

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİNDE CAHİT TALAS’IN ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ömer Furkan ÖZDEMİR

BURSA - 2013

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKA'NIN GELİŞİMİNDE CAHİT TALAS'IN ETKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

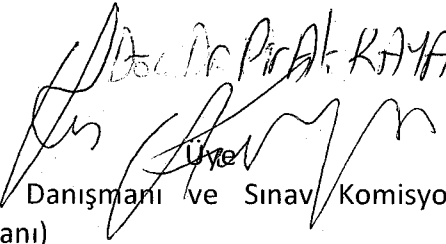
Ömer Furkan ÖZDEMİR

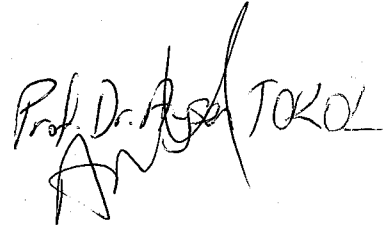
**Danışman:
Doç.Dr. Pir Ali KAYA**

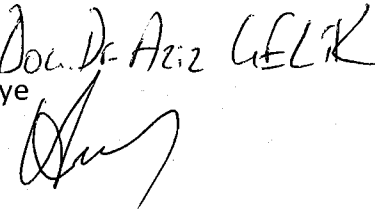
BURSA - 2012

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sosyal Politika Bilim Dalı'nda 700913015 numaralı Ömer Furkan ÖZDEMİR'in hazırladığı "Türkiye'de Sosyal Politika'nın Gelişiminde Cahit TALAS'ın Etkisi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 15.10.2013 günü; 14.30 - 16.30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı (başarılı/başarısız) olduğuna oybirliği (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Pirat KAYA
Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Arslan TOKOL
Üye

Doç. Dr. Aziz GELİK
Üye

15.10.2013

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Ömer Furkan ÖZDEMİR
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bilim Dalı : Sosyal Politika
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : IX + 99
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Pir Ali KAYA

TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKA’NIN GELİŞİMİNDE CAHİT TALAS’IN ETKİSİ

Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye’de Sosyal Politika’nın kurucularındandır ve ömrünün neredeyse tamamına yakını Türkiye’de Sosyal Politika anlayışının gelişimi konusunda yapmış olduğu çalışmalarıyla geçmiştir. Mülkiye’de başlayan eğitim hayatı, Çalışma Bakanlığı’nda bürokrat olarak görev yaptığı yıllar, akademiye geçerek bir bilim insanı olarak yapmış olduğu çalışmalar ve politik yaşamı esasen içiçe geçmiştir; ve tüm bu alanlarda yapmış olduğu çalışmalar hep bir noktayı gözetten bir seyir izlemiştir: Zayıf ve güçsüz olanın korunması.

Türkiye’de Sosyal Politika’nın Gelişimi’nde Cahit TALAS’ın Etkisi’nin incelenmeye çalışıldığı bu çalışma; giriş ve sonuç bölümleri dışında çalışmanın ana planını oluşturan üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS’ın çocukluk yılları, eğitimi, akademisyenliği, bürokrat olarak görev yaptığı yıllar ve politikacı kişiliği biyografik eksende incelenmeye çalışılmıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Sosyal Politika anlayışı çalışmanın ikinci bölümünde, temel dinamikleri ve kendi özgünlüğü çerçevesinde incelenmeye çalışılmış; çalışmanın üçüncü bölümünde ise Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Türkiye’de Sosyal Politika alanına dair yapmış olduğu katkılar başlıklar halinde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Cahit Talas

Sosyal Politika

Sosyal Ekonomi

Sosyal Demokrasi

ABSTRACT

Name and Surname : Ömer Furkan ÖZDEMİR
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Labour Economics and Industrial Relations
Branch : Social Policy
Degree Awarded : Master
Page Number : IX + 99
Degree Date : / / 20.....
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Pir Ali KAYA

THE IMPACT OF CAHİT TALAS ON DEVELOPMENT OF SOCIAL POLICY IN TURKEY

Prof.Dr. Cahit Talas, is one of the founders of Social Policy in Turkey and almost his entire life span was spent in studies over evolution of Social Policy in Turkey. His educational life started in Mülkiye (the School of Political Science, Ankara University), the years when he was working as a bureaucrat in the Minister of Labor, the works done by him as a man of science after passing academy and his political life were faired basically; and his studies over all these issues always progressed by focusing on only one point: Protection of disadvantaged and underpower people.

This study, in which the Impact of Prof.Dr. Cahit Talas on development of Social Policy in Turkey was tried to be analysed, is composed of three main parts besides introduction and final chapters.

In first part of the study; childhood, education, academic career of Prof.Dr. Cahit Talas, the years when he was working as a bureaucrat and his political figure were tried to be analysed in biographic manner. Prof.Dr. Cahit Talas' understanding of Social Policy was tried to be studied in accordance with its fundamental dynamics and own originality in the second part of the study. In the third part, contributions of Prof.Dr. Cahit Talas about Social Policy in Turkey were tried to be analysed in the form of headlines.

Keywords:

Cahit Talas

Social Policy

Social Economics

Social Democracy

ÖNSÖZ

Türkiye’de Sosyal Politika’nın akademik düzeyde gelişiminin temellerine baktığımızda; ilk olarak hiç kuşkusuz iki isim akla gelecektir: Nazi Almanya’sından kaçmak zorunda kalıp Türkiye’ye gelen ve uzun süre İstanbul Üniversitesi’nde ders veren ve bu süreçte Türkiye’de Sosyal Siyaset Kürsüsünü ilk kuran akademisyen Prof. Dr. Gerhard KESSLER ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde Sosyal Siyaset Kürsüsü’nü kuran Prof. Dr. Cahit TALAS. Bu iki isim farklı dönemlerde farklı yerlerde eğitim almış ve Türkiye’nin iki önemli üniversitesinde yürüttükleri bilimsel çalışmalarıyla Türkiye’de Sosyal Politika’nın gelişiminin önemli itici güçleri olmuşlar; nihayet bu alanda günümüz akademisyenlerine ‘hocalık’ yapmış olan akademisyenlerin de ‘hocaları’ olmuşlardır.

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Sosyal Politika anlayışı; Sosyal Politika biliminin Türkiye’deki gelişimine katkıları ve bu katkıların özgünlüğü, bu çalışmanın temel ilgi alanı olmuştur. Bu çerçevede ağırlıklı olarak kendisinin eserlerinden faydalanılmaya çalışılmış, yine kendisi ile ilgili daha önce yazılmış olan makaleler ve söyleşiler; ek olarak da döneme ışık tutan arşiv kaynakları da önemli başvuru kaynakları olmuştur. Prof. Dr. Ahmet MAKAL ile yapılan bir mülakat da çalışmanın seyri konusunda etkili olmuştur. Diğer taraftan sosyal politika biliminin Türkiye’de gelişimi için büyük emekler sarfetmiş olan Prof. Dr. Pars ESİN ve Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI ile yapılması planlanan mülakatlar yapılamamıştır ve bu tez çalışmasının eksik yanını oluşturmaktadırlar. Bu çalışma vesilesiyle bu değerli hocalarmızın ölümsüz hatıraları önünde saygıyla eğilinmektedir.

Son olarak; ‘Türkiye’de Sosyal Politika’nın Gelişimi’nde Cahit TALAS’ın Etkisi’ başlıklı bu tez çalışması sırasında her anlamda değerli desteğini eksik etmeyen Prof. Dr. Ahmet MAKAL hocama; oldukça sınırlı bir zaman diliminde görüştüğümüzde özellikle tez çalışmamın yöntemi ve kaynaklara ulaşma konusunda değerli önerileriyle bana yardımcı olan Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ hocama; böyle bir tez çalışmasına başlamam konusunda bana tez konumu öneren, çalışmamın başlangıcından bitimine kadar gerek kaynaklara ulaşmam konusunda gerekse de eleştiri ve önerileriyle; ve her şeyden öte her zaman yakından hissettiğim moral desteğiyle yanımda olan tez danışmanım, değerli hocam Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç Dr. Pir Ali KAYA’ya; tezimin yazım süreci sonuçlanıncaya kadar desteğini ve yardımlarını aldığım, bana her zaman kendi asistanı olmamdan öte bir arkadaşı olduğumu hissettiren değerli hocam Kocaeli Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç Dr. Aziz ÇELİK’e; yine tezimin her aşamasında bana destek olan, başta bölüm başkanımız Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU olmak üzere, halihazırda araştırma görevlisi olarak görev yaptığım Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü’nün öğretim üyeleri, değerli hocalarıma; araştırma görevlisi arkadaşlarıma; moral destekleriyle hep yanımda olan babam ve kardeşlerime; ve aklımın ve kalbimin derinliklerinden bana yardımcı olan değerli insana bu tez çalışmasının vücut bulması için verdikleri destekten dolayı teşekkür ederim.

Tüm hayatımı borçlu olduğum annemin ölümsüz hatırasına...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS'IN BİYOGRAFİSİ

1. ÇOCUKLUK YILLARI VE AİLESİ – SOSYAL ALGISI İÇİN İLK FİLİZLER	4
2. EĞİTİM YAŞAMI – SOSYAL DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ.....	5
3. BÜROKRASİ YAŞAMI – SOSYAL HAKLAR SAVUNUCUSU	11
4. AKADEMİK YAŞAMI – BİLİMİN KILAVUZLUĞUNDA BİR ÖMÜR	14
5. POLİTİK YAŞAMI – BİR SOSYAL DEMOKRAT	20

İKİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞI

1. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞININ DAYANDIĞI TEORİK ARKA PLAN.....	30
1.1. Sosyalist Düşüncenin Etkileri	30
1.2. Paternalist Düşüncenin Etkileri	33
1.3. Demokratik Düşüncenin Etkileri	36
2. CAHİT TALAS'IN SINIF ANLAYIŞI	37
3. CAHİT TALAS'IN SOSYAL HAKLAR ANLAYIŞI	39
4. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞI	41
4.1. Cahit TALAS'ın Örgütlenme Özgürlüğü Anlayışı.....	41
4.2. Cahit TALAS'ın Genel Ücret Düzeyi Yaklaşımı.....	42
4.3. Cahit TALAS'ın İşsizlik Sorununa Yaklaşımı.....	43
4.4. Cahit TALAS'ın Sosyal Güvenlik Yaklaşımı.....	44
4.5. Cahit TALAS'ın Konut Hakkı Yaklaşımı.....	44
4.6. Cahit TALAS'ın Mesleki Eğitim Yaklaşımı.....	45
4.7. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika Anlayışında Yönetime Katılma.....	46
5. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞININ TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKA YAKLAŞIMLARI İÇİNDEKİ KONUMU	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ALANINA YAPTIĞI KATKILAR

1. SOSYAL HAKLARIN GELİŞİMİNE YAPTIĞI KATKILAR	52
1.1. Çalışma Hakkı ve Çalışma Hürriyetinin Gelişimine Yaptığı Katkılar	53
1.2. Sendikal Hakların Gelişimine Yaptığı Katkılar	54
1.3. Sosyal Güvenlik Alanına Yaptığı Katkılar	56
1.4. Konut Hakkına Dair Yaptığı Katkılar	57
1.5. Mesleki Eğitim Alanına Yaptığı Katkılar	57
1.6. İş Güvenliği Alanına Yaptığı Katkılar	58
1.7. Sosyal Diyalogun Gelişimine Yaptığı Katkılar	59
1.8. Avrupa Sosyal Şartı'nın Kabul Edilmesi Sürecindeki Katkıları	59

2. DEMOKRATİK HAKLARIN GELİŞİMİNE YAPTIĞI KATKILAR.....	60
3. SOSYAL POLİTİKA LİTERATÜRÜNE YAPTIĞI KATKILAR	61
3.1. Bir Model Olarak Cahit TALAS'ın Sosyal Ekonomi Yaklaşımı.....	61
3.2. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika Literatürüne Yaptığı Katkılar	65
SONUÇ	67
CAHİT TALAS'IN BİBLİYOGRAFYASI (EK-1).....	72
DİĞER EKLER	83
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ	103

KISALTMALAR

Kısaltma	Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.s.	Adı Geçen Söyleşi
ADD	Atatürkçü Düşünce Derneği
ANAP	Anavatan Partisi
AP	Adalet Partisi
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	Demokrat Parti
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İP	İşçi Partisi
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
md.	Madde
MBK	Milli Birlik Komitesi
nu.	Numara
S.	Sayı
s.	Sayfa
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP	Sosyal Demokrasi Partisi
ss.	Sayfadan sayfaya
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ty.	Basım tarihi yok
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü
v.dğr.	Ve diğerleri
vb.	Ve benzeri

Vol.	Volume
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
vs.	Vesaire
YTP	Yeni Türkiye Partisi
y.y.	Basım yeri yok

GİRİŞ

Türkiye’de Sosyal Politika’nın tarihsel gelişimi, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde, belirli alanlardaki çalışma yaşamının düzenlenmesi ve çalışanların sosyal güvence ihtiyaçlarına yönelik belli başlı bazı düzenleme ve uygulamalara kadar uzanabilse de asıl olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra belli bir mesafe katetmiştir. Ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra öncelikli olarak toplumsal yaşamı şekillendiren devrimler hayata geçirilirken eş zamanlı olarak yeni ülkenin ekonomik politikası belirlenmeye çalışılmış; bu çerçevede bir yandan ekonomik kalkınma için devlet eliyle sermaye sahibi bir sınıf oluşturulmaya çalışılırken bir yandan da devletin kendisi bizzat yatırımlarıyla ekonomik yaşamın içerisinde yer almış; fakat ekonominin bir diğeri tarafı olan çalışanlara dair özel alanları kapsayan dar anlamdaki düzenlemeler dışında geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal düzenlemeler için uzun bir süre beklenmiş; 1930 tarihli Umumi Hıfzısıhha Kanunu ve nihayet 1936’da kabul edilen ve akabinde geniş kapsamlı bir sosyal güvenlik kanununun hazırlanmasını öngören 3008 sayılı İş Kanunu ile genel düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

Tek Partili dönem ve onu izleyen DP hükümetleri döneminde siyasal iktidarların sosyal politika alanına dair düzenlemeler yapmaları konusunda dernekler, (sendikalar kanunu’nun kabul edilmesiyle birlikte) işçi sendikaları ve bunların yanısıra üniversite kürsüleri önemli birer itici güç olmuşlardır. Bu anlamda Türkiye’de Sosyal Politika’nın akademik düzeyde kurumsallaşması ve gelişimi; Nazi Almanyası’ndan kaçmak zorunda kalan diğeri bir çok Alman bilim insanıyla birlikte Türkiye’ye gelen ve İstanbul Üniversitesi’nde Sosyal Siyaset Kürsüsü’nün kurulmasına öncülük eden Prof. Dr. Gerhard KESSLER ile başlamıştır. Prof. Dr. Gerhard KESSLER bir yandan akademik düzeyde Sosyal Politika’nın gelişimi konusunda çaba sarfederken diğeri yandan akademik birikimi dönemin işçileriyle paylaşmak üzere bir çok işçi toplantısına katılmış, eğitim çalışmaları yapmış; yine dönemin toplumsal ve ekonomik yaşamını düzenleyici bir çok resmi çalışmada yer almıştır.

Aynı dönemde henüz Mülkiye’den yeni mezun olan Prof. Dr. Cahit TALAS da Maliye Bakanlığı’nın burslu öğrencisi olarak doktora öğrenimi için yurtdışına gitmiştir. 1948 yılında Türkiye’ye dönerek Maliye Bakanlığı’nda göreve başlayan ve hemen akabinde Çalışma Bakanlığı’na geçen Prof. Dr. Cahit TALAS, 1953 yılında Ankara

Üniversitesi'nde göreve başlayarak akademiye geçmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Sosyal Ekonomi ve Sosyal Politika alanlarında çalışmalar yapması ve burada Sosyal Politika Kürsüsü'nü kurmasıyla Türkiye'de Sosyal Politika'nın gelişiminde Prof. Dr. Gerhard KESSLER ve onun kurulmasına öncülük ettiği İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'nün yanında akademide 'Ankara Ekolü' olarak tanımlanan gelenek de ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle Türkiye'de Sosyal Politika akademik düzeyde iki gelenek üzerinden üzerinden şekillenmiş; kendi içerilerinde özgünlükleri olan bu iki gelenek ve bu geleneklerin yetiştirdiği akademisyenlerin çalışmaları hem akademik alanda hem de toplumsal ve ekonomik yaşama yön veren düzenlemelerin resmi olarak kabul edilmesinde önemli derecede etkili olmuştur. Günümüz Türkiye'sinde, bir çok üniversitede lisans ve lisansüstü öğretim veren Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri, bu iki temel dayanak üzerinde şekillenmişlerdir.

Bu çalışma, Ankara Geleneği olarak bilinen Ankara Üniversitesi Sosyal Politika Kürsüsü'nün kurucusu Prof. Dr. Cahit TALAS'ın öncelikle Sosyal Politika anlayışını kavramayı hedeflemekte; buna ulaşıldığı ölçüde de kısmen Türkiye'deki diğer Sosyal Politika yaklaşımlarıyla olan nüanslarını yakalamaya çalışmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışı ekseninde Türkiye'de Sosyal Politika alanına dair yapmış olduğu katkılar da incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın çocukluğundan itibaren bir biyografisi ortaya koyulmuş; kendisinin eğitim yaşamı, bürokrat yaşamı, akademik yaşamı ve politik yaşamının seyri incelenmiş; bu alanlarda kendisinin sosyal politika anlayışının nasıl ve ne yönde şekillendiği konusunda ipuçları aranmış; Türkiye'nin 20. Yy'ın ikinci çeyreğinden, yüzyılın sonuna değin geçirdiği evrelerin Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika yaklaşımı üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ağırlıklı olarak kendisiyle yapılmış olan söyleşiler referans alınmıştır. Bunun yanı sıra kendisinin akademik makaleleri, Forum dergisi başta olmak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmış yazıları irdelenerek; kendisinin sosyal politika anlayışının gelişim evreleri incelenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde ise Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika anlayışı, dayandığı temel dinamiklerle birlikte; kendisinin ortaya koyduğu bilimsel çalışmalar ve bizzat yer aldığı sosyal politika alanından uygulamalar çerçevesinde incelenmiş ve Türkiye'de Sosyal Politika alanına dair yaklaşımlar içerisindeki konumuna

dair bir tespit yapılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Ekonomi isimli eseri başta olmak üzere diğer kitapları ve makaleleri önemli oranda veri sağlamaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika alanına yapmış olduğu katkılar üç ana başlık etrafında incelenmiştir. Birinci başlıkta, sosyal haklar konusundaki çabaları ve katkıları altı alt başlıkta ortaya konmuş; ikinci başlıkta Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, bir ülkede sosyal hakların gelişimi için büyük önem atfettiği demokratik hakların gelişimi konusunda ortaya koyduğu çabalar incelenmiş; üçüncü başlıkta da Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika literatürüne yapmış olduğu katkılar incelenmiştir. Son olarak, çalışmanın sonuç bölümünde, bu çalışmada ulaşılan veriler ışığında, genel olarak Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının karakteristik özellikleri ortaya konmaya çalışılmış ve Türkiye'de Sosyal Politika'nın gelişimindeki tartışmasız etkisi ve önemi bu çalışmada elde edilen verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS'IN BİYOGRAFİSİ

1. ÇOCUKLUK YILLARI VE AİLESİ – SOSYAL ALGISI İÇİN İLK FİLİZLER

Prof. Dr. Cahit TALAS, '93 harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus savaşı sonrası Ahıska'dan Trabzon'a göç eden bir aileye mensup olan Kamil Bey ve yine aynı savaş sonrası Gürcistan'dan Trabzon'a göç eden bir aileye mensup olan Fethiye Hanım'ın üçüncü çocukları olarak 1917'de Trabzon'da doğdu. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın annesi tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir aileden geliyordu. Babası Kamil Bey'in ise asıl mesleği aşçılıktı. Ablası Hicabiye hanım, dönemin koşullarında dini bir eğitim alarak anneleri gibi hafız olarak yetişmiş ve 1964 yılında hayata gözlerini yummuştur. Ağabey Mustafa TALAS ise liseyi bitirmiş, uzun yıllar Çalışma Bakanlığı'nda çalıştıktan sonra 1972 yılında vefat etmiştir. Esasen Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ailesine dair özel olarak yazılmış bir eser bulunmamaktadır. Ailesiyle ilgili bilgiler, Prof. Dr. Cahit TALAS ile yapılmış olan söyleşilerde kendisinin paylaştığı bilgilerden ibarettir.*

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ailesi, 1. Dünya Savaşı sürerken Trabzon'un Ruslar tarafından işgal edilmesi ve o dönem bölgede etkili olan Ermeni çetelerinin saldırılarından dolayı bir süreliğine Ordu'ya göç etmiş¹; Trabzon'un Rus işgalinden kurtulmasının ardından yeniden Trabzon'a dönmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS, ailesinin yüksek öğrenim almış tek bireyidir. Yüksek öğrenime devam etmesi konusunda özellikle annesinin çok etkili olduğunu belirtmiş²; eğitim hayatı boyunca annesinin kendisine hep destek olduğunu ifade etmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, çocukluk yıllarına dair anlatımlarında, babası

¹ Alpaslan Işıklı - Mesut Gülmez "Cahit TALAS ile Söyleşi – Yaşam Öyküsü", **Cahit TALAS'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, s. 3.

² Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 3.

*Prof. Dr. Cahit TALAS'ın çocukluk yılları ve eğitim hayatına dair bilgiler için, bu çalışmanın birinci bölümünde, özellikle, Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI ve Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ'in kendisiyle gerçekleştirmiş oldukları mülakattan önemli oranda faydalanılmıştır.

Kamil Bey'in ve annesi Fethiye Hanım'ın sosyal duyarlılıklarından bahsederek, aile yapısının onun sonraki yıllarda sosyal politikaya ilgi duymasını etkilediğini "aile içinde karınca kararınca, mahallede, yakınlarımızda ve özellikle muhtaç insanlarla hep meşgul olduk"³ cümlesiyle ifade etmektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS, daha sonra bütün yaşamını şekillendirecek olan adalet kavramıyla henüz çocukluğunda, aile yaşantısının içinde tanışmıştır. Kendisinin sosyal düşüncesinin ilk kıvılcımları henüz çocukluğunda, aile yaşamı içerisinde ortaya çıkmıştır ve daha sonra ömrünün yarım yüzyıla yaklaşan bölümü kesintisiz bir biçimde sosyal politikayla geçen⁴ bir bilim insanı olarak kaleme aldığı bir çok eserini de aile bireylerine ithaf etmiştir.⁵

Prof. Dr. Cahit TALAS, bir hayli geç evlenmiştir. 1963 yılında, bir arkadaşı aracılığıyla tanıştığı Nuran hanımla yaşamlarını birleştirmişler (EK:3) ve hiç çocukları olmamıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın anlattıkları ekseninde, evlilikleri süresince düzenli bir ev yaşamlarının olduğu ve Nuran hanımın kendisine çalışmaları sırasında her zaman kolaylık sağlayan bir yaklaşımı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre, çocuklarının olmaması da çalışma rahatlığı konusunda önemli bir etken olmuştur.⁶

2. EĞİTİM YAŞAMI – SOSYAL DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ

İlk başlarda ailesinin isteğiyle dini bir eğitim alan Prof. Dr. Cahit TALAS; Kuran Kursu'na devam etmemiş ve daha sonra ailesi tarafından İlkokula kaydı yaptırılmıştır. İlkokul ve Ortaokul'u Ordu'da tamamlayan Prof. Dr. Cahit TALAS, Rus işgalinin sona ermesinin ardından ailesiyle beraber döndükleri Trabzon'da Lise eğitimini tamamlamıştır. O yıllarda Prof. Dr. Cahit TALAS, çevresinin de etkisiyle Kaymakam olmayı çok istemiş ve bu amaçla 1935 yılında o zaman henüz İstanbul'da olan Mülkiye'ye kayıt yaptırmıştır.

³ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 1.

⁴ Mesut Gülmez, "Sosyal Politika Biliminin Öncüsü Prof. Dr. Cahit TALAS", **Çalışma ve Toplum**, 2007/1, İstanbul, 2007, s.23.

⁵ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.2.

⁶ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.35.

Prof. Dr. Cahit TALAS, Mülkiye’deki birinci yılının ardından; Mülkiye’nin Ankara’ya taşınmasıyla Yükseköğrenimine Ankara’da devam etmiş ve 1938 yılında mezun olmuştur. Dönemin toplumsal atmosferinde, cumhuriyet devrimlerinin hayata geçirildiği uygulamaların artık süreklilik kazandığı bir ortam; ve örneğin yarı-resmi olarak hükümetlerin desteklediği derneklerin dışında toplumsal yaşamda fazla bir hareketliliğin olmadığı bir yapı hakimdir. Bu durum Mülkiye’ye de yansımıştır. Dönem dönem Mülkiye’yi ziyaret eden İsmet İNÖNÜ’ye; onu, devrimleri sürdürecekt ve en güvenilecek insan olarak⁷ görmesi dolayısıyla giderek artan bir biçimde sempati duyan Prof. Dr. Cahit TALAS, Mülkiye’de üç yıl süren öğrenciliği boyunca, o dönem Mülkiye’de müdür olan Mehmet Emin ERİŞİLGİL’den de etkilenmiştir:

“Ve bir de o sırada rahmetli Emin Erişilgil’in bizi sürekli klasik Batı müziği dinlemeye teşvik eden yanını hatırlıyorum. Erişilgil hoca bir sosyologdu ve uzun süre Milli Eğitim Bakanlığı’nda hem hocalık, hem de müsteşarlık yapmıştı. Bize her yıl iki kat elbise verilirdi o yıllar; elbiselerden birisi mutlaka siyah ceket, revye pantolon olurdu, ve, Cumartesi günleri onları giyerdik. Bize söylerdi, ‘bunları giyin, yarın öbür gün yaşamınızda çok giyeceksiniz, alışın’ derdi ve ‘bunlarla konsere gidin’ derdi. Şimdi Mamak Belediye Başkanlığı binası yapılan Konservatuara giderdik. Orada Cumartesi konserleri vardı.(...) Konserlere sürekli İsmet İnönü de gelirdi. (...) Başlangıçta bu klasik Batı müziğinden pek de zevk almadık, ama sonra alıştık ve bizler Batı müziğini ilk defa böylece tanıdık. İsmet Paşa’nın sürekli olarak konserlere gelmesi, onlarca kişinin bir arada müzik yapmaları beni çok etkilemişti ve benim klasik Batı müziği zevkim orada başladı.”⁸

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Mülkiye’den mezun olduğu yıl (1938) Maliye Bakanlığı tarafından yurtdışına bakanlık kadrosunda burslu öğrenci gönderilmesine dair uzmanlık sınavı açılmış; Prof. Dr. Cahit TALAS, bu sınavı dereceyle (ilk üç içerisinde) kazanmıştır. Sınavda dereceye girenlere eğitim almak istedikleri ülke ve üniversiteyi seçme hakkı verilmiş ve Prof. Dr. Cahit TALAS, tercihini Fransa ve Sorbonne Üniversitesi’nden yana kullanmıştır.

1938 yılı sonunda Paris’e giden Prof. Dr. Cahit TALAS, buradaki öğrenimine öncelikle dil eğitimiyle başlamıştır ancak 1939 yılı sonlarında, dil eğitimini henüz tamamlamışken, Almanya’nın Polonya’yı işgal etmesiyle 2. Dünya Savaşı başlamıştır. Kısa bir süre sonra 1940 yılı başlarında Almanya’nın Fransa’yı işgal etmesiyle, Prof. Dr. Cahit TALAS, kendisi gibi Fransa’da öğrenim gören diğer Türk öğrencilerle birlikte savaşın ortasında kalmıştır. 1940 yılı Haziran ayında Paris’in Alman Ordusu tarafından

⁷ Işıklı – Gülmez, a.g.s., s. 6.

⁸ Işıklı – Gülmez, a.g.s., ss. 4-5.

işgal edilmesi ve hemen ardından Fransa'nın teslim olmasıyla birlikte burada yaşayan Fransız vatandaşları ve o sırada orada bulunan diğer milletlerden binlerce insan; güneye, işgal edilmemiş bölgelere ve özellikle İsviçre sınırına doğru göç etmeye başlamıştır. O dönem Paris'te bulunan Türk öğrencilerin hemen tümü, zor şartlar altında temin edilen kamyon tipi bir araçla Fransa'nın güney sınırına doğru hareket etmiş fakat Prof. Dr. Cahit TALAS ve yine o sırada yükseköğrenim için Paris'te bulunan Hayrettin ERKMEN bu kafiyele yetişememişlerdir. Prof. Dr. Cahit TALAS, Hayrettin ERKMEN ile birlikte Paris'i yaya olarak terketmiştir. Bu olayı Prof. Dr. Cahit TALAS şöyle anlatmaktadır: "Hayrettin ERKMEN'le yürüyerek yola çıktık. Paris'ten doksan kilometre uzaklıktaki Chartres'a kadar gittik yürüyerek. Üzerimizde para var; fakat alacak şey yok. Ne ekmek bulabiliyorsunuz, ne doğru dürüst yemek bulabiliyorsunuz."⁹ Güneye doğru ilerlerken yer yer Alman savaş uçaklarının bombardımanı altında da kalan ikili ölüm tehlikesi de atlatmışlardır. Yolun bir bölümünde, bir çukura düşerek yaralanan Hayrettin ERKMEN'in, o sırada oradan geçen Belçika'lı askerler tarafından hastaneye yetiştirilke üzere teslim alınmasının ardından Prof. Dr. Cahit TALAS, bu, savaştan kaçış yolunun önemli bir kısmını tek başına katetmiştir. Fransa'nın güneyinde Tours kentinde Hayrettin ERKMEN'le ve diğer Türk öğrencilerden oluşan kafiyele karşılaşmış; buradan kafiyele birlikte Perigeux kentine hareket etmiştir. Bir süre burada kaldıktan sonra; Paris'ten itibaren diğer Türk öğrencilere eşlik eden talebe müfettişi Refik Bey'in nezaretinde, öğrenci kafiyesiyle İsviçre'ye geçmiş; yaklaşık bir ay da burada kaldıktan sonra trenle Türkiye'ye dönmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, savaşın tüm yıkımını bizzat gözlemlediği bu dönem; onun, sonraki yıllarda, her zaman barıştan yana olan kişiliğinin olgunlaşması ve gerek toplumsal iç barış, gerekse de ülkeler arası barış konusunda yoğun çaba sarfetmesinin; ve örneğin ülkelerarası barışa katkı sunmak üzere uzun yıllar Birleşmiş Milletler Türk Derneği Başkanlığı ve yöneticiliği yapmasının da temel referansı sayılabilir.

Türkiye'ye döndüğünde, Maliye Bakanlığı'ndaki zorunlu hizmeti dolayısıyla görev ataması gerçekleşen Prof. Dr. Cahit TALAS; kısa bir süre sonra askerlik hizmetini yapmak üzere Yedek Subay Okulu'na kaydolmuş ve 2. Dünya Savaşı sırasında her an savaşa girme olasılığı olan bir ülkenin koşullarında, üç yıla yakın süreyle askerlik yaparak 1943 yılında terhis olmuştur. Askerliğini tamamladıktan sonra Maliye Bakanlığı'ndaki görevine geri

⁹ Işıklı – Gülmez, a.g.s., s. 8.

dönen Prof. Dr. Cahit TALAS; kendisi gibi savaş dolayısıyla yurtdışı eğitimleri yarıda kalmış olan bir grup Türk öğrencinin, dönemin başbakanı Şükrü SARACOĞLU'yla yaptıkları görüşmeler sonucu yarım kalan eğitimlerini tamamlamak konusunda hükümetin ikna edilmesiyle birlikte bu kez İsviçre'ye gitmiş, Cenevre Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydolmuştur. Burada Cenevre Üniversitesi'nin öngördüğü şekilde önce bir yıl lisans tamamlama eğitimini* almış; ardından doktora öğrenimine başlamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın İsviçre'deki doktora öğrenimi, daha sonra onun ömrünün geri kalan kısmını kaplayacak olan Sosyal Politika anlayışının gelişimi açısından bir milat olmuştur. Fransa'da yarım kalan doktora öğrenimi sırasında dönem dönem Paris'te düzenlenen çeşitli işçi toplantılarına katılarak yaptığı gözlemlerine, Cenevre'deki doktora öğrenimi sırasında bu kez İsviçre'li işçilerin toplantılarına katılarak devam etmiş; işçilerin sorunları, talepleri ve birbirleri ile olan diyaloglarına dair sonuçlar çıkarmaya çalışmıştır. Türkiye'de Çalışma Yaşamı'na Dair Mevzuat üzerine hazırladığı doktora tezi'ne** karar vermesinde öncelikli olarak bu gözlemler etkili olmuştur:

“Bir kere bu insanlar birbirlerini çok seviyorlardı. Belki bir sınıf birliğinden doğan bir sevgiydi, birbirlerine çok yakın ve birbirlerine yardımcıydılar ve istedikleri de toplumu altüst edecek biçimde bir takım radikal değişimler değil; fakat, toplumda adil görülebilecek bir yaşam düzeyiydi; bunu özlüyorlardı ve bunu istiyorlardı. Bu bana dokunmuştu. Çünkü, İsviçre de, Fransa da zengin toplumlardı ve orada işçi sınıfının içinde gerçekten muhtaç durumda yüzlerce, binlerce insan vardı, bu toplantı ve yürüyüşlere katılanlar gibi. Eşleriyle birlikte, çocuklarıyla birlikte yürüyorlardı; fakir oldukları üstlerinden, başlarından anlaşılıyordu ve oradan kaynaklanarak Cenevre'de tezimi seçerken bu olayların baskısı altında kaldım ve Türkiye'deki işçilerle ilgili düzenlemeleri, yasaları incelemeyi yeğledim ve böylece bu konular bütün yaşamım boyunca sürdü gitti.”¹⁰

Prof. Dr. Cahit TALAS, doktora öğrenimi sırasında ders aldığı hocalarından da önemli oranda etkilenmiştir. Yapıtlarında genel olarak sosyalist düşüncüyü işleyen, açıklayan Prof. Dr. Anthony Babel ve Prof. Dr. Edgar Milhaux¹¹; Prof. Dr. Cahit TALAS'ı doktora öğrenimi sırasında en çok etkileyen akademisyenlerdir. Prof. Dr. Anthony Babel, aynı zamanda Prof. Dr. Cahit TALAS'ın tez danışmanıdır. Prof. Dr. Cahit TALAS, o

* Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ifade ettiği şekliyle: “O dönem Cenevre Üniversitesi Mülkiye lisans diplomasını tam olarak kabul etmiyordu. Tamamlayıcı lisans diye bir yıllık ek bir eğitim görmemizi istediler.”

** Prof. Dr. Cahit TALAS doktora tezini fransızca olarak hazırlamıştır. Tezinin orjinal adı ‘La Legislation du Travail Industriel en Turquie’dir.

¹⁰ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 2.

¹¹ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 11.

dönem İsviçre'ye giden öğrenciler içerisinde doktora tezini ilk teslim eden öğrenci olmuştur; tezi 'çok iyi' derece ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yanı sıra diğer Türk öğrencilerden de Sosyal Politika'ya ilgi duyanların olması ve Prof. Dr. Cahit TALAS'ın doktora tezinin yanı sıra diğer öğrencilerden de benzer şekilde sosyal sorunlara ve özel olarak işçi sorunlarına dair tez hazırlayanların olması, dönemin Türkiye'sindeki siyasal iktidar açısından tehlikeli bulunmuştur. İsviçre'deki Türk öğrencilerin bir kısmına dair "Bu çocuklar sosyalist oluyorlar" türünden ortaya çıkan söylentiler, dönemin siyasal atmosferinde hükümet tarafından oldukça olumsuz karşılanmıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS ve arkadaşları bir defasında, neredeyse İsviçre'deki eğitimlerinin yarıda kalmasına yol açacak talihsiz bir olay dahi yaşamışlardır*.

2. Dünya Savaşı'nın halen devam etmesinin de etkisiyle; yurtdışına öğrenim için giden çok sayıda Türk öğrencinin özellikle İsviçre'de, aynı veya birbirlerine yakın şehirlerde öğrenim görmesi sebebiyle ortaya çıkan dayanışma ihtiyacının etkisiyle öğrenciler arasında bir dernek kurma ve onun etrafında örgütlenme fikri yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Uzun süren tartışmalar sonucu her bir kantondaki öğrenci topluluğunun kendi derneklerini kurma düşüncesi ekseninde 'Cenevre Türk Üniversiteliler Derneği' kurulmuş ve derneğin ilk başkanı olarak Prof. Dr. Cahit TALAS seçilmiştir. O dönem Türkiye'de başlayan demokrasi tartışmaları ve bu konudaki çalışmaların yurtdışında öğrenim gören Türk öğrencilere de yansması sonucu bu dernek içerisinde 'Türkiye'de Demokrasiyi Kurma ve Yayma Derneği' kurulması düşüncesi tartışılmaya başlanmıştır. Öğrenciler arasında Türkiye'de demokrasinin nasıl ve hangi araçlarla gelişeceği üzerine çok çeşitli tartışmalar yürütülmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Paris'i birlikte terkettiği ve Türkiye'ye döndükten sonra uzun süre DP (Demokrat Parti)

* Prof. Dr. Alpaslan Işıklı ve Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ'in kendisiyle gerçekleştirdikleri söyleşide Prof. Dr. Cahit TALAS, bu olayı şöyle anlatmaktadır: "Bizim sosyal konularla, işçi konularıyla uğraşmamız Türkiye'de, özellikle Maliye Bakanlığı'nda bir takım olumsuz yankılar yapmış. 'Bu çocuklar sapıttılar' diye haberler gitmiş. (...) 'Bu çocuklar sosyalist oluyorlar, işçi konularıyla çok ilgileniyorlar' diye Başkonsolos tarafından hükümete yansıtılmış. Hatta bir Cumhuriyet Bayramında Başkonsolos, 'içinizde sosyalist olan var mı' diye ağız yokladı. Herkes sustu; fakat hiç sosyalist olmayan birisi, 'ben sosyalistim' dedi: Cihat İren.. Sonra geldi Odalar Birliği Genel Sekreteri oldu, sonar da büyük bir patron oldu. 27 Mayıs 1960 devriminde de Ticaret Bakanı olmuştu. İşte konsolos ipucu aldı, 'bu çocuklar sosyalist olmuşlar' diye yazdı hükümete her halde; Maliye Bakanlığı'ndan bir müfettiş geldi. Vefik Pirinçcioğlu geldi. O da Mülkiyeli. Bizimle konuşuyor, nasıl gidiyor diye, biz anladık tabii.. Fakat anlayışlı bir insandı, olumlu bir rapor vermiş ve o konu öylece kapandı. Yoksa Pirinçcioğlu biraz kötü bir rapor verseymiş, geri çekme durumu varmış."

milletvekilliği ve Çalışma Bakanlığı da yapacak olan öğrenci arkadaşı Hayrettin ERKMEN^{**}; Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre bu tartışmalar sırasında en radikal olanlardandı: "Hayrettin Erkmen, gerekirse bir halk hareketiyle demokrasiyi kurma yoluna girmenin daha pratik ve daha sağlıklı bir sonuç doğurabileceğini ve zaman bakımından da fazla kayba uğranılmayacağını savunuyordu."¹² Ancak Türkiye'deki demokrasi tartışmaları ve çalışmalarına ne şekilde müdahale edilmesi gerektiğine dair yapılan tartışmalar sonucunda "bu konularda bir görüş birliğine varılamadı ve bu çekirdek dernek yavaş yavaş tavsadı ve etkin bir sonuca ulaşmadan kendiliğinden dağıldı."¹³

İsviçre'de doktora öğrenimini başarıyla tamamlayan Prof. Dr. Cahit TALAS, burslu olarak geldiği Maliye Bakanlığı'ndaki zorunlu hizmetini tamamlamak üzere 1948 yılında Türkiye'ye dönmüştür.

Henüz çocukluk yıllarında filizlenen sosyal duyarlılığı Mülkiye yılları ve sonrasında özellikle doktora yıllarında şekillenmeye başlayan Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bu gelişimi konusunda; Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ, kendisi üzerine kaleme aldığı bir yazısında önemli bir ayrıntıya dikkat çekmektedir:

"Sosyal Politikanın uluslararası kaynaklarının üretildiği bir kentte ve Savaş nedeniyle bu etkinliğin geçici olarak Avrupa dışında sürdürüldüğü, özellikle de Savaş sonrasında yeni bir sayfa açma hazırlığının yoğunlaştığı yıllarda, Cahit Talas'ın, akademik yaşamının ilk ciddi öğrenimine başlamış olması, geleceğin sosyal politikacısı için bulunmaz bir şans olmuştur. Cenevre'de değil Filadelfiya'da toplanan Uluslararası Çalışma Konferansının 10 Mayıs 1944'te kabul ettiği Filadelfiya Bildirgesinin insan hakları yaklaşımıyla benimsediği 'özgürlük, onur, ekonomik güvenlik ve fırsat eşitliği' ilkeleri ile sosyal devlet yaklaşımı, doktora öğrencisi genç Talas'ı tüm yaşamını kapsayacak biçimde etkilemiş olmalıdır."¹⁴

Prof. Dr. Cahit TALAS; Mülkiye'deki lisans öğrenimi sırasında, kendisinin ifade

^{**} Prof. Dr. Cahit TALAS ile aynı dönem doktora tezini hazırlayıp başarıyla teslim eden Hayrettin ERKMEN'in tez konusu da İşçilerin Yönetime Katılması üzerinedir. Sosyal Politikaya ilgisi ile de bilinen ERKMEN Türkiye'ye döndükten sonra bir süre İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde asistanlık yapmış, daha sonra politikaya yönelerek milletvekili seçilmiştir. DP hükümetlerinde uzun süre Çalışma Bakanlığı yapan Hayrettin ERKMEN, bir yandan iktidara geldiği ilk yılın ardından grev hakkını gündeminden çıkaran partisi DP'nin politikasıyla paralel bir tutum alırken diğer yandan her zaman grev hakkından yana olduğunu ifade etmiş ancak bu hakkın ne zaman hayata geçirileceği konusunda hiç bir taahhütte de bulunmamıştır

¹² Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 13.

¹³ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s. 13.

¹⁴ Gülmez, **a.g.m.**, s. 24.

ettiği gibi ekonomik meselelerin sosyal boyutuna ilgi göstermeye başlamış, İsviçre'deki doktora öğrenimi yılları ise bu anlamda belirleyici olmuş ve Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika anlayışı; 20. Yy'ın ortalarından aynı yüzyılın sonuna kadar Türkiye'nin toplumsal atmosferinin geçirdiği dönüşümlerle eşgüdümlü olarak¹⁵ özgün bir şekilde gelişmiştir*.

3. BÜROKRASİ YAŞAMI – SOSYAL HAKLAR SAVUNUCUSU

Prof. Dr. Cahit TALAS doktora öğrenimini tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönerek Maliye Bakanlığı'nda göreve başlamış ancak kısa bir süre sonra –sosyal politikaya olan aratan ilgisi ve öğrenim hayatında özellikle çalışma hayatına dair çalışmış olması dolayısıyla– kadrosunun Çalışma Bakanlığı'na nakledilmesini talep etmiştir. Normalde zorunlu hizmetin devredilmesi konusunda olumsuz cevap veren Maliye Bakanlığı; dönemin Maliye Bakanı İsmail Rüştü AKSAL'ın da olumlu yaklaşımı sayesinde bu talebi yerinde bulmuş ve Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bürokrasi yaşamı gerçek anlamıyla Çalışma Bakanlığı'nda başlamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Çalışma Bakanlığı'nda Araştırma Kurulu Raportörü olarak göreve başladığı ilk yıllar (1949-1950) aynı zamanda Türkiye'de grev hakkının da yoğun bir şekilde tartışılmaya başlandığı yıllardır. 1947 yılında çıkarılan Sendikalar Kanunu'nda çalışanlar için grev hakkı tanınmamıştır. Söz konusu dönem, sendikalar açısından da vesayet dönemi olarak tanımlanmaktadır: “Çünkü sendikalara üyelerinin çıkarlarını savunmaları için olmazsa olmaz haklar ve araçlar verilmemiştir. İşçi sınıfı ve sendikaların ‘temyiz kudretine’ sahip olmadığı düşünülmekte ve bir vasi tarafından onlara yol gösterilmesi, tavsiyelerde bulun(ul)ması uygun görülmektedir.”¹⁶ Kuşkusuz burada vurgulanan olmazsa olmaz araçlardan en önemlisi grev hakkıdır ve dönemin Çalışma Bakanı Şemsettin Sirer, grev hakkının yararsızlığı ve ülke ekonomisine getireceği zararlar

¹⁵ Prof. Dr. Ahmet Makal ile yapılan Söyleşi, 02.12.2011, Ankara. (Bknz: EK:1)

* Bu gelişimin seyri, bu tez çalışmasının birinci bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın akademik yaşamı, bürokrat yaşamı ve politik yaşamı ekseninde incelenmeye çalışılmış; yine bu gelişimin kendine has yönleri ise bu tez çalışmasının ikinci bölümünde ayrıntılandırılmaya çalışılmıştır.

¹⁶ Aziz Çelik, *Vesayetten Siyasete Türkiye’de Sendikacılık*, 1. b., İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 67.

konusunda kamuoyunu yönlendirmek üzere bakanlık bünyesinde bir birim bile kurmuştur; dahası dönemin bakanlık müsteşarı Fuat Erciş de ‘grev hakkı isteyen Türk değildir’ şeklinde bir cümle sarfetmiştir.¹⁷ Bu ortamdan oldukça rahatsız olan Prof. Dr. Cahit TALAS, ilk yazısını, Çalışma Bakanlığı’nda memur olması dolayısıyla kimliğini gizleyerek, Haluk Dayıgilli takma adıyla Sosyal Hukuk Dergisi’nde grev hakkı üzerine yazmıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS, bu yazısında önce grevin genel bir tanımını yapmış; grevin sebeplerini sosyal, ekonomik ve politik sebepler olarak üç başlıkta açıklamış; grev hakkının ancak sendikalar vasıtasıyla kullanılabileceği ve bu sebeple sendikal özgürlüğün de olması gerektiğinin altını çizmiş¹⁸; ve nihayetinde Türkiye’de grev hakkının neden tanınması gerektiği konusunda fikirlerini belirtmiştir. Bu makalede, Prof. Dr. Cahit TALAS, o dönem grev hakkının yasal olarak tanınmamış olmasının en önemli sebebi olarak devletin en büyük işveren olarak ekonomide yer almasını göstermiş fakat tıpkı bireyler gibi ekonomik hayatın her kademesinde rol oynayan devletin, herhangi bir hakkın tanınıp tanınmaması konusunda çeşitli ekonomik kaygılarla hareket de etmemesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹ Prof. Dr. Cahit TALAS, grev hakkı ile ilgili asıl olarak dönemin hükümetine ve Çalışma Bakanlığı yetkililerine seslendiği makalesini şu cümlelerle bitirmektedir:

“Amme hizmetlerinin arızasız ve daimi olarak işlemesi mülhaziyile bazı sahalarda grev hakkı kanunlarla tahdit olunabilir. Fakat amme hizmetleri haricinde kalan işlerde grev hakkının mevcudiyetini tanımanın bir ekonomik ve sosyal zaruret olduğuna inanıyoruz. Şüphesiz hakkın suistimali, onun tahdit edilmesi veya büsbütün men’i için bir sebep olamaz. Bazan politik gaye ve maksatlara alet edildiği görülen grev hakkının, asıl gayesinden uzaklaşmaması, yani iktisadi ve içtimai sahada kalması için kanuni tedbirler alınabilir. Fakat grevlerin, ameleye yaşama ve çalışma şartlarında husule getireceği salah, ve ekonomik sahada işvereni daha iyi çalışmağa ve istihsal randımanını arttırmak için yeni yeni metodlar ve çareler aramağa sevkedeceği düşünülürse bu hakkın memleketimiz işçilerine de tanınmasının her cihetten faydalı olacağına inanmakta hata ettiğimizi zannetmiyoruz.”²⁰

Grev hakkının; işçilerin, kendi çalışma koşulları ve yaşam düzeylerinin iyileştirilmesi için işverenle uyuşmazlığa düşmeleri halinde başvurabilecekleri bir araç

¹⁷ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, ss. 10-11.

¹⁸ Haluk Dayıgilli (Cahit Talas), “Grev Hakkına Dair”, **Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası**, C.1, 1948/1949, ss.546-552 (Bu makalenin orjinal baskısına ulaşamamış; **Cahit Talas’a Armagan**, Mülkiyeliler Birliği yayınları, Ankara, 1990, ss. 69-74’te aktarılan tıpkı baskısı referans alınmıştır.)

¹⁹ Dayıgilli (Talas), **agm.**, ss.73-74.

²⁰ Dayıgilli (Talas), **agm.**, s.74.

olduğu kadar, işverenler açısından da düzenleyici ve sınırlayıcı bir olgu olduğunun altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS; siyasal bir boyutu da olan sosyal ve ekonomik bir sorun üzerine kaleme aldığı bu ilk yazısında, sorunun çözümüne yönelik devletin rolünün önemli olduğunu düşünmekte; bu anlamda asıl olarak öncelikle devlet yöneticilerinin ikna edilmesi kaygısını gütmektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, yine grev hakkı da dahil olmak üzere sosyal politika sorunlarına dair sonraki yıllarda da kaleme alacağı makalelerin tümünde; devletin, ekonomik yaşamın taraflarını oluşturan toplumsal sınıflar arasındaki ilişkileri düzenleyici bir rol alması, bunu yaparken de sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde güçsüz olanın yanında yer alan, ülke refahından toplumun tüm kesimlerinin faydalanması için gerekli önlemleri alan, sosyal taraflar arasında meydana gelebilecek her türlü anlaşmazlıklarda sorumluluk üstlenen bir tutum alması gerektiğine vurgu yapılmaktadır; ve esasen merkezinde insan ve en geniş anlamıyla insan hak ve hürriyetlerinin olduğu bir sosyal politika anlayışının hakim kılınmasında birincil vazifenin devlete ait olduğunun altı çizilmektedir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, Çalışma Bakanlığı'nda görev yaparken ILO'nun 98 sayılı sözleşmesi Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Sözleşmenin kabul edilmesi öncesinde yürütülen çalışmalarda Prof. Dr. Cahit TALAS aktif olarak rol almış; sözleşmenin ilk Türkçe çevirisini Prof. Dr. Cahit TALAS yapmıştır.. Prof. Dr. Cahit TALAS, çeviriyi, sözleşmenin Fransızca metnini referans alarak gerçekleştirmiştir.²¹ Sözleşmenin Fransızca metni ile İngilizce metni arasında; Türkçe'ye çevrilirken oluşan bir farkın, Türkiye tarafından sözleşmenin kabul edilmesi konusunda etkili olup olmadığına dair de bir tartışma yürütülmüştür.*

²¹ Mesut Gülmez, "Kırkıncı Yılında, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi Üzerine Prof. Dr. Cahit Talas ile Bir Söyleşi", **Cahit TALAS'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, s.66.

*ILO'nun 98 Sayılı Sözleşmesi'nin 6 . Maddesi'nin Türkçe'ye çevrilmesi konusu etrafında yürütülen tartışma; esasen, sözleşmenin Fransızca metninin referans alınarak çevrilmesi sonucu, 6. Madde ile tüm devlet memurlarının kapsam dışı bırakıldığı izlenimini doğurmuştur. Oysa sözleşmenin bu maddesi tüm devlet memurlarını değil, yalnızca devlet yönetiminde kritik görevlerde yer alan memurların kapsam dışı olacağını belirtmiştir. Türkiye'nin bu sözleşmesi ilk Kabul eden ülkeler arasında olması ve bu performansını ILO'nun diğer sözleşmelerinde yeterince göstermemesi meselesi, böylesi hızlı bir onay sürecinde iç hukukta ayrıca bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmayacak bir sözleşme izlenimi vermesi açısından, sözleşmenin Fransızca'dan yapılan ilk çevirisinin etkili olup olmadığı tartışmasını gündeme getirmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre bunun belki bir derece etkisi vardır; ancak asıl belirleyen, DP'nin iktidara geldiği ilk yıllarda sosyal haklar ve demokrasi konusundaki ileri söylemleri ve buna uygun olarak bu sözleşmeyi kabul etmesidir.

Prof. Dr. Cahit TALAS; 1953 yılına gelindiğinde, memuriyetini kendi isteğiyle sonlandırıp Çalışma Bakanlığı'ndaki görevinden ayrılarak üniversiteye geçmiştir. Ancak akademik yaşamı başladıktan sonra da Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bürokrasi ile olan ilişkisi devam etmiştir. 1954 – 1960 yılları arasında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO/UÇÖ) Türkiye Muhabir Üyeliği görevini dönemin SBF Dekanı Prof. Dr. Fadıl Hakkı SUR ile birlikte sürdürmüş; 1960 yılında Prof. Dr. Fadıl Hakkı SUR'un üniversiteden ve bu görevinden ayrılıp yurtdışına çıkmasıyla birlikte; bu görevi, 1965 yılı sonuna kadar tek başına sürdürmüştür.²² Prof. Dr. Cahit TALAS'ın söz konusu pozisyonundaki görevi “her ayın sonunda bir ay içinde ülkedeki sosyal ve ekonomik oluşumlara ve gelişmelere ilişkin bir raporu Fransızca ve İngilizce olarak kaleme alıp UÇÖ'nün Cenevre'deki merkezine göndermek idi.”²³ Prof. Dr. Cahit TALAS'ın akademik yaşamı sırasında bürokrasi ile doğrudan ilişkili olduğu bir başka görevi ise 1961 – 1966 yılları arasında, üniversitede öğretim üyeliği devam ederken, bir yandan da Merkez Bankası'nda icra ettiği İdare Meclisi Üyeliği görevidir.

4. AKADEMİK YAŞAMI – BİLİMİN KILAVUZLUĞUNDA BİR ÖMÜR

Prof. Dr. Cahit TALAS, 1953 yılında ‘Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de İşçi Sigortaları’ adlı teziyle Doçentlik unvanını almış ve hemen ardından Ankara Üniversitesi SBF (Siyasal Bilgiler Fakültesi)’de öğretim üyesi olarak göreve başlamış; böylelikle akademik yaşamı da resmi olarak başlamıştır. Çalışma Bakanlığı Araştırma Kurulu Üyeliği’nden ayrılarak akademiye geçen Prof. Dr. Cahit TALAS, bu süreci şöyle ifade etmektedir:

“Araştırma Kurulu üyeliği iyi bir pozisyondu. Fakat, idarenin kuralları ve havası bana çok elverişli gelmedi. Onun üzerine üniversiteye geçmek istedim ve Çalışma Bakanlığı’nda çalışırken doçentlik tezimi hazırladım. (...) Daha önce 1952 yılında SBF’ye öğretim görevlisi olarak göreve çağırılmışım. (...) Daha sonra 1953 yılında doçent olarak SBF’ye atandım ve idare ile ilişkim 1953 yılında bitti, üniversite hocalığı yaşamım başladı.”²⁴

²² Prof. Dr. Ahmet Makal ile yapılan Söyleşi, 02.12.2011, Ankara. (Bknz: EK:2)

²³ Işıklı – Gülmez, a.g.s., ss. 40.

²⁴ Işıklı – Gülmez, a.g.s., ss. 10-11.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın akademi yılları iki döneme ayrılmaktadır: Bunlar; 1953 yılında SBF'de göreve başlamasından 1960 yılında 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası kurulan ilk hükümette bakan olarak göreve başlamasına kadar geçen ilk dönem; ve bakanlık görevinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra dönemin Askeri Yönetimi, Milli Birlik Komitesi tarafından yeniden hükümet üyeliğine davet edilip yine Çalışma Bakanı olarak görev yaptıktan sonra* 1961 yılında akademiye dönmesiyle başlayan ikinci dönemdir.

SBF'de ilk olarak İçtimai İktisat dersini vermeye başlayan Prof. Dr. Cahit TALAS; bir yandan akademik çalışmalarını sürdürürken bir yandan da sosyal politika alanına dair hükümet çalışmalarını takip etmiş, bir çok kez çalışma yaşamına dair komisyonlarda yer almış ve buralarda, özellikle toplu sözleşme ve grev hakkına dair sunumlar yapmıştır.²⁵ Türkiye'de ilk olarak Prof. Dr. Gerhard KESSLER tarafından İstanbul Üniversitesi'nde kurulan bu kürsünün SBF'de gelişimi için yoğun çaba sarfetmiş, zaman içerisinde sırasıyla Sosyal Siyaset ve Sosyal Politika adlarını alarak bir anlamda Türkçe'nin evrimine de eşlik etmiş bu bilim dalının 12 Eylül 1980 sonrasında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü olarak kurulmasının** temellerini atmıştır. Akademik yaşamı boyunca Prof. Dr. Cahit TALAS, bir yandan Sosyal Politikanın teorik arka planı ve tarihsel gelişimi üzerine çalışmalar yaparken bir yandan da dünya ölçeğinde çeşitli ülkelerdeki farklı sosyal politika yaklaşımları ve uygulamalarını inceleyerek Türkiye açısından sonuçlar çıkarmış; güncel ekonomik ve sosyal sorunlara dair bilimsel çözüm önerileri getirmeye çalışmıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika alanına yoğunlaştığı bu dönem, aynı zamanda DP'nin iktidarda olduğu dönemdir. İktidara geldiği ilk yıllarda demokrasi ve özgürlüklerden bahseden DP'nin giderek bu söyleminden uzaklaşmaya başlaması, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın da hükümete yönelik eleştirilerde bulunmasına yol açmıştır. Öyle ki 1950'li yılların sonlarına gelindiğinde Prof. Dr. Cahit TALAS, hükümetin polis aracılığıyla hissettirdiği baskıyla da yüzyüze gelmek durumunda kalmıştır.²⁶

* Prof. Dr. Cahit TALAS, 27 Mayıs sonrası Milli Birlik Komitesi tarafından atanan iki hükümette iki kez Çalışma Bakanı olarak görev almıştır. Ancak yine aynı dönem, çok kısa bir süre vekaleten Gümrük ve Tekel Bakanlığı görevinde de bulunmuştur.

²⁵ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 18 Şubat 1954, s.7.

** Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 12 Eylül Askeri Darbesi'nin ruhunu taşıyan YÖK tarafından, Sosyal Politika Kürsüsü'nde temelleri atılmış olan bir programın sulandırılmasıyla kurulmuştur: Bknz: Işıklı – Gülmez, a.g.s., s.12.

²⁶ Prof. Dr. Ahmet Makal ile yapılan Söyleşi, 02.12.2011, Ankara. (Bknz: EK:2)

Bu dönem açısından öne çıkan bir başka olgu ise şüphesiz Prof. Dr. Cahit TALAS'ın; Aydın YALÇIN, Turhan FEYZİOĞLU, Turan GÜNEŞ, Muammer AKSOY, Bahri AKSOY ve Bahri SAVCI'yla birlikte çıkarmaya başladığı Forum Dergisi'nde* yayınlanan yazılarıdır. Bu yazıların önemli bir kısmı, öz itibarıyla güncel ekonomik ve sosyal sorunları esas alan; ve ama bu sorunların çözümü konusunda dönemin siyasal iktidarını, DP Hükümetini hedef alan yazılardır. Prof. Dr. Cahit TALAS, o dönemi anlatırken, DP iktidarının ilk yıllarının genel olarak ülkede ve üniversitelerde serbestçe söz söyleme, düşünceleri ifade etme açısından liberal yıllar olduğunu belirtmiş; ancak özellikle 1954'ten sonra bu ortamın, yerini, giderek artan oranda demokrasiden uzaklaşmaya bıraktığını ifade etmiştir. Dönemin artan ekonomik sıkıntılarıyla eşgüdümlü olarak siyasal atmosferin de giderek baskıcı politikalarla kuşatılması, hayatın her alanında olduğu gibi üniversitelerde de hissedilmeye başlanmıştır. Böylesi bir ortamda Forum Dergisi, bir anlamda, bir muhalefet odağı olmaya başlamıştır. Batılı kaynakları ve dünyadaki gelişmeleri sıkı bir biçimde takip eden Forum Dergisi ekibi²⁷, dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin ekonomik ve sosyal sorunlarına yönelik çözüm önerilerinin ağırlıkta olduğu ve esasen planlama ve planlı kalkınmaya dayanan düşüncelerin hakim olduğu yazılarıyla dönemin siyasal atmosferine etkide bulunmaya çalışmıştır.

Forum dergisindeki yazılarında özellikle DP iktidarının sendikal hak ve özgürlükler konusundaki baskıcı tutumunu eleştiren Prof. Dr. Cahit TALAS, sendikacıların sendikal faaliyetlerinden ötürü gözaltına alınmalarını bu anlamda özellikle endişe verici bulduğunu vurgulamış; özgürlüklerin geçici politik çıkarlar uğruna feda edilmemesi gerektiğini söyleyerek dönemin Çalışma Bakanlığı'nı da eleştirmiştir.²⁸

* 1 Nisan 1954'te yayın hayatına başlayan Forum Dergisi, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden sonra da yayın hayatına devam etmiş; 1967 yılına gelindiğinde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ifadesiyle, dergiye yeni kadroların da katılımının artmasıyla birlikte, giderek artan oranda fikir ayrılıkları baş göstermiş; ve 28 Nisan 1970'te yayınlanan son sayısı ile yayın hayatını sonlandırmıştır. Uzun bir süre sonra, 1979'ta, derginin ilk kurucularından Aydın YALÇIN'ın girişimiyle Yeni Forum adıyla yeniden kurulan dergi, ilk halinden farklılaşarak, daha politik bir eksende yayın hayatına devam etmiş ve 2000 yılı başında yayınına son vermiştir. Dergi, ilk sayısından itibaren dönemin aydın çevreleri içerisinde yoğun ilgi görmüştür. 27 Mayıs sonrasında da dönemin bir diğer yayını olan Yön dergisiyle birlikte ve yayın hayatının sonlarında da kısa ömürlü bir yayın olan Devrim Dergisi'yle birlikte o döneme dair politik tartışmalar konusunda önemli bir kaynak olmuştur. Dönemin siyasal ve ekonomik atmosferine dair bu dergiler üzerinden şekillenen tartışmalar için Bknz: Ali Somel, **Devletçilik ve Planlama Tartışmalarına Damga Vuran Forum Dergisi**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2010 ve yine Bknz: Muzaffer Ayhan Kara, **Yön'ün Devrimi Devrim'in Yönü**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2006.

²⁷ Ali Somel, **a.g.e.**, s.111.

²⁸ Cahit Talas, "Sendika Hürriyeti ve Bizim Sendikalarımız", **Forum**, C.VI, S.16, 1 Ekim 1956, ss.9-10.

Prof. Dr. Cahit TALAS, DP iktidarı sırasında, Forum dergisi'nde gerek kendisinin gerekse de diğer yazarların yazdıkları yazılar nedeniyle iktidarın tepkisini çekmiştir. Dergide iktidarın ekonomik ve sosyal alanlardaki politikalarını eleştiren yazıların yayınlanması ve Forum dergisinin giderek bir muhalafet odağı haline gelmesi, derginin, dönemin DP iktidarı tarafından giderek artan oranda baskı görmesinin de yolunu açmıştır. Yine bir çok matbaaya derginin basılmaması konusunda dönemin hükümet yetkilileri tarafından telkinlerde bulunulduğu da Prof. Dr. Cahit TALAS tarafından ifade edilmiştir. Bu durum ise Prof. Dr. Cahit TALAS ve arkadaşlarını daha da fazla oranda DP muhalifi olmaya itmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, bir dönem kendisini de zan altında bırakan, 27 Mayıs hareketiyle organik bir bağı olup olmadığı sorularına cevaben; her defasında, o dönem itibariyle, Forum dergisi ve SBF'deki tavrı ve çalışmaları dışında hiç bir şekilde siyasal kadrolarla, CHP'yle veya askerlerle bir ilişkisinin olmadığını vurgulamış;²⁹ ancak 27 Mayıs hareketinin Türkiye açısından hem siyasal anlamda hem de sosyal haklar anlamında ileri adımlar atılmasının önünü açtığını da her zaman belirtmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası kurulan hükümetlerde Çalışma Bakanı olarak görev yaptıktan sonra yeniden üniversiteye dönmüştür. Akademik yaşamının bu ikinci dönemi, Prof. Dr. Cahit TALAS açısından, oldukça heyecan verici bir ortamda başlamıştır:

“Üniversiteye döndükten sonra benim için yeni bir yaşam başladı. Özgür bir ortamda, üniversitenin özerkliğe kavuştuğu bir ortamda, birçok hakların Anayasa ile güvence altına alınmış olduğu bir ortamda üniversitede olmak çok iyi bir şeydi; kıvanç verici bir şeydi. Öğrencilerle yakın ve çekinmeden ilişkilerimiz olacaktı. Onlarla düşünce alışverişinde bulunacaktık. Çalışmalarımız acaba şu ne der, hükümet ne der diye kaygılara kapılmaksızın gerçekleşecekti ve gerçekten bu dönem üniversitenin de bir altın dönemi olmuştur. Ama, yalnız üniversitenin değil, Türk toplumunun bir altın dönemi olmuştur ve düşünce bakımından korku kalkmıştır. Daha önceki DP döneminde, daha öncesine gidersek CHP döneminde bir çok düşünce tartışılmıyordu, okutamıyordunuz, öğrencilerle tartışamıyordunuz. Sol düşüncelere dönük çalışmalar yapmanız sizin birçok durumlarda kariyerinizi zedeleyici hava yaratıyordu. Örnekleri çoktu. Sendika hakkının savunulması bile o dönemlerde sakınca yaratan bir hava estiriyordu. Şu halde, öyle dönemlerden geçtikten sonra, DP için de büyük bir talihsizlik olan Tahkikat Komisyonu dönemini yaşadıkten sonra, 27 Mayıs sonrasının on yılı gerçekten Türkiye'nin sosyal tarihinin, siyasal tarihinin altın dönemi olmuştur ve bugün dahi şimdiye kadar ne gelmişse, hep o dönemde gerçekleştirilenlerden yansımıştır. Bir büyük özgür tartışma havası doğmuştur.”³⁰

²⁹ Korkut Boratav-Mesut Gülmez-Mete Tunçay, “Cahit Talas'la 27 Mayıs Devrimi Üzerine Bir Söyleşi”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.118-128, 1990-1991, s.35.

³⁰ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.23.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ta böylesi duygular uyandıran söz konusu dönem, kendisinin de ifade ettiği gibi 27 Mayıs'tan yaklaşık on yıl sonrasına kadar sürmüştür. 12 Mart 1971'de verilen askeri muhtıra ile birlikte bu demokratik ortam önemli oranda kısıtlanmıştır. Anayasada bazı değişiklikler yapılmış, bir çok kanunun değiştirilmesinin önü açılmıştır.

1960'lı yıllar Prof. Dr. Cahit TALAS'ın da belirttiği gibi bir çok alanda geniş özgürlüklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Özellikle örgütlenme özgürlüğünü geniş anlamda tesis etmesi toplumsal yaşamın bir çok alanında olduğu gibi üniversitelerde de hem öğrenciler hem de akademisyenler açısından önemli bir dönemeç olmuştur. Yine bu çerçevede, Prof. Dr. Cahit TALAS, 1966 yılında kurulan Ankara Üniversitesi Öğretim Üyeleri Sendikası'nın da kurucuları arasında yer almış ve bu sendikanın genel başkanlığı görevini iki yıl süre ile sürdürmüştür.

Akademiye döndükten sonra bir yandan da Forum dergisinde güncel sosyal politika gelişmelerine dair yazılarını sürdüren Prof. Dr. Cahit TALAS; 27 Mayıs sonrası'nın demokratik ortamını ve planlı ekonomiyi savunduğu yazılarından dolayı sadece 27 Mayıs öncesi DP döneminin politikalarına eleştirel göndermeler yapmakla kalmamış; yazılarındaki fikirleri dolayısıyla dönemin kimi sosyalist çevreleriyle de polemige girmek durumunda kalmıştır.³¹

Prof. Dr. Cahit TALAS, düşünce özgürlüğü ve demokratik hakların oldukça geniş olduğu ve bu rahat ortamın üniversitelerde de hissedildiği bir dönemde, üniversite ve politika ilişkisine, bu ilişkinin önemine ve gerekliliğine de değinmiştir:

“Türk toplumu derin bir değişme içindedir. Geleneksel ve geri bir sosyal ve ekonomik yapıdan sıyrılarak çağımızın ileri toplumlarının sınıai yapılarına doğru süratle gitmektedir. Sınıflar daha açık olarak ortaya çıkmakta, halk, büyük kitle menfaatlerinin ve geleceklerinin bilincine ulaşmaktadır. Üniversite bu oluş içinde topluma rehberlik etmek, bilimi ve doğru olanı objektif bir biçimde halka götürecektir, halkın uyanmasına ve iyiyi seçmesine yardımcı olmak durumundadır. Binaenaleyh üniversitede Anayasamızın sağladığı geniş hürriyet havası ve hududu içinde her düşünce tartışılacaktır. Tartışılması mümkün olmayan husus araştırma hürriyeti, öğretim hürriyeti, Türk devrimlerini, Atatürk ilkelerini ve demokrasiyi savunma hakkıdır. Çoğu zaman üniversite, çevresinin, içinde yaşadığı ortamın, halkın ve iktidarların ilerisinde olabilir. Bu normaldir. Çünkü üniversite yol gösterir, rehberlik eder. Fakat bu normal yadırganabilir. Zaten her yeni, her yerde az çok yadırganmış, mukavemetle karşılanmıştır. Önemli olan tutuculuğun, skolastzinin ve her

³¹ YÖN Dergisi, 9 Ocak 1963, y.y., s.7.

türlü dogmanın dar çenberini kırmak, bir süre yadırganmak pahasına da olsa, bilim ışığının rehberliğini devam ettirmek azmini ve idealini duymaktır.”³²

1968 yılında Avrupa ve ABD’de başlayıp bir çok ülkeye yayılan politik gençlik hareketi, Türkiye’de de etklerini hissettirmiş; özellikle üniversitelerdeki hareketlenmenin dönemin AP iktidarını da rahatsız etmesiyle birlikte 12 Mart Askeri Muhtırası için de gerekçe oluşturmuştur.³³ O dönem gençliğin politik eylemlerinin yoğun olduğu bir yer olması, A.Ü. SBF’yi dönemin siyasal iktidarı için hedef durumuna da getirmiştir. 1971 yılında, 12 Mart Muhtırasının hemen arefesinde, fakülte ve öğrenci yatakhaneşi polis tarafından basılmış; bir çok öğrenci gözaltına alınmaya çalışılmıştır. Polisin öğrencilere karşı sert tutumuna tepki gösteren Prof. Dr. Cahit TALAS da diğer bir çok öğretim üyesiyle birlikte polis tarafından tartaklanmıştır. Bu durum üzerine öğrencilerini korumaya çalışan Prof. Dr. Cahit TALAS, sırasıyla Polis Müdürünü, Valiyi, İçişlerini Bakanını ve nihayet Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY’ı aramış; ancak hiç birisine ulaşamaması sonucu öğrencilerine hitaben o meşhur sözlerini sarfetmiştir: “Artık Türkiye’de başvuracak makam kalmadı, devletin yetkililerini bulup derdimizi anlatamıyoruz”³⁴

12 Mart Muhtırası sonrası üniversitelere yönelik baskıcı tutum sadece öğrencilerle sınırlı kalmamış; bir çok akademisyenle birlikte Prof. Dr. Cahit TALAS da baskıcı uygulamalara maruz kalmıştır. Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından Fakültede gözaltına alınan Prof. Dr. Cahit TALAS onsekiz gün gözaltında tutulmuştur. Dönemin Merkez Komutanı Tevfik TÜRÜN tarafından bir yurtsever ve Atatürkçü olarak böylesi bir muameleye maruz bırakılmak³⁵, Prof. Dr. Cahit TALAS açısından asla kabul edilebilir bir durum olmamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, 12 Mart Muhtırasıyla 1961 Anayasası’nın ve bu anayasaya bağılı olarak çıkarılan kanunların bir çok bakımdan kısıtlanmasına şiddetle karşı çıkmış; bu uygulamayla, 27 Mayıs sonrası ekonomik, sosyal ve siyasal yaşama dair kaydedilen bir çok ilerlemenin sekteye uğradığını savunmuştur.

³² Cahit Talas, “Üniversite ve Politika”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.XXI, S.3’den Ayrı Basım, Ankara, 1967, ss.12-13.

³³ Işıklı – Gülmez, a.g.s., s.24.

³⁴ Işıklı – Gülmez, a.g.s., s.24.

³⁵ Alpaslan Işıklı, “Sosyal Devlet ve Prof. Dr. Cahit Talas”, Çalışma ve Toplum, 2007/1, İstanbul, 2007, s.21.

1970’li yıllar boyunca Prof. Dr. Cahit TALAS, SBF’de Sosyal Politika kürsüsünün gelişimi için yoğun çabalarına devam etmiş; yine bu dönem, daha önce de belirtildiği üzere, Prof. Dr. Cahit TALAS’ın öncülüğünde Sosyal Politika merkezli bir lisans programının oluşturulması çalışmaları başlatılmış; bu program, daha sonra YÖK tarafından –büyük oranda değiştirilerek– Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin kurulmasında kullanılmıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin genel olarak demokratik hak ve özgürlüklere yönelik olduğunu savunmuş; darbenin, işçileri, sendikacıları, aydınları hedef aldığını ifade etmiştir. Darbe sonrası kurulan YÖK’ün üniversitelere müdahalesini anti-demokratik bulmuş; 1402’likler süreci olarak bilinen; 1971 yılında çıkarılmış olan 1402 sayılı kanunun 2. maddesi’nin değiştirilmesiyle birlikte, genel olarak kamu personellerinin özelde de üniversitede görev yapan akademisyenlerin görevden alınması sürecinde, duruma tepki gösteren binlerce akademisyenle birlikte, 1983 yılında emekliliğini isteyerek üniversiteden ayrılmıştır.

5. POLİTİK YAŞAMI – BİR SOSYAL DEMOKRAT

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın yaşamının önemli bir bölümü politikayla yakın temas halinde geçmiştir. Bir akademisyen olarak sürdürdüğü çalışmalar ekseninde politikayla dolaylı olarak da ilgili olan Prof. Dr. Cahit TALAS’ın genel olarak iki dönem halinde değerlendirebileceğimiz aktif bir politik yaşamı da olmuştur: Bunlar, 27 Mayıs 1960 sonrası kurulan hükümetlerde yürütmüş olduğu iki ayrı bakanlık deneyimi ve bu sırada yer aldığı bir siyasal parti (Yeni Türkiye Partisi / YTP) kurucu üyeliği çalışmasından oluşan birinci dönem ve emekli olduktan sonra yine bir başka siyasal parti’nin (Sosyal Demokrasi Partisi / SODEP) kuruculuğu olarak sıralanabilir. Bunlara ek olarak bir de yaşamının son dönemlerindeki milletvekili adaylığı (İşçi Partisi / İP) vardır.

Prof. Dr. Cahit TALAS; SBF’de öğretim üyeliğini sürdürürken, 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrası ülke yönetimini elinde bulunduran Milli Birlik Komitesi Başkanı

Cemal GÜRSEL tarafından; Fikret EKİNCİ* aracılığıyla davet edilerek, kendisine, oluşturulacak yeni hükümette bakan olarak yer alması için bir teklif iletilmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ifadesiyle bu süreç şu şekilde ilerlemiştir:

“27 Mayısçılarla hiçbir ilişkim olmadı yalnız, Fikret Ekinci 27 Mayıs'ın içindeydi; onunla Londra'da tanışmıştık. Ben Londra'dayken o da oradaydı, Forum'daki yazılarımla beni tanımış; orada tanıştık. Tanışıklığımız, ahabplığımız ondan sonra da sürdü. (...) Fikret bizim evimize sık sık gelirdi, 1960 öncesini çok tartışırdık. (...) 27 Mayıs olduğu zaman ertesi gün geldi, ‘sizinle Cemal Paşa’ya gideceğiz’ dedi. ‘Sizi görmek istiyor’ dedi. (...) 28 Mayıs’ta Fikret’le Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na gittik, Cemal Paşa’yı gördüm. İçeri girince Fikret, ‘Paşam Profesör Cahit Talas’ı getirdim’ dedi. Demek ki, daha önce konuşmuşlar. Cemal Paşa beni çok iyi karşıladı, (...) ‘bizimle çalışır mısınız?’ dedi. Fikret’ten bazı şeyler sezinlemiştim, ama böyle birden bire teklif beklemiyordum. Biraz tereddüt ettim, sonunda ‘çalışırım’ dedim. ‘Öyleyse sizi Sanayi Bakanlığına atayacağız’ dedi. Sanayi Bakanlığını duyunca biraz tereddütüm arttı. ‘Paşam benim uzmanlık alanım sanayi bakanlığı ile bağdaşmaz, eğer bana hükümette bir görev vermek istiyorsanız, Çalışma Bakanlığında daha yararlı olurum’ dedim. ‘Peki olur’ dedi ve ilk atama, beş kişilik bakanla ilgiliydi, hemen 28 Mayıs’ta yapıldı. Hükümetin diğer üyeleri sonra aranıp, bulunup, tayin edildiler.”³⁶

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Çalışma Bakanı olarak yer aldığı 1. MBK Hükümeti 5 Ocak 1961 yılına kadar görevde kalmıştır. Ancak Prof. Dr. Cahit TALAS ve 9 diğer bakan; hükümetin tüm görev süresi boyunca hükümette yer almamışlar, 1960 yılının Ağustos ayında hükümetten ayrılmışlardır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın kendisinin ifade ettiğine göre, ilk günlerden itibaren özellikle dönemin MBK üyelerinden Alparslan TÜRKEŞ'in sürekli olarak hükümet çalışmalarına müdahale etmesinden duyulan rahatsızlık sonucu, hükümette yer alanların büyük çoğunluğunun istifa etme kararı almasını takiben; aynı yılın Ağustos ayında MBK tarafından, kendilerine, hizmetlerinden dolayı teşekkür ederek affedildiklerini* bildiren bir yazının ulaşmasıyla bakanlık görevleri sona ermiştir.³⁷ Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ‘hükümet çalışmalarına müdahale’den kastettiği temel şeyin özellikle demokratik haklar konusunda kendisinin de içinde yer aldığı hükümet üyelerinin bir kısmı ile MBK arasında (özellikle MBK temsilcisi Alparslan TÜRKEŞ) oluşan fikir ayrılıkları olduğu; ve yine bu fikir ayrılıklarından da Prof. Dr. Cahit TALAS için temel belirleyenin

* 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin hazırlığında da yer almış ordu mensubu (askeri hakim), Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yakın dostu.

³⁶ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.17.

* 27 Mayıs sonrası oluşturulan bu ilk hükümetin üyelerinin toplu istifasının kamuoyunda olumsuz bir hava yaratacağını düşünen Cemal GÜRSEL, ‘öyleyse biz onları affedelim’ demiştir. *Bknz:* Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.19.

³⁷ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 26 Ağustos 1960, s.1.

özellikle çalışma yaşamına dair örneğin grev hakkına dair düzenlemelerle ilgili yaklaşımlar olduğu düşüncesi; istifalar sonrası, dönemin kimi basın organlarında tartışılmıştır.³⁸

1. MBK Hükümetinin programında çalışma yaşamına dair geniş ve ayrıntılı bir yaklaşım yer almamış; ‘iş ve işçi meselelerimiz’ ile başlayan bir paragrafta; hükümetin konuya yaklaşımı kısaca özetlenmiştir. Burada ifade edilen yaklaşımda; konunun sosyal adalet ve insan hak ve özgürlükleri ekseninde alındığı belirtilmiş; hükümetin üzerinde durduğu başlıca konuların, adil ve insani çalışma şartları, hür ve bağımsız sendikacılık, tüm gerekleriyle ve demokratik bir düzene uygun toplu pazarlık sistemi; ve ekonomik imkanlarla uyumlu olarak gelişen çağdaş bir sosyal güvenlik sistemi’nden oluştuğu belirtilmiştir.³⁹ 30 Mayıs 1960’da programını açıklayan hükümetin ilk çıkardığı kararnamelerden birisi de DP iktidarı döneminde bir türlü izin verilmeyen, Türk-İş’in ICFTU (International Confederation of Free Trade Unions / Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) üyeliğine izin veren kararnamedir.⁴⁰

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bu ilk bakanlık dönemi kısa sürmesine rağmen; kendisi bu zaman zarfında, çalışma yaşamına dair sorunları bütünlüklü olarak incelemeye çalışmış; özellikle, daha önce bir akademisyen olarak çeşitli eğitim ve bilgi amaçlı toplantılarda bir araya geldiği işçiler ve sendikacılarla bu kez bir bakan olarak görüşmüş; onların sorunlarını kendi ağızlarından dinlemeye özen göstermiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, bu toplantılarda, bir yandan hükümetin çalışma yaşamına dair yapacağı düzenlemeler konusunda bilgi verirken bir yandan da onların sorunlarını ve taleplerini dinleyerek bakanlık çalışmalarını bu yönde şekillendirmeye gayret etmiştir. O dönem işçiler ve işçi sendikaları açısından dile getirilen en önemli sorunlar ücretlerin düşüklüğü, işsizlik tehlikesi ve grev hakkı olmuştur. Prof. Dr. Cahit TALAS, bu toplantılarda işçilere ve sendikacılara, özel sektördeki ücretler konusunda hükümet düzeyinde kalıcı bir etkiye bulunamayacaklarını dile getirmiş; ancak örneğin asgari ücrete dair düzenlemelerle genel olarak ücret seviyesi üzerinde olumlu bir gelişme sağlayabileceklerini belirtmiştir. Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Hakkına dair de ileri düzeyde bir düzenleme yapılacağı konusunda

³⁸ KİM - Haftalık Haber Dergisi, 31 Ekim 1960, s.39.

³⁹ Cemil Koçak, **27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları**, C.I, Yapı Kredi Yayınları, 1. b., İstanbul, 2010, s.106.

⁴⁰ Aziz Çelik, **a.g.e.**, s.349.

taahhütlerde bulunmuştur.⁴¹ Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bir Çalışma Bakanı olarak işçilerle ve onların temsilcileriyle yaptığı görüşmeler; bu görüşmelerde sergilediği sosyal hakların iletilemesine yönelik tutumu ve işçilerin sorunlarını dikkatle dinleyip onların soru ve isteklerine verdiği yanıtlar; onu daha öncesinden, bir akademisyen olarak da tanıyan işçiler tarafından oldukça olumlu tepkiler almıştır.⁴² Ancak dönemin yakıcı sorunu olan grev hakkı'nın bir türlü yasalaşamaması ve Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bu yöndeki çalışmaları konusunda yapmış olduğu açıklamalarının⁴³ kimi sendikacılar tarafından, hükümetin bir çok alanda hızlı kararlar almasına rağmen grev konusunda yavaş hareket etmesinin de etkisiyle, oyalayıcı nitelikte bulunması, bir süre sonra kendisine yönelik bazı tepkilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴⁴ Bu tepkiler, özellikle kendisinin ikinci bakanlık döneminde, beklentilerin giderek artmasına paralel olarak daha da yoğunlaşmıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, 25 Ağustos 1960'da Çalışma Bakanlığı görevinden ayrılarak SBF'deki akademik görevine geri dönmüştür. Aynı yıl dekan seçilen Prof. Dr. Cahit TALAS, bir yandan akademik çalışmalarına devam ederken bir yandan da ülkedeki siyasal gelişmeleri de yine yakından takip etmeye devam etmiştir. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ni herhangi bir askeri darbeden ayrı tutan Prof. Dr. Cahit TALAS; halkın ve üniversitenin askerleri böyle bir yola çektiğini, gidişattan rahatsız olan genç subayların da halkın isteğini yerine getirerek DP iktidarına son verdiğini ifade etmiştir.⁴⁵

Prof. Dr. Cahit TALAS, 27 Mayıs'ın ülkede özellikle siyasal atmosferde getirdiği görece demokratik havaya rağmen; MBK'nın yanlış uygulamalarına karşı da tutum almış; yapılan yanlışlıkların düzeltilmesi için yoğun çaba sarfetmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın vurguladığı yanlış uygulamalardan birisi de 147'ler Olayı'dır.* MBK'nın bir kararnamesi ile görevlerinden uzaklaştırılan, 147'ler olarak bilinen öğretim üyelerinin görevlerine iade

⁴¹ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 9 Haziran 1960, s.5.

⁴² KİM - Haftalık Haber Dergisi, 3 Ağustos 1960, s.35.

⁴³ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 18 Ağustos 1960, s.1.

⁴⁴ KİM - Haftalık Haber Dergisi, 24 Ağustos 1960, s.29.

⁴⁵ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, ss.20-21.

* 1960 yılının Ekim ayında, üniversitelerde görev yapan 147 öğretim üyesi 'sakıncalı faaliyetleri'nden dolayı MBK tarafından görevden alındılar. Böylesi bir listenin oluşmasında özellikle üniversitelerden MBK'ya gönderilen ihbar mektuplarının etkili olduğu dönemin askeri yetkilileri tarafından dile getirilmiştir. Söz konusu uygulamanın yoğun tepkiyle karşılaşması ve dönemin akademisyenleri ile aydınlarının yoğun çabaları sonrasında, görevden alınan öğretim üyelerinin büyük bölümü görevlerine iade edilmişlerdir.

edilmeleri için yoğun çaba sarfeden Prof. Dr. Cahit TALAS, diğer üniversitelerdeki bir çok akademisyenle birlikte, bu olaya tepkilerini dile getiren bir bildiriye de imza atmış;⁴⁶ bu konuyla ilgili Cemal GÜRSEL ile de görüşmüştür.

Prof. Dr. Cahit TALAS, 13 Şubat 1961 yılında kurulan YTP'nin kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Aynı dönem, kendisine, kuruluş çalışmaları süren TİP (Türkiye İşçi Partisi)'in genel başkanlığı teklif edilmiş ancak Prof. Dr. Cahit TALAS bu talebi geri çevirmiştir:

“27 Mayıs’tan bir buçuk yıl sonra seçimler yapıldı. ‘Bu seçimlere CHP’nin tek başına girmesi sakıncalı olur’ diye düşünüldü. Hatta hükümet içindeyken Cemal Paşa, Ekrem Alican’a bu konuda bazı telkinlerde bulundu. ‘İstedğin arkadaşları al, bir parti kur’ dedi. Çünkü, CHP tek başına seçimlere girerse demokratik bir hava olmayacaktı. Onun üzerine Alican ve bizler, onbir kişi olduk Orhan Apaydın var, Raif Aybar var, Fahrettin Kerim sonradan katıldı... onbir kişi olduk. Prof. Hikmet Belbez’in evinde sürekli toplandık ve bir program hazırladık. O sıralarda da sendikacılar tarafından bir işçi partisi kurulması düşüncesi ortaya çıkmıştı. Fakat, partiye bir başkan bulmakta güçlük çekiyorlardı. Hükümette görevimi tamamlamıştım; üniversiteye dönme fikri de kafamda; böyle bir havadayken, Avni Erakalın’dan bir telgraf aldım, ‘İşçi Partisi’nin başkanlığını kabul eder misiniz’ diye. Doğrusu böyle bir telgrafi alınca çok güç durumda kaldım. Bir kez, biz YTP’yi kurduk, ama, bunu ‘meydan boş kalmasın’ diye kurduk; ‘DP’nin yeri boş kalmasın’ diye kurduk. Sonra o arada AP de kuruldu. O partiyi kurduk, ama aslında benim politikaya devam etme düşüncem yoktu. Ben üniversiteye dönmek niyetindeydim. Nitekim ben YTP’den aday olabilirdim, seçilebilirdim de, çünkü 90 kûsur milletvekiliyle gelmiştik. Meclise; girmedim seçime. Üniversiteye döndüm. YTP’yi kurmadan önce böyle bir telgraf alsaydım, gene ona olumlu bir yanıt vereceğimi sanmıyordum, çünkü ben politikada kalmayı düşünmüyordum.”⁴⁷

Prof. Dr. Cahit TALAS, politikada kalmayı düşünmemesine rağmen, 1961 yılının Mart ayında MBK tarafından ikinci kez bakanlık daveti gelmesiyle yeniden aktif politikaya dönmüştür:

“(…) yine dekanlıkta otururken bir telefon geldi, Fahri Özdilek Paşa telefon ediyordu, bana aynen, ‘Hocam biz bu işçilerin dilinden anlamıyoruz; siz gelin bizimle tekrar birlikte çalışın’ dedi. 1961 Mart başı falandı. Bir kaç saat müsaade istedim, ‘peki’ dedi, fakat sıkışık bir durumları mı vardı, orasını bilemiyorum, öğlen haberlerinde benim Çalışma Bakanlığına atandığımı duyurdular.”⁴⁸

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın ikinci bakanlık dönemi 15 Kasım 1961’de yapılan genel seçimlere kadar sürmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS genel olarak 27 Mayıs sonrasının MBK hükümetlerinde, bakan olarak görev yapmasından öte, akademik çalışmaları ve daha önce

⁴⁶ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 15 Ocak 1961, s.5.

⁴⁷ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.23.

⁴⁸ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.19.

özellikle Forum Dergisi'nde yayınlanan yazıları dolayısıyla bu alanda önemli bir otorite olarak kabul edilmiş; çalışma yaşamına dair kabinede tartışılan bir çok konuda kendisinin o konuya dair yazmış olduğu eserlerine atıf yapılmıştır.⁴⁹ Bu dönemde çalışma yaşamına dair yasal düzenlemeler konusunda yoğun çaba sarfeden Prof. Dr. Cahit TALAS, özellikle bir toplu iş sözleşmesi ve grev yasası'nın acilen hazırlanması konusunda yoğun çaba sarfetmiş; kendisinin bakanlığı döneminde hazırlanan bir tasarı⁵⁰, daha sonra önemli oranda revizyona tabi tutularak 1963 yılında çıkarılacak olan 274 ve 275 sayılı kanunlara temel teşkil etmiştir. Ancak Prof. Dr. Cahit TALAS döneminde hazırlanan bu tasarı özellikle işçilerin ve sendikacıların da olumsuz tepkileriyle karşılaşmıştır.⁵¹ Söz konusu yasanın, ülkenin şartları göz önünde bulundurularak iki yıl içinde yürürlüğe girecek olması da bir başka tartışma konusu olmuştur.⁵² Prof. Dr. Cahit TALAS, kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında ise, kendisinin de söz konusu tasarımı mükemmel bulmadığını ifade etmiş; ancak yasal düzenlemelerin zamanla iyiye doğru yol alacağını düşündüğünü belirtmiştir.⁵³ Buradan hareketle, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bakanlık görevi sırasında, sosyal politika alanına dair çalışmalar yaparken, bir yandan da ülkenin ekonomik ve siyasal gelişmişlik düzeyini gözeten bir anlayışla hareket ettiğini söylemek mümkün olmaktadır. Nitekim, işçilerle yaptığı toplantılarda özellikle asgari ücretin yükseltilmesi konusunda çalışmalar yürüttüklerini belirtmesine rağmen, daha sonra, içinde bulunan ekonomik şartlar itibarıyla asgari ücretlerin yükseltilemeyeceğini, böylesi bir durumda bir çok işletmenin kapanabileceği veya işçi çıkartabileceğini ifade etmesiyle de söz konusu yaklaşımı barındırdığı net olarak anlaşılabilmektedir.⁵⁴ Buna karşın Prof. Dr. Cahit TALAS, çok sonraları yazmış olduğu bir makalesinde; devletin ekonomik imkanları ölçüsünde sosyal yükümlülüklerini yerine getirmesi sorununa değinmiş; kendisinin bakanlık görevleri sonrasında kabul edilen 1961 Anayasası'nın 53. Maddesi'ndeki benzer ifadeyi 1961 Anayasa'sına gölge düşüren bir madde olarak nitelendirmiş ve özellikle

⁴⁹ T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Kırk altıncı Birleşim – 17.4.1961 Pazartesi, C.3, TBMM, Ankara, 1961, s.292.

⁵⁰ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 21 Mart 1961, s.5.

⁵¹ KİM - Haftalık Haber Dergisi, 10 Ağustos 1961, s.23.

⁵² KİM - Haftalık Haber Dergisi, 15 Haziran 1961, s.31.

⁵³ KİM - Haftalık Haber Dergisi, 25 Eylül 1961, s.26.

⁵⁴ KİM - Haftalık Haber Dergisi, 18 Mayıs 1961, s.29.

tutucu iktidarlar tarafından suistimal edilmesinin altını çizmiştir.⁵⁵ Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ücretler konusundaki bu temkinli tutumuna da dönemin sendikaları tarafından olumsuz tepki verilmiştir.⁵⁶ Ancak Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sendikal özgürlükler konusunda, gerek makaleleri gerekse de bu dönem kabinedeki tartışmalarda savunduğu ve komisyonlarda ve kabinede de bir çok üye tarafından atıfta bulunulan, sendikalara dair özgürlükçü yaklaşımı barındıran fikirleri; kendisinin bakanlığından sonra kurulan hükümette, 274 ve 275 sayılı yasaların çıkarılmasının arefesinde önemli oranda referans alınmıştır.⁵⁷

Prof. Dr. Cahit TALAS, bakanlığı süresince yalnızca yasal düzenlemeler konusunda çalışmamış; özellikle işsizliğin azaltılması konusunda Çalışma Bakanlığı olarak Maliye Bakanlığı ve Sanayi Bakanlığı'yla da koordineli çalışmalar yürüterek⁵⁸, kamu yatırımlarının artması ve özel sektördeki yatırımların arttırılması için yeni kredi imkanlarının yaratılması konusunda da çalışmalar yapmıştır.⁵⁹

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın politik yaşamının en önemli gelişmesi, hiç kuşkusuz, 1961 yılında Çalışma Bakanı olarak Türkiye adına Avrupa Sosyal Şartı'nı imzalaması olmuştur.* Avrupa Sosyal Şartı'nı oldukça önemseyen Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal şartın onaylanması konusunda bakanlık görevinden sonraki yıllarda da uzun süre mücadele yürütmüş; iç hukukumuzun sosyal şartla uyumlu hale getirilmesi konusunda da yoğun çaba sarfetmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, akademiye döndükten sonra da kaleme aldığı bir çok makalesinde Avrupa Sosyal Şartı'na atıfta bulunmuştur.

⁵⁵ Cahit Talas, "Sosyal Hakların Evrimi", **İnsan Hakları Yıllığı – Turkish Yearbook of Human Rights**, S.3-4, 1980-1981, s.75.

⁵⁶ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 16 Mayıs 1961, s.3.

⁵⁷ T.C. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Yetmişikinci Birleşim – 15.4.1963 Pazartesi, C.16, TBMM, Ankara, 1963, s.312.

⁵⁸ T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Doksan dördüncü Birleşim – 1.8.1961 Salı, C.6, TBMM, Ankara, 1961, s.369.

⁵⁹ Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 8 Haziran 1961, s.5.

* Avrupa Sosyal Şartı, Türkiye tarafından 1961 yılında imzalanmasına rağmen iç hukukun bu sözleşmeyle uyumlu hale getirilmesi süreci oldukça uzun sürmüştür; Türkiye tarafından ancak 1989'da bir çok çekinceyle onaylanmıştır. Daha sonra 1996 yılında 'Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı' adı altında yeniden imzalanan sosyal şart, Türkiye tarafından yine bir çok maddesine çekince konularak 2004 yılında kabul edilmiş ve 2007 yılında yürürlüğe girmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, bakanlığı sırasında, 27 Mayıs sonrası Yassıada'da yargılanarak idam cezasına mahkum edilen Adnan MENDERES, Hasan POLATKAN ve Fatin Rüştü ZORLU'nun idamlarının engellenmesi için de yoğun çaba sarfetmiştir. Bu konuda dönemin hükümet üyeleri tarafından Devlet Başkanı Cemal GÜRSEL'e hitaben bir mektup da kaleme alınmıştır. (EK:6)

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ikinci bakanlık dönemi 15 Kasım 1961'de yapılan, 27 Mayıs sonrasının ilk demokratik seçimleriyle sona ermiş ve kendisi yeniden üniversiteye, akademik yaşama geri dönmüştür.

Daha önce de belirtildiği üzere Prof. Dr. Cahit TALAS'ın akademik yaşamı ve politik yaşamı bir çok bakımdan içiçe geçmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, üniversitede akademik çalışmalar yürüttüğü 1960'lı yıllar boyunca da çeşitli yazıları ve makaleleriyle ülkenin politik atmosferinde sosyal politikaya dair gelişmeleri büyük bir hassasiyetle takip etmiştir. Söz konusu gelişmeleri sosyal politika açısından analiz etmiş; eleştiri ve önerilerini gerek üniversite kürsüsünden gerekse de kaleme aldığı makale ve diğer yazılarıyla ifade etmiştir. İsmet İNÖNÜ'nün yeniden başbakan seçilmesinin ardından hükümet adına Dördüncü Çalışma Meclisi'nde deklare ettiği düşünceleri büyük bir heyecanla karşılamış, İNÖNÜ'nün söz konusu konuşmasına, ülkenin ekonomik politikası ve kalkınma çabalarının sosyal hedeflerini göstermesi ve özetlemesi açısından özel bir önem vermiştir.⁶⁰

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın politikayla yeniden aktif teması oldukça uzun bir süre sonra, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrası kendi isteğiyle emekliye ayrıldıktan sonra, SODEP'in kurucuları arasında yer almasıyla gerçekleşmiştir. Daha sonra HP (Halkçı Parti) ile birleşen SODEP'in kurulması sürecini Prof. Dr. Cahit TALAS şöyle anlatmaktadır:

“1983 yılı sonrası yıllarımı nasıl düzenlemem gerektiğini düşünürken, ortam beni politikaya çekti. Bilindiği üzere CHP, askeri yönetimin büyük yanlışlarından biri olarak kapatılınca, siyasal yaşamın sol kanadında bir boşluk doğmuştu. 1982 yılında yeni ve ünlü Anayasa kabul edilmişti. Siyasal yaşamın sivilleşmesi gerekiyordu. Yeni partilerin kurulmasına izin verilmişti. Uzun tereddütler geçirerek Erdal İnönü bir sosyal demokrat partisi kurulması girişimlerine başladı. Önce beş kişilik bir çekirdek kadro oluşturdu. Sonra otuzdört kişilik bir kurucular kurulu belirlendi. Fakat, bu kurucular kurulu son biçimine ulaşmaya kadar üyelerinden bir bölümü askeri yönetim tarafından veto edildi. Sonunda

⁶⁰ Cahit Talas, “Başbakan İsmet İnönü ve Sosyal Politika”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.XX, S.1'den Ayrı Basım, Ankara, 1965, s.343.

Haziran 1983 başında Sosyal Demokrat Parti* adı altında kurulup çalışmalarına başladı. Çalışmalarımız İsmet İnönü'nün Şehit Ersan caddesindeki Pembe Köşkünde başlamış ve orada sonuçlanmıştı.”⁶¹

SODEP, 1983 yılında yapılan seçimlere, 12 Eylül Askeri Cuntası'nın veto kararları sonucu katılamamış ancak varlığını devam ettirmiş, 1985 yılında da HP ile birleşmiştir. Birleşme sonrası HP, SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) adını almıştır. Bir süre SHP'de aktif politik yaşamını devam ettiren Prof. Dr. Cahit CALAS, 1986 yılında geçirdiği bir göz ameliyatı sonrası bir süre dinlenmesiyle birlikte aktif politik yaşamdan da uzaklaşmıştır.⁶² Uzun bir süre gazete ve dergilerde yayınlanan yazılarıyla doğrudan olmasa da dolaylı olarak politikayla bağını sürdüren Prof. Dr. Cahit TALAS; özellikle ANAP (Anavatan Partisi) iktidarlarının sosyal politika alanındaki ilgisiz tutumlarına yönelik eleştirilerini yazmış; 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile kısıtlanan demokratik hak ve özgürlükler konusundaki fikirlerini bu yazılarında ifade etmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, aktif anlamda politik yaşamında son olarak İP (İşçi Partisi)'e üye olmuş ve bu partiden milletvekili adayı olarak seçimlere katılmıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, uzun süre dernek yöneticiliği görevlerinde de bulunmuştur. Politik partiler bünyesinde yer almasından ayrı olarak kendisinin bu görevleri de politik yaşamı kapsamında değerlendirilmelidir. Prof. Dr. Cahit TALAS, ilk olarak Birleşmiş Milletler Türk Derneği'nde 1950'li yılların başından itibaren görev almış; 1950'li yılların sonlarında derneğin genel başkanı Prof. Dr. Fadıl Hakkı SUR'un bu görevden ayrılmasıyla genel başkan seçilmiş ve bu görevi 1983 yılında SODEP'in kurucu üyeliğini yapmaya değin sürdürmüştür.⁶³ Prof. Dr. Cahit TALAS, bu derneğin yöneticiliğini yapmanın da ötesinde uluslararası barışa yönelik önemli bir kuruluş olarak gördüğü BM (Birleşmiş Milletler)'ye büyük önem atfetmiş, bu anlamda BM çatısı altında yapılan çalışmaları dünya barışı açısından oldukça önemli görmüştür.⁶⁴ Bunun dışında İnsan Hakları Derneği

* Asıl adı Sosyal Demokrasi Partisi olan SODEP'i anlatırken Prof. Dr. Cahit TALAS, Sosyal Demokrat Parti adını telaffuz ediyor; büyük ihtimalle, daha sonra Halkçı Parti ile birleşip Sosyal Demokrat Parti adını almasının etkisiyle partinin ismini bu şekilde hatırlayıp ifade ediyor.

⁶¹ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, ss.40-41.

⁶² Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.41.

⁶³ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.41.

⁶⁴ Cahit Talas, “Kırkıncı Yılında Birleşmiş Milletler”, **Birleşmiş Milletler 40. Yıl Armağanı - Birleşmiş Milletler Türk Derneği 1985 Yıllığı**'ndan Ayrı Basım, Ankara, 1986, s.9.

kurucu üyeliği, Türk Kooperatifçilik Derneği yöneticiliği, Türk Ekonomi Derneği yöneticiliği ve Atatürkçü Düşünce Derneği kurucu üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

Yaşamı boyunca politikayla iç içe olan Prof. Dr. Cahit TALAS; kendisinin bir çok defa ifade ettiği üzere esas olarak aktif politikadan uzak kalmaya çalışmış; dönem dönem aktif politika içerisinde yer aldığında da öncelikli olarak sosyal politika sorunlarını gündeme getirmeye gayret etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞI

1. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞININ DAYANDIĞI TEORİK ARKA PLAN

1.1. Sosyalist Düşünce'nin Etkileri

Prof. Dr. Cahit TALAS, bir sosyal politikacı olarak sosyalizme karşı hep mesafeli bir duruş sergilemiştir ancak sosyalizmin, doktrinler tarihinde, insan tarafından ortaya konulmuş düşünceler içerisinde, en çok tartışma konusu olmuş, büyük halk kitleleri ve bir bölüm aydınlar nezdinde ümit ve coşku yaratmış bir doktrin ve düşünce olduğunu da belirtmiştir.¹ Prof. Dr. Cahit TALAS, daha önce de belirtildiği üzere İsviçre'deki doktora öğrenimi sırasında hocası olan Prof. Dr. Anthony Babel'in düşüncelerinden oldukça etkilenmiştir. 1930 – 1963 yılları arasında Cenevre Üniversitesi'nde² Ekonomi Tarihi ve Sosyal Ekonomi alanlarında ders veren Prof. Dr. Babel³; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın aynı üniversitedeki doktora öğrenimi sırasında tez danışmanlığını da yürütmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın kendisinin de ifade ettiği gibi ekonomik sistemlerle ilgilenmeye başlaması⁴ ve Türkiye'de Çalışma Yaşamı ile İlgili Mevzuat konulu doktora tezine yönelmesi, sosyalist düşünceye sahip hocaları Edgar Milhaux ve Anthony Babel'in etkisiyle olmuştur.⁵

Ekonomik Sistemler adlı eseri başta olmak üzere bir çok çalışmasında sanayi toplumunun başlangıcından bu yana dünya ölçeğinde uygulanmış/uygulanması tartışılmış

¹ Cahit Talas, **Ekonomik Sistemler**, 4. b., S Yayınları, Ankara, 1980, s.143

² Université de Genève Faculté Des Sciences Economiques et Sociales, **Former Professors/Anciens professeurs**, <http://www.unige.ch/ses/ihise/about/formerprofs.html>, (22.11.2011).

³ Historisches Lexikon de Schweiz, **No.1 Babel Antony**, <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/f/F31455.php>, (22.11.2011).

⁴ Alpaslan Işıklı - Mesut Gülmez “Cahit TALAS ile Söyleşi – Yaşam Öyküsü”, **Cahit TALAS'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, s.9.

⁵ Işıklı – Gülmez, **a.g.s.**, s.11.

farklı ekonomik modeller ve bu modellerin ortaya çıkmasını tetikleyen düşünce akımları ve tarihsel koşullar üzerine yoğunlaşan Prof. Dr. Cahit TALAS; Sosyalist Düşünce ve bu düşünceden hareketle tek tek kimi ülkelerde hayata geçirilen sosyalizm modelleri ile bu modellerin aralarındaki farkları ayrıntılı olarak incelemiştir. Sosyalist Düşünce’yi “Marks öncesi (Öncü Sosyalistler), Marksçı Sosyalizm ve Demokrasici Sosyalizm”⁶ olarak üç ana başlık altında ele alan Prof. Dr. Cahit TALAS; Marks’ın bilimsel sosyalizm anlayışının öngördüğü, ancak işçi sınıfının egemen olduğu geçiş aşamasıyla komünist toplumda tarif edilen demokratik ve özgürlükçü ortama ulaşılacağı düşüncesinde; Marks’ın demokrasiyi proletarya diktatörlüğüne feda ettiğini⁷ söylemiş ve onun demokrasiye mesafeli duruşunu da kendi döneminin koşullarına, yani demokrasi ve parlamentarizmin henüz yeni filizlenmeye başlamış olmasına bağlamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, Ekonomik sistemler adlı eserinde, 20. Yy’da dünyanın bir çok ülkesinde uygulanan çeşitli sosyalizm modellerine de yer vermiştir. Bununla birlikte, kendisi, örneğin Sovyetler Birliği’nde uygulanan sisteme dair düşüncelerini, özellikle 37. Uluslararası Çalışma Konferansı sonrası, konferans izlenimlerini kaleme aldığı makalesinde ortaya koymaktadır:

“Keza Sovyet Rusya’da da sendika hürriyeti boş bir kelimeden ibarettir. Sovyet Rusya sendikaları bu memleket işçilerini temsil eden mesleki teşekküller olarak kabul olunamaz. Çünkü: a) Bu sendikalar devlet idaresinden ve memleketi idare eden Komünist partiden ayrı telakki olunamazlar, bağımsız değildirler; b) Bu sendikalar devlet idaresinin bir cüz’ünü teşkil etmektedirler ve amme makamlarının kararlarına göre hareket etmektedirler; c) Sendikalar başlıca rollerini ifa eylememekte fakat bu rolleri devlet eline terkeylemiş bulunmaktadır.”⁸

Marks’ın düşüncelerinin pratikteki bir uygulamasına dair böyle düşünen ve ama kendi dönemi ve sonrasını etkileyen düşünceleri, kapitalizmin temel işleyiş yasaları üzerine ortaya koyduğu bilimsel tespitleri bakımından da Marks’ın önemli bir düşünür olduğuna vurgu yapan Prof. Dr. Cahit TALAS, Marks’ın kapitalizm sonrasına dair yaptığı öngörü ve tespitlerin ise ütopyacı ve düşçü olduğunu düşünmektedir. Esas olarak Marks’ın

⁶ Talas, **Ekonomik Sistemler**, a.g.e., ss.144-146.

⁷ Talas, **Ekonomik Sistemler**, a.g.e., s.203.

⁸ Cahit Talas, “Otuz Yedinci Milletlerarası Çalışma Konferansı ve Kollektivist bir Ekonomiye Sahip Üye Devletlerin İşçi ve İşveren Delegeleri Meselesi”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.9, 1954, s.89.

kapitalizm analizinin, Sanayi Devrimi'nin ilk yıllarında işçilerin kötü yaşam koşullarının nedenlerini de içerdiğini ve bu olumsuzlukların aşılması için ortaya konan pek çok düşünceyi de etkilediğini belirten Prof. Dr. Cahit TALAS; bunun yanında kapitalizmi tümünden reddederek onun yerine tamamen merkezi bir otoritenin kararlarına dayanan ekonomik ve sosyal bir sistemin, tüm insanların ortak ihtiyaçlarına denk düşen gerçekçi bir yaklaşımdan da uzak olduğunu altını çizmiştir⁹.

Prof. Dr. Cahit TALAS, kendisinin “Demokrasici Sosyalizm” olarak adlandırdığı, demokratik sosyalizmin uygulama örneklerini incelerken ise özellikle Fabian Derneği çevresinin düşüncelerini önemli bulmuş; bu hareketin ortaya koyduğu reformcu düşüncelerin etkilediği 2. Dünya savaşı sonrası İngiltere'nin endüstriyel demokrasi deneyimlerine vurgu yapmıştır. Demokratik Sosyalizmin (Demokrasici Sosyalizm), özellikle, Karl Marks'ın kapitalizm sonrası toplumsal ve ekonomik bir sisteme dair görüşlerinden hareketle Lenin'in ortaya koyduğu Proleterya Diktatörlüğü'ne dayanan bir sosyalizm modelinden tamamen ayrı olmasının üzerinde önemle duran Prof. Dr. Cahit TALAS; Fabian Derneği'nin, devletin zora dayalı bir devrimle ele geçirilmesi yerine parlamenter sistemi esas alan ve demokratik reformlarla devletin siyasal yapısının değiştirilmesini öngören fikirlerinin önemine vurgu yapmıştır. Kapitalist bir sistemde sadece klasik demokrasinin uygulanmasının, bu ekonomik sistemin dayandığı işleyiş yasalarının yol açacağı sosyal adaletsizliklere, sınıf çatışmaları ve bunun doğuracağı olumsuzluklara dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS, aynı şekilde totaliter bir yapıya sahip sosyalist bir sistemin de sakıncalı olduğunu belirtmiştir:

“Ama ne var ki ekonomik özgürlük siyasal özgürlüğü başarıya ulaştırmak için vazgeçilmesi mümkün olmayan amaçlardan biridir. Bugün emredici merkezi bir makamın sevk ve idaresindeki ekonomik kalkınma ve gelişme planlarının ve bu planların gerektirdiği kanunların ve hükümet müdahalelerinin, çeşitli menfaatlerin çatışma halinde olduğu ve bu çatışmadan doğan bir dengeye dayanan ve klasik anlamında demokratik olan bir siyasal düzen ile bağdaşması mümkün olabilir mi? Bunun gibi üretimden tüketime kadar her ekonomik aşamanın inceden inceye bürokratlar tarafından hesaplanarak bir merkezi planın çerçevesi içinde ekonomik yaşantıyı düzenlemeyi kabul etmiş olan bir sistemin klasik demokrasiyi benimsemesi de eşyanın tabiatına aykırı düşer. O halde ekonomikal ve siyasal birbirinden, su geçirmeyen perdelerle ayrılmış değildir. Birinde veya ötekinde görülen yumuşama, özgürlüğe açılma yahut katılma ve sertleşme, kişisel özgürlüklere kapanma, ötekinin üzerinde etkisini derhal göstermektedir.”¹⁰

⁹ Cahit Talas, “Endüstriyel Demokrasi ve Türkiye’de Uygulanma Olanakları”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, S.2’den Ayrı Basım, Ankara, 1970, s.193.

¹⁰ Talas, “Endüstriyel Demokrasi ve Türkiye’de Uygulanma Olanakları”, **a.g.m.**, s.193.

Siyasal sistem itibariyle parlamenter demokrasiyi esas alan Demokratik Sosyalistlerin ekonomik sistem açısından da demokratik bir işleyişi esas almaları Prof. Dr. Cahit TALAS’a göre oldukça önemlidir. Fabian Derneği çevresinin, işçilerin ekonomik ve siyasal olarak örgütlenmeleri ve örgütlendikleri ölçüde demokratik yollarla devletin işleyişine etki ederek; devletin ekonomik ve sosyal yaşama yönelik koruyucu ve sosyal adaleti gözeten tedbirler almasını sağlamaları, Prof. Dr. Cahit TALAS açısından, günün koşullarında, toplumsal barış için önemli bir yoldur.¹¹

Şu haliyle, Prof. Dr. Cahit TALAS’ın; sosyalist düşüncüyü, toplumsal barış için ortaya konmuş bir ekonomik ve sosyal sistem tahayyülü olarak gördüğünü; ve onu bir bütün olarak kabul etmek veya reddetmek yerine, onun hem kendi içerisinde kısmen veya tamamen ayrıldığı noktaları ayrıntılı incelemek gerektiğine; ve tarihsel olarak da geçirdiği evrimi gözönünde bulundurarak, bugüne ve yarına yönelik sonuçlar çıkarılması gereken bir yaklaşımlar bütünü olarak gördüğüne dair bir tespit yapılması olanaklıdır. Prof. Dr. Cahit TALAS, 27 Mayıs sonrasının ekonomik ve siyasi gelişmeleri açısından ülkenin demokratik sosyalizme doğru ilerlediğine dair de bir tespitte bulunmuştur. Bu çerçevede Prof. Dr. Cahit TALAS’ın; siyasal, ekonomik ve sosyal yaşama dair; sosyalist yaklaşımlar içerisinde özellikle Fabian Derneği çevresinin düşüncelerinden önemli oranda etkilendiğini söylemek de mümkündür.¹²

1.2. Paternalist Düşünce’nin Etkileri

Prof. Dr. Cahit TALAS’a göre ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi ve süreklilik arz eden bir toplumsal barışın sağlanması konusunda birincil görev devlete düşmektedir ve devletin de bu görevi yerine getirmesi, kendisini şekillendiren siyasal düşünceyle yakından ilgilidir. Bu anlamda Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye’de Sosyal Politika’nın gelişimini incelerken; cumhuriyetin ilanından sonra kabul edilen 1924 Anayasası’na atıfta bulunarak, Anayasanın 2. Maddesi’ndeki “Türkiye Devleti

¹¹ Talas, **Ekonomik Sistemler**, a.g.e., ss.203-206.

¹² Talas, **Ekonomik Sistemler**, a.g.e., ss.207-210.

Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik, ve Devrimcidir.” ifadesinden hareketle şöyle demektedir:

“Görüldüğü üzere devletin niteliklerini belirleyici nitelikler arasında sosyal devlete götürecek üç ilke yer almaktadır. Bunlar *halkçılık, devletçilik ve devrimcilik*dir. (...) Halkçılık (...) köylüyü, özellikle topraksız ve az topraklı olanları, küçük zanaatkarı, esnafı da kavrayarak anamalcı kesim dışında kalanların hemen tümünü içine almakta, onların yanında olmayı amaçlamaktadır. Buna ulaşmak için de devletçilik ilkesi benimsenmektedir.”¹³

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın 1924 Anayasası’na sosyal haklar açısından bu denli olumlu yaklaşımı üzerine ayrıca bir tartışma da yürütülmektedir.* Ancak Prof. Dr. Cahit TALAS, yukarıda aktardığımız düşüncelerini ifade ettikten hemen sonra Atatürk’ün devletçiliğe dair tanımını aktararak, bu tanımda yer alan sosyal politika unsurlarına dikkat çekmektedir:

“Bilindiği üzere, Türk ulusu, halkın yönetimi demek olan cumhuriyetle yönetilir. Atatürk döneminde de halkın büyük bir çoğunluğunu köylüler oluşturmaktadır. Öyleyse halk yönetiminin oluşturduğu, simgelediği devletin halka karşı görevleri olması gerekir. Bu görevi Atatürk’ün devletçilik düşüncesi ile bir çerçeveye ulaşmıştır. Atatürk’e göre devletçiliğin anlamı şudur: *‘Bireylerin özel girişimlerini ve uğraşlarını esas tutmak, fakat, büyük bir ulusun bütün gereksinimlerini ve bir çok şeylerin yapılamadığını göz önünde tutarak ülke ekonomisini devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında yüzyıllardan beri bireysel ve özel girişimlerle yapılamamış şeyleri bir an önce yapmak istedi. Ve görüldüğü gibi kısa bir zamanda yapmaya muvaffak oldu. Bizim izlediğimiz yol görüldüğü gibi liberalizmden başka bir sistemdir.’* Bu esasları saptadıktan sonra diyor ki Atatürk, *‘Devletçilik, özellikle sosyal, ahlaksal ve ulusaldır. Ulusal servetin dağılımında daha mükemmel bir adalet ve emek harcayanların daha yüksek refahı, ulusal birliğin korunması için şarttır. Bu koşulu daima göz önünde tutmak, ulusal birliğin temsilcisi olan devletin önemli görevidir.’* Görülüyor ki, Bu düşüncede devlete sosyal politika açısından önemli görevler verilmiş bulunuyor. Bunlar, 1) ulusal gelirin adil dağılımını sağlamak, 2) emekçilerin en üst düzeyde refahını gerçekleştirmektir. Sosyal Politikanın genel amaçları da bu iki ilke içinde toplanabilir.”¹⁴

Prof. Dr. Cahit TALAS, dönemin sosyal politika yaklaşımına atıfta bulunurken esasen Atatürk’ün ortaya koyduğu fikirleri önemsemekte, onun, ulusal yaklaşımından hareketle ifade ettiği düşüncelerinin sosyal politika açısından önemine işaret etmektedir. Kendisinin bu anlamda korporatist bir yaklaşımın izlerini de taşıdığını söylemek

¹³ Cahit Talas, **Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s.65.

* Aziz ÇELİK, AB Sosyal Politikası adlı kitabında, Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bu yaklaşımına karşılık; Ahmet MAKAL’a atıfta bulunarak; Prof. Dr. Cahit TALAS’ın sözünü ettiği üç ilkenin Anayasa’ya sonradan, 1937 yılında eklendiğinin altını çizmektedir. *Bknz:* Aziz Çelik, **AB Sosyal Politikası – Uyum Sürecinin Uyumsuz Alanı**, Kitap Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, Kasım 2006, ss.168-169. , Ahmet MAKAL’ın ifadesi için *Bknz:* Ahmet Makal, **Türkiye’de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1920-1946**, Ankara, 1999, ss.330-332.

¹⁴ Talas, **Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, a.g.e., s.66.

mümkündür. Genel olarak bakıldığında, DP iktidarı yıllarında Forum dergisi'nde iktidarın bir yandan baskıcı politikaları ve vesayetçi yaklaşımlarını eleştiren ve bir yandan da sosyal adaleti gözetmeyen ekonomi politikasına karşı yazılar kaleme alan Prof. Dr. Cahit TALAS, 27 Mayıs sonrasında da kaleme aldığı yazılarında demokratik hakları ön planda tutmuş, özgürlüklerin önemine vurgu yapmış, 12 Mart'la birlikte 1961 Anayasa'sının sınırlandırılmasına karşı çıkmış, 12 Eylül'ün getirdiği baskıcı ortamın her zaman karşısında durmuştur. Ancak tüm bu dönemler itibariyle Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yaklaşımlarında, Cumhuriyet'in ilk yıllarına yönelik her zaman olumlayıcı bir yaklaşım hakim olmuştur. Bunda, Cumhuriyet'in ilanından sonra hayata geçirilen uygulamaların Prof. Dr. Cahit TALAS tarafından aydınlanmacı ve ilerlemeci olarak görülmesinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir. Prof. Dr. Cahit TALAS, bu dönemin uygulamalarının sosyal politikanın gelişimi ve özgürlükler konusunda oldukça yavaş bir seyir izlediği ve eksik kaldığını da vurgulamakla birlikte, sosyal politikaya açık bir ruhu da bünyesinde barındırdığını düşünmektedir. Bu dönemde sosyal sınıflara, sınıflar arası ilişkilere ve sınıflarla devlet arasındaki ilişkilere dair dönemin iktidar sahibi CHP'ye (ve tek parti dönemi olmasından hareketle genel olarak devlete) hakim olan anlayışın halkçılık ve onun sosyal temelini oluşturan dayanışmacılık olduğu¹⁵; ve yine Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'lere kadar geçen dönemin Türkiye'de hakim Sosyal Politika anlayışı açısından belirleyici öneme sahip olduğu¹⁶ düşüncesinden hareketle; özellikle sendikal hak ve özgürlüklerin de geç ve yavaş bir gelişim seyri izlemesinin de temel nedenlerinden birisi olan vesayetçi yaklaşımın; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika anlayışının temel bir tanımlayıcısı olmadığını söyleyebilmekle birlikte; Atatürk'ün düşünsel olarak ifade ettiği devletçilik anlayışının, bu anlamda Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışında geniş izlerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının şekillenmesini sağlayan teorik arka plan incelenirken kendisinin önce bir öğrenci, ardından bir bürokrat ve akademisyen ve bunları takiben bir politikacı ve yine bir akademisyen olarak hem yürüttüğü çalışmalar hem de söz konusu dönemler itibariyle Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısının

¹⁵ Ahmet Makal, "Türkiye'nin Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Sendikalar: 1946-1950", A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Tartışma Metinleri, N.100, A.Ü. SBF Matbaası, Aralık, 2006, s.2.

¹⁶ Çelik, AB Sosyal Politikası – Uyum Sürecinin Uyumsuz Alanı, a.g.e., s.167.

geçirdiği evrimler dikkate alınmalıdır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Türkiye'de sosyal politikanın geçirdiği evrimin hem bir etkileyeni hem de bir etkileneni olduğu gerçeğinden hareket edildiğinde kendisinin sosyal politika anlayışının arkasında belirli oranda etkisini hissettiren paternalist anlayışın niceliği ve niteliği daha iyi anlaşılabilir.

Gerek tek partili dönemde, gerekse de çok partili hayata geçtikten sonra dalgalanmalarla devam eden paternalist anlayış, demokrasinin her alanda tesis edilmesi konusundaki ısrarlı tutumu ve bireysel özgürlüklere olduğu kadar sosyal tarafların örgütlenme ve birlikte hareket etme özgürlüğüne de her zaman önem veren Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının (bir bütün olarak kendisinin sosyal politika anlayışının tarihsel evrimi incelendiğinde) kesinlikle temel belirleyeni olmamıştır; ve ama her dönem sosyal ve ekonomik sorunların çözümü konusunda birincil sorumluluğu devlete atfetmesi ve devletin de bunu yaparken her daim zayıf ve güçsüz olanı koruyup kollayarak yapması gerektiğine yönelik yaklaşımıyla belirli oranda izini hissettirmiştir.

1.3. Demokratik Düşünce'nin Etkileri

Prof. Dr. Cahit TALAS, ekonomik ve sosyal yaşamın her zaman demokratik kurallar ekseninde tesis edilmesi gerekliliğini savunmuş; siyasal iktidarın birincil görevinin de esasen bu demokratik yapının korunması ve sürekliliğinin sağlanması konusunda gerekli önlemlerin alınması olduğunu düşünmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS, demokrasi konusunda görüşlerini ifade ederken, klasik demokrasinin genel olarak toplumdaki eşitsizliği gidermede eksik kaldığını söyleyerek, demokrasinin sosyal bir nitelikte hakim olması gerektiğini belirtmiş; yani sosyal demokrasinin, sosyal devletin oluşturulması ve sürdürülmesi noktasındaki önemine işaret etmiştir.¹⁷

Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre bir ülkede sendikal hakların ve özgürlüklerin gelişimi sosyal demokrasinin varlığına bağlıdır. Sosyal demokrasinin gelişebilmesi için de siyasal hak ve özgürlüklerin önünün açılmış olması gerekmektedir.¹⁸

Genel olarak sosyal politika alanına dair hemen her sorunun çözümünde birincil görevin devlete ait olduğunu vurgulayan Prof. Dr. Cahit TALAS, devletin sosyal görevleri

¹⁷ Cahit Talas, "Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, C.47, S.1-4, İstanbul, 1988, s.286.

¹⁸ Talas, "Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler", **a.g.m.**, s.286.

konusunda da ilk olarak demokratik düzenin teminat altına alınmasının ve demokratik hakların, özgürlüklerin sağlanması gerekliliğinin önemi üzerinde durmuştur.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışı esasen demokrasinin hakim olduğu bir siyasal düzenin gerekliliğine yaptığı vurgu itibariyle ve sosyal demokrasinin ülkede yaşayan sosyal taraflar arasındaki uzlaştırıcı etkisine dikkat çekmesiyle öz itibariyle demokratik düşünceyi barındırmaktadır.

2. CAHİT TALAS'IN SINIF ANLAYIŞI

Prof. Dr. Cahit TALAS; ekonomik işleyişin doğal bir sonucu olarak toplumun sınıflardan oluştuğunu, bu sınıfların ekonomik ve sosyal çıkarlarının bir çok noktada çatıştığını kabul etmekle birlikte, bu sınıflar arasında ortaya çıkan/çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü konusunda ise sınıf mücadelesi/sınıf savaşımı anlayışını reddetmektedir. Sosyal adalet ve barışın toplumsal uzlaşmayla sağlanabileceğini savunan Prof. Dr. Cahit TALAS, daha önce de belirtildiği üzere bu noktada bir yandan özellikle Fabian Derneği çevresinin yaklaşımlarını önemli bulurken, asıl olarak da devletin yapısının niteliğine vurgu yapmaktadır. Devletin, bir hakem olarak toplumu oluşturan sınıflar arasındaki ilişkilerin barışçıl yollarla düzenlemesi gerekliliğini vurgulayan Prof. Dr. Cahit TALAS; devletin bu rolünü yerine getirirken aslında bir hakemden de öte bu sınıflar içerisinde, işçi sınıfı başta olmak üzere, ekonomik ve siyasal açıdan güçsüz olanları koruyup kollama görevinin önemli olduğunun altını çizmiştir. Buradan hareketle, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, toplumu oluşturan sınıfların ekonomik ve sosyal yaşamda eşit derecede güç sahibi olmadıklarını kabul eden bir yaklaşıma sahip olduğu sonucuna varılabilmektedir. Serbest Piyasa Ekonomisine dayanan bir ekonomik işleyişin kendi doğal yasalarının bu eşitsizliği doğurduğunu ve bu yüzden, bu eşitsizliklerin giderilmesi ve sosyal adaletin toplumun bütününe hakim kılınması için Sosyal Politika'nın önemine işaret eden Prof. Dr. Cahit TALAS; bununla birlikte, devletin özellikle sendikal hak ve özgürlükler açısından düzenleyici ve koruyucu önlemleri alırken demokratik işleyişten sapmaması ve toplumun geneli için özgürlükleri garanti altına alması gerektiğini düşünmektedir.¹⁹

¹⁹ Talas, **Ekonomik Sistemler**, a.g.e., ss.179-180.

Genel olarak sosyal sınıflar, özel olarak da işçiler ve işverenler arası ilişkilerde barışçıl yaklaşımın esas olması gerekliliğinin altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS; işveren karşısında güçsüz olan işçilerin ancak bir araya gelip örgütlenerek haklarını savunabilecekleri, yaşam standartlarını yükseltebilmek için pazarlık yapabileceklerini belirtmiş ve örgütlenme özgürlüğü ve sendikalaşmanın önemine vurgu yapmıştır. Bu çerçevede toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmelerinin önemli olduğunu ve ama barışçıl bir yol ve demokratik işleyişin esas alınmasının gerekliliğinin tüm sosyal tarafların eşit düzeyde tatmin olabilmeleri açısından dikkat edilmesi gerekliliğini ortaya koymuş; ve bunun da devletin, tüm sosyal tarafların haklarını gözetken yaklaşımıyla garanti alınacağını altını çizmiştir. Devletin ekonomik ve sosyal hayattaki rolünün; tüm otoritenin devlet şahsında toplandığı sistem, devletin otoritesinin bireyler arasında bölündüğü sistem ve devlet otoritesinin devlet ile örgütlü sosyal taraflar arasında paylaşıldığı çoğunlukçu sistem olmak üzere genel olarak üç biçimde ortaya çıktığını ifade eden Prof. Dr. Cahit TALAS, toplumsal uzlaşmanın ve sağlıklı bir toplu iş sözleşmesi sürecinin ancak çoğunlukçu sistem içerisinde gerçekleştirilebileceğini savunmuştur:

“Toplu müzakere rejimi üçüncü sistem içerisinde yer almakta, gelişmekte ve pluralist demokratik toplumun başlıca bir müessesesi olarak ortaya çıkmaktadır. Burada devlet ile birlikte teşkilatlanmış guruplar birinci derecede söz ve rol sahibi bulunmaktadır. Ancak bu sistem içinde de bir manada tehlike gayri varit değildir. Özellikle sendikaların, başka bir deyimle teşkilatlanmış gurupların devletin bütün kuvvetlerini ellerine geçirmeğe çalıştıkları toplumlarda bu tehlike bariz olabilir. Sendikalar ve bunların idaresi demokratik kurallardan uzaklaştıkça pluralist sistemin de diğerleri gibi mahzurlu bir system olması tehlikesi başgösterebilir. Pazarlık gücünün çok açık bir şekilde bir tarafın aleyhine bozulması pluralist sistemin sonunu ifade eder. Binaenaleyh böyle bir tehlike bir anlamda da dengeli demokratik bir sistemden uzaklaşmayı ifade edebilir. Bütün bu sebeplerden ötürüdür ki toplu müzakere sistemi esasında demokratik bir toplumun müessesesidir ve onun temel unsurlarından biridir.”²⁰

Prof. Dr. Cahit TALAS, Endüstriyel Demokrasi hakim kılındığı sürece, sosyal sınıflar arasındaki uyuşmazlıkların ve sosyal adaletsizliğin giderileceğini ifade etmiş; böyle bir yapının da hiç bir sosyal tarafın suistimaline meydan vermemesi için devletin gereken yasal düzenlemeleri yaparak toplumun tamamını kapsayan demokratik bir yapının güvencesi olması gerekliliğini vurgulamıştır.²¹

²⁰ Cahit Talas, “Çeşitli İktisadi Sistemler ve Siyasi Rejimler İçinde Toplu İş Sözleşmeleri”, **Toplu İş Sözleşmesi Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.43, Ankara, 1964, s.4.

²¹ Talas, “Çeşitli İktisadi Sistemler ve Siyasi Rejimler İçinde Toplu İş Sözleşmeleri”, **a.g.m.** ss.4-5.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yaklaşımında işçi ve işveren ilişkileri esasen toplu iş ilişkileri üzerinde şekillenmekte; bu yönüyle klasik endüstri ilişkileri yaklaşımını referans almaktadır. Bu çerçevede sendikaların işlevinin önemine dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS; sendikaların, toplu pazarlık hakkını sadece kendi üyeleri işçiler açısından değil genel olarak ülke çapındaki işçiler ve genel ücret düzeyi bağlamında kullanmalarının ve bunu yaparken de ekonominin genel düzeyini dikkate almalarının sosyal adalet açısından belirleyici faktörlerden biri olduğunu düşünmektedir.²²

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın işçi ve işveren ilişkileri konusunda devlete yüklediği rol ise daha önce de kısmen değinildiği üzere; devletin, öncelikle bu ilişkilerin eşit şartlarda yürütülmesi için gereken yasal düzenlemeleri yapması, bunu yaparken de söz konusu sosyal taraflardan güçsüz durumda olan işçilerin bu durumunu telafi edici bir şekilde davranmasıdır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sınıf yaklaşımı, sınıfların tarihsel olarak tanımlanması ve sanayi toplumu açısından genel hatlarıyla Marks'ın sınıf yaklaşımından etkilenmiştir; ancak Marks'ın tanımı ekseninde bu sınıfların varlığını kabul eden Prof. Dr. Cahit TALAS, daha önce de belirtildiği gibi Marks'tan farklı olarak sınıf savaşımını kesinlikle reddetmekte; sınıfların, özellikle işçi sınıfının, sendikalar vasıtasıyla yaşam standartlarını yükseltmek ve haklarını korumak amacıyla müzakere etmesinin esas olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bu veriler ışığında Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sınıf anlayışının; sınıfların toplumsal gerçekliğinin kabul edildiği ve ama toplumsal uzlaşmaya dayalı bir ekonomik ve toplumsal sistemin içerisinde yer alan kesimler olarak anlaşıldığı söylenebilir.

3. CAHİT TALAS'IN SOSYAL HAKLAR ANLAYIŞI

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal haklar anlayışı aslında onun hak temelli sosyal politika anlayışının da temelini oluşturmaktadır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın düşünsel yapısını şekillendiren birincil özellik olan insana verdiği değer; onun sosyal haklar

²² Talas, *Sosyal Ekonomi*, a.g.e., ss.164-167.

konusundaki yaklaşımını da etkileyen bir dinamik olmuştur. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Prof. Dr. Cahit TALAS'ın da temel referansı olmuş; bildirgenin işaret ettiği haklardan hareketle Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara Dair Sözleşme ile Yurttaşlık ve Siyasal Haklara Dair Sözleşmeye dikkat çekmiş; ek olarak da Avrupa Sosyal Şartı'na vurgu yaparak 1981 yılında yayınlanan Toplumsal Politikaya Giriş adlı kitabında sosyal hakları şu başlıklar halinde sıralamıştır: Sendika Hakkı, Çalışma Hakkı, Sosyal Güvenlik Hakkı, En Az Bir Gelire Sahip Olma Hakkı, Adil Çalışma Koşullarına Sahip Olma Hakkı, İşte Güven ve İşçi Sağlığı Hakkı, Adil Bir Kazanç Hakkı, Toplu Pazarlık Hakkı, Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı, Kadın İşçilerin Korunması Hakkı, Uğraşı ile İlgili Haklar, Başka Ülkelerin Topraklarında Çalışma ve Korunma Hakkı, Kültürel Haklar. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın tanımladığı tüm bu sosyal hak kategorileri üzerine yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.(EK:1)

İnsan haklarının ihlalini az gelişmişliğin bir göstergesi olarak gören Prof. Dr. Cahit TALAS; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sıralanan temel insan haklarının devlet tarafından güvence altına alınmasının da ötesinde devleti yönetenler tarafından da anlayış olarak benimsenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Sosyal haklar konusundaki uluslararası düzeydeki çalışmaları oldukça önemseyen Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye adına kendisinin imzalamış olduğu Avrupa Sosyal Şartı konusunda; yine Toplumsal Politikaya Giriş adlı kitabında, bir yandan Türkiye tarafından sosyal şartın halen onaylanmamış olmasını eleştirmiş bir yandan da artık sosyal şartın günün ihtiyaçlarının da gerisinde kaldığını ve gözden geçirilerek daha ileri düzenlemeler yapılması gerektiğinin altını çizmiştir:

“Avrupa Toplumsal Temel Yasası ileriye doğru atılmış bir adımdır. Gerek içeriği gerek uygulanması ve benimsenmesi günümüzün gereksinimlerinden gerilerde kalmıştır. Bir çok ilkesi UÇÖ'nün çalışmalarından esinlenmiş ve onlardan daha ileri bir niteliğe ulaşılamamıştır. Ulusal mevzuat ve toplu pazarlık yolu ile şimdi Avrupa ülkelerinin bir çoğunda daha ileri ölçütlere varılmıştır. 20 üye devletten yalnız 11'i Temel Yasayı onaylamıştır. Buna karşın, Toplumsal Temel Yasa eksikleri ve yetersizlikleri bakımından şimdi yeniden gözden geçirilme aşamasına ulaşmış bulunuyor.”²³

Görüldüğü üzere Prof. Dr. Cahit TALAS, Avrupa Sosyal Şartı'nı dönemi itibarıyla ileri bir belge olarak görmekte, onun, ILO sözleşmeleri ve genel olarak ILO'nun çalışmalarıyla olan ilişkisine işaret etmekte ve özellikle Avrupa ülkelerindeki ulusal

²³ Cahit Talas, **Toplumsal Politikaya Giriş**, S Yayınları, Ankara, 1981, s.173.

mevzuat ve toplu pazarlık yoluyla Avrupa Sosyal Şartı'ndan çok daha ileri noktalara ulaşıldığına dikkat çekmektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS, yukarıda alıntılanmış satırları yazdığı dönem itibariyle (1981) Avrupa Sosyal Şartı'nın yeniden gözden geçirilerek eksikliklerinin giderilmesi ve yetersizliklerinin aşılması gerektiğini vurgulamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, Türkiye'de sosyal hakların gelişmesi konusundaki düşüncesi, cumhuriyetin ilk yıllarına atfettiği önemi ve yine sosyal haklara ilk kez anayasal düzeyde yer veren 1961 Anayasası'nın önemine yapmış olduğu vurguyu barındırmaktadır. Daha önce de değinildiği üzere Prof. Dr. Cahit TALAS, 1924 Anayasası'nda devletin niteliklerini belirleyen 2. Maddeye vurgu yaparak devletin niteliklerini belirleyici öğeler arasında sosyal devlete götürecektik üç ilkenin yer aldığını; bunların halkçılık, devletçilik ve devrimcilik olduğunu belirtmektedir.²⁴ Atatürk'ün devletçilik anlayışına da oldukça büyük bir önem veren Prof. Dr. Cahit TALAS, Atatürk'ün devletçilik anlayışının; devlete, sosyal politika açısından; ulusal servetin adil dağılımını sağlamak ve emek harcayanların daha yüksek refahını gerçekleştirmek olmak üzere iki önemli görev yüklediğini; bunların da zaten sosyal politikanın genel amaçlarını kapsayan iki ilke olduğunu savunmaktadır.²⁵ 1961 Anayasası'nın Türkiye'de sosyal hakların evrimi açısından özel bir yeri olduğunu vurgulayan Prof. Dr. Cahit TALAS, 1961 Anayasası'nı çağdaş ve ileri olarak nitelendirirken, onun bu niteliklerini sosyal haklara getirmiş olduğu boyutun simgelediğini belirtmiştir.²⁶

4. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞI

4.1. Cahit TALAS'ın Örgütlenme Özgürlüğü Anlayışı

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal haklar içerisinde en çok önemseydiği konu sendika hakkı ve onun ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü grev hakkı olmuştur. Sendika hakkını temel bir insan hakkı olarak nitelendiren Prof. Dr. Cahit TALAS, sendikal özgürlüğün

²⁴ Cahit Talas, "Sosyal Hakların Evrimi", **İnsan Hakları Yıllığı – Turkish Yearbook of Human Rights**, S.3-4, 1980-1981, s.57.

²⁵ Cahit Talas, "Sosyal Hakların Evrimi", **a.g.m.**, s.61.

²⁶ Cahit Talas, "Sosyal Hakların Evrimi", **a.g.m.**, s.67.

devlet tarafından güvence altına alındığı ölçüde işçiler başta olmak üzere tüm çalışanların ve işsiz yurttaşların sosyal haklarının ilerlemesinin sağlanabileceğinin de altını çizmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre örgütlenme özgürlüğü sağlandığında sadece işçilerin sendikal özgürlüğü değil tüm toplumun demokratik haklar ekseninde örgütlenebilmesinin de sağlanmasıyla demokratik sistemin ve sosyal hakların güvence altına alınmasının da önü açılacaktır.

Çalışma hakkını da tartışılmaz bir sosyal hak olarak gören Prof. Dr. Cahit TALAS, 1980 sonrası hükümet politikalarını eleştirerek devletin sosyal politika alanındaki temel yükümlülüklerinden birinin de işsizlikle mücadele etmek olduğuna vurgu yapmıştır:

“Eğer bir ülkede devlet, kendini, hem anayasasına hem de uluslararası hukuksal yükümlülüklerine karşın, en azından tam çalıştırma – istihdam politikaları görevinin dışında tutabiliyor ve işsiz insanlarını ya aileye sığınmak ya da yoksulluk ile yüz yüze gelmek durumunda bırakıyorsa, bir yanlışlık var demektir.”²⁷

Prof. Dr. Cahit TALAS; örgütlenme özgürlüğünü sendikal hak ve özgürlükler kapsamında ele alıp, sendikal hak ve özgürlüklerin gerçek anlamda bir sosyal demokrasinin hakim kılındığı ölçüde gelişeceğini; bunun ise gerçek bir demokratik yapının yaşama geçirilmesiyle mümkün olacağını savunmaktadır.²⁸

4.2. Cahit TALAS'ın Genel Ücret Düzeyi Yaklaşımı

Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre “geniş anlamı içerisinde ücret, insanın üretici emeğinin karşılığıdır.”²⁹ Ücretin salt parasal bir tanımının yapılmasının, onun gerçek hayatta karşılık geldiği anlamını karşılamayacağının da altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS, ücretin asıl olarak parasal öneminden ziyade işçi için önem arzeden yanına (reel ücretin önemine) vurgu yapar: “işçi için önemli olan para biçiminde eline geçen tutardan çok, bu para karşılığında elde edebileceği mal ve hizmetlerdir. Başka bir deyimle gereksinmelerini karşılayabilme derecesidir.”³⁰ Prof. Dr. Cahit TALAS, ücret konusunda

²⁷ Cahit Talas, “Sosyal Devlet miyiz?”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.132, Ankara, 1991, s.9.

²⁸ Talas, “Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler”, **a.g.m.**, ss.286-287.

²⁹ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.6.

³⁰ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.6.

öncelikle bir asgari ücret politikası olması gerektiğine dair yaklaşımı savunmakta;³¹ asgari ücretin, devlet tarafından, çalışanların insanca geçinebileceği bir düzeyde belirlenmesiyle birlikte ülke genelindeki diğer ücretleri de etkileyeceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın genel ücret düzeyine dair yaklaşımı yalnızca devletin asgari ücret politikasıyla sınırlı değildir. Prof. Dr. Cahit TALAS, genel ücret düzeyi ile örgütlenme özgürlüğü arasında da paralellik kurmaktadır. Devletin özellikle örgütlenme özgürlüğü önündeki engelleri kaldırması ve sendikal hakları güvence altına almasıyla, sendikal hakların ayrılmaz bir parçası olan toplu pazarlık ve grev hakkıyla birlikte işçilerin işverenlerle pazarlık konusunda daha etkin olabileceklerini belirtmiş; barışçıl toplu pazarlık yöntemiyle belirlenecek ücretlerin de genel ücret düzeyinin adil seviyeye çekilmesinde belirleyici olacağına vurgu yapmıştır.³²

Prof. Dr. Cahit TALAS, genel ücret düzeyinde ani dalgalanmaların genel olarak ekonomik işleyiş üzerindeki olumsuz etkilerine de dikkat çekerek, enflasyon tehlikesine karşın da bir yandan sendikaların toplu pazarlık politikalarında ülkenin genel ekonomik gelişmesini dikkate almalarını gerektiğini söylerken bir yandan da devletin planlı ekonomi yaklaşımına vurgu yapmaktadır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışındaki temel belirleyici unsurlardan en önemlisi, kendisinin örgütlenme özgürlüğü ile genel ücret düzeyi arasında kurduğu ilişkidir. Prof. Dr. Cahit TALAS, örgütlenme özgürlüğünün genişlediği koşullarda sendikaların üye sayılarının da artacağını, üye sayıları artan sendikaların toplu pazarlık güçlerinin de artmasıyla ülke genelindeki ücretlerde nispi yükselmelerin sağlanacağını savunmaktadır.

4.3. Cahit TALAS'ın İşsizlik Sorununa Yaklaşımı

Prof. Dr. Cahit TALAS, işsizliği sosyal barış konusunda en önemli sorunlardan birisi olarak görmüştür. İşsizliğe karşı ilgisiz kalmanın çağın sosyal devlet anlayışı ile bağdaşamayacağının altını çizen³³ Prof. Dr. Cahit TALAS, geçici işsizliğin katlanılabilir

³¹ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss.52,55-56.

³² Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.168.

³³ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.89.

olduğu tam istihdam hedefine vurgu yapmaktadır. Devletin planlı ekonomi yaklaşımıyla müdahalesini önemli gören Prof. Dr. Cahit TALAS, devletin iktisadi kuruluşlarıyla ekonomide yer almasının işsizlikle mücadeledeki önemine dikkat çekerken, özel sektörün yatırımlarının da planlı bir şekilde yönlendirilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. 1980 sonrası hükümetlerinin enflasyonla mücadele kapsamında toplam talebi daraltıcı politikalarını eleştirerek; bu politikanın asıl yükü dar gelirli kesime yüklediğini, ötesi, bu yaklaşımın yatırımları caydırıcı da bir etkiye sahip olması dolayısıyla, ters bir etkiyle işsizliği de tetiklediğinin altını çizmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, yatırımları daraltıcı etkisi sebebiyle savunma harcamalarının işsizlik üzerindeki etkisine de değinmiştir. Savunma harcamaları azaldığı ölçüde artacak olan yatırımların kalkınmayı hızlandıracağına ve işsizliği azaltacağına dikkat çekmiştir.

Nüfus artışının kontrol altına alınmasının ve eğitim düzeyinin ülke çapında ve niteliksel olarak arttırılmasının da işsizlik üzerindeki azaltıcı etkisine işaret eden Prof. Dr. Cahit TALAS, bu bağlamda hükümet politikalarının gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışı içerisinde işsizlik sorununa yaklaşımı incelenirken göz önünde bulundurulması gereken en önemli konu; kendisinin Tam Çalıştırma'yı (Tam İstihdamı) her ne kadar ulaşılması olanaksız bir durum olarak görse de sosyal politika açısından hedeflenen ve ulaşılmaya çalışılan temel bir gösterge olarak görmesidir.³⁴

4.4. Cahit TALAS'ın Sosyal Güvenlik Yaklaşımı

Sosyal Ekonomi'nin bir başka önemli unsuru olarak sosyal güvenliği inceleyen Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal güvenliğin, özellikle gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik niteliğine vurgu yaparak, sosyal adaletin gerçekleşmesinde temel araçlardan biri olduğunu belirtmiştir.³⁵ Bu yanıyla Prof. Dr. Cahit TALAS, Sosyal Güvenlik Sisteminin

³⁴ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s. 97.

³⁵ Cahit Talas, "Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.31., S.1, Ankara, 1976, s.1.

gelir dağılımını yeniden düzenleyici özelliğine yani transfer harcamalarının önemine atıfta bulunarak, bu sistemi, sadece bireylerin prim ödeyerek kendi bireysel yaşamlarını ve geleceklerini güvence altına almaya çalıştıkları salt sigorta sisteminden ayrı tutarak sosyal güvenliği geniş anlamıyla tanımlamış; ve sosyal taraflar arasındaki eşitsizliğin giderilmesinin bir aracı olarak görmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal güvenlik yaklaşımı bu açıdan hem bir ülkenin tüm vatandaşlarının kapsam altına alınmasını hem de bunun aracılığıyla gelir dağılımı farklılıklarının azaltılmasını hedeflemektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal güvenliği, dar anlamda sosyal sigortalardan ayrı tutmuştur. Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre sosyal güvenlik, sosyal politikanın olmazsa olmaz bir yanını oluşturur ve uygulanması bakımından mutlaka tüm vatandaşları kapsamalıdır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal güvenliğin kişi bakımından ve risk bakımından kapsamaları ve çeşitli modeller itibarıyla dünya genelindeki kapsam eksikliğine de işaret etmiştir. Richardson'ın saptamasına³⁶ atıfta bulunarak hemen bütün ülkelerde sosyal güvenliğin yöntemleri ve ilkelerinin sürekli tartışıldığını ve sık sık değiştiğini belirterek; bir çok ülkede sosyal güvenlik sistemlerinin halen büyük boşluklar barındırdıklarını ifade etmektedir.³⁷

Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye'deki sosyal güvenlik mekanizmasının da (1970'lere kadar olan dönem) özellikle kaynak aktarımı ve gelir transferi araçları açısından sorunlu olduğunu analiz etmiştir.³⁸

4.5. Cahit TALAS'ın Konut Hakkı Yaklaşımı

Prof. Dr. Cahit TALAS, 'Mesken Davamız' olarak tanımladığı konut hakkı sorununu da önemli bir sosyal hak sorunu olarak görmektedir. Bir ülke sınırları içerisinde o ülke halkının bütününe ilgilendiren bir sorun olarak ele aldığı konut sorununu; öncelikle bir hak olarak ele alan Prof. Dr. Cahit TALAS; özellikle yoksul bireylerin barınmak zorunda kaldığı sağlıksız evler ve bunun insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden de

³⁶ J. Henry Richardson, **İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik**, çev. Dr. Turan Yazgan, İstanbul, 1970, s.16'dan aktaran Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.321.

³⁷ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.321.

³⁸ Talas, "Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar", **a.g.m.**, ss.1-3.

yola çıkarak sorunu bir anlamda halk sağlığı kapsamında da değerlendirmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, yurttaşların sağlıklı konutlarda barınmaları konusunda yine birincil görevin devlete ait olduğunun altını çizerek bir ‘mesken politikası’nın gerekli olduğuna işaret etmiştir.³⁹ Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Konut Hakkı’nı önemli bir sosyal politika sorunu olarak görmesi; kendisinin sosyal politika anlayışının kapsamı hakkında da önemli ipuçları vermektedir.

4.6. Cahit TALAS’ın Mesleki Eğitim Yaklaşımı

Ülkelerin genel ve mesleki eğitim durumları ile işsizlik ve yarı işsizlik arasında yakın bir ilişki olduğunu⁴⁰ ifade eden Prof. Dr. Cahit TALAS; işgücü planlaması ve işgücünün vasıf kazanması konusunda, mesleki eğitimin; öğretim sisteminin uzun vadeli bir reforma tabi tutulması ve kısa vadede de halihazırdaki işgücünün vasıflarının artırılması olmak üzere iki yönlü olarak uygulanması gerektiğini⁴¹ savunmuştur. İşgücünün vasıf kazanması ve genel olarak halkın eğitim düzeyinin yükselmesini ülkelerin gelişmişlik ölçütlerinin en önemlisi olarak gören Prof. Dr. Cahit TALAS; böylelikle ekonomik gelişmenin tek başına önemli olmadığını, sosyal gelişmeyle birlikte ele alındığında önemli hale geldiğinin altını çizmiştir:

“Bir memleketin esaslı serveti herşeyden önce onun halkının malik olduğu bilgi, maharet, kabiliyet, bir kelime ile onun genel ve mesleki eğitim derecesi ile ölçülür. Bu bakımdan belki de şimdi bir memleketin gelişmiş veya az gelişmiş vasfının ölçüsü bundan böyle yekün milli gelir ve adam başına düşen milli gelir ile değil fakat halkının eğitim derecesi ile ve özellikle Prof. F. H. Harbison’un tabiriyle malik olduğu stratejik beşeri sermaye olacaktır.”⁴²

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın mesleki eğitim konusuna yaklaşımı; onu salt basit bir vasıf kazandırma olarak görmediği; özellikle sanayi alanında kaydedilecek teknik ilerlemeler konusunda devletin bütünlüklü bir işgücü planlamasıyla birlikte ele alması

³⁹ Cahit Talas, “Mesken Davamız”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.X, 1955, ss.2-14.

⁴⁰ Cahit Talas, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIX, S.2’den Ayrı Baskı, Ankara, 1964, s.5.

⁴¹ Talas, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **a.g.m.**, ss.7-8.

⁴² Talas, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **a.g.m.**, s.5.

gereken⁴³ ve işsizlikle mücadele konusunda en önemli araçlardan birisi olarak gördüğü bir konu olarak ifade edilebilir.

4.7. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika Anlayışında Yönetime Katılma

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışında bir diğer önemli unsur yönetime katılma konusudur. Dönemin uluslararası gelişmeleri ışığında, sosyalist ülkelerde ve kapitalist ülkelerde yönetime katılma modellerini incelemiş; dönemin Federal Almanyası'nın bu anlamda durduğu noktanın ileride olduğuna vurgu yapmış ve yönetime katılmanın Türkiye açısından önemine dikkat çekmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal barışın ülke düzeyinde sağlanmasının öncelikle iş yerinde iş barışının oluşturulmasından yola çıkılarak sağlanabileceğinin altını çizmiştir. Yönetime katılmanın, önemli bir boyut olarak verimlilik üzerindeki etkisine de dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS, işçinin çalıştığı yeri sahiplenmesinin önemine vurgu yapmıştır:

“(...) yaşamının büyük bir bölümünü çalıştığı işyerinde geçiren insanı, işyerinde daha yararlı ve etkin bir duruma getirmek, ona psikolojik bakımdan çalıştığı işyerinde birşey olduğunu da duyurabilmek için yönetimde de söz sahibi bulunduğu kanısına ulaşmasına yardımcı olmak gerekir. Çünkü, bir işyeri herşeyden çok sosyal barışa gereksinme duyar. Sosyal barışın olmadığı, yani insan ilişkilerinin bozuk bulunduğu işyerlerinde teknik ve öğretim yöntemleri ne derece ileri bir durum gösterirse gösterebilir, çalışmalardan olumlu sonuçlar almak çok güçtür.”⁴⁴

Prof. Dr. Cahit TALAS, Sosyal Ekonomi kitabında Yönetime Katılma konusunu hem sosyalist ülkeler açısından (ve bu ülkelerin kendi içerilerindeki özgün modelleri çerçevesinde) hem de kapitalist ülkeler açısından incelemiş ve pratikteki uygulama yöntemlerine detaylı olarak yer vermiştir. Kendisinin Sosyal Ekonomi kitabındaki yaklaşımı ekseninde, özellikle Yugoslavya modelinin başarısı ve önemini vurguladığı⁴⁵ gerçeğinden hareketle, mülkiyet haklarının korunduğu ve işçilerin işletmenin hem yönetimine hem de işletme karlarına katıldığı bir yöntemi daha ağırlıklı olarak benimsediği söylenebilir.

⁴³ Talas, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **a.g.m.**, ss.5-8.

⁴⁴ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.508.

⁴⁵ Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss. 475-478.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, Türkiye'de Sosyal Politika'nın gelişimi açısından büyük önem verdiği bir gelişme de 1978 yılında dönemin CHP hükümeti ve Türk İş arasında imzalanan Toplumsal Antlaşma'dır. Önemli bir tarihsel belge olarak nitelendirdiği toplumsal antlaşmanın tüm eksikliklerine rağmen Türkiye'de sosyal uzlaşma kültürünün gelişmesi açısından önemine⁴⁶ vurgu yapan Prof. Dr. Cahit TALAS; bu toplumsal politika belgesini hem kapsam açısından hem de bağtladığı temel noktalar açısından (her ne kadar bu belge kısa bir süre sonra yaşanan hükümet değişikliği ve Türk İş yönetiminin de sahip çıkmaması nedeniyle uygulanma olanağı bulamasa da) detaylı bir analize tabi tutmuş ve akademide lisansüstü düzeyde bir ders olarak da okutmuştur.

5. CAHİT TALAS'IN SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞININ TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKA YAKLAŞIMLARI İÇİNDEKİ KONUMU

Genel olarak Türkiye'deki sosyal politika yaklaşımları içerisinde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yaklaşımının yerinin irdelenmeye çalışılacağı bu bölümde; Türkiye'de Sosyal Politika'nın akademik düzeyde gelişiminin öncülerinden Prof. Dr. Gerhard KESSLER, Prof. Dr. Orhan TUNA ve Prof. Dr. Sabahaddin ZAIMOĞLU'nun belirgin yaklaşımları ekseninde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının özgün yönleri üzerinde durulmuştur. Türkiye'de Sosyal Politika'nın gelişimine yön veren bilim insanlarının yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak incelenmeye çalışılması, hem her birinin kendine has özelliklerinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekliliği hem de her bir yaklaşımın sonuçlarının derlenmesi ve değerlendirilmesi ve başka bir çok nokta bakımından şüphesiz başlı başına bir çalışmanın konusu olmalıdır. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışı, diğer yaklaşımlarla genel hatları itibariyle ortak yönleri ve kendi içerisindeki özgünlükleriyle birlikte; ve çalışmanın genel kapsamı açısından özet itibariyle incelenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de akademik düzeyde asıl olarak 1930'ların ikinci yarısından itibaren Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ndeki çalışmalarıyla başlayan Sosyal Politika Biliminin; akademi dışında da o dönem itibariyle, örneğin ilk İş

⁴⁶ Cahit Talas, **Bir Toplumsal Politika Belgesinin Yorumu – Toplumsal Anlaşma**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No.488, Ankara, 1982, ss.14-16.

Kanunu'ndan Sendikalar Kanunu'na, İşçi Sigortaları Kurumu ve İş ile İşçi Bulma Kurumu'nun kuruluşuna kadar, sosyal ve ekonomik alanlardaki somut uygulamalarında da yine Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in çabalarının izleri vardır.⁴⁷ Kendi döneminde akademik çalışmalarının yanı sıra ve asıl olarak da akademik çalışmalarını da beslemek amacıyla özellikle işçilerin ve köylülerin sorunlarını gözlemlemek amacıyla yaptığı geziler ve katıldığı işçi toplantılarıyla akademi dışında da çalışmalar yürüten Prof. Dr. Gerhard KESSLER; bir ülke sınırları dahilinde devletin tüm vatandaşlara eşit yaklaşması gerektiğini belirtirken;⁴⁸ Prof. Dr. Cahit TALAS'ın, devletin, özellikle işçiler başta olmak üzere toplumun güçsüz kesimlerinin bu dezavantajlarını telafi etmek amacıyla bu kesimlerden yana politikaları birincil vazife sayması gerektiğine dair yaklaşımından ayrılmaktadır. Ancak Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in yaklaşımının da esasını oluşturan, sosyal reformlarla devletin siyasal yaklaşımının değişebileceği düşüncesi, Fabian Derneği çevresinin yaklaşımları çerçevesinde düşünüldüğünde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yaklaşımıyla paralellik arz etmektedir. Yine Prof. Dr. Gerhard KESSLER de Prof. Dr. Cahit TALAS gibi demokrasi ve özgürlük kavramlarını aynı düzlemde değerlendirmektedir; her iki bilim insanı da özgürlüklerin toplumsal eşitlikle sınırlanması⁴⁹ konusunda hemfikirlerdir. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın örgütlenme özgürlüğü ve demokrasinin tüm kurumlarıyla hayata geçirilmesi ve devletin de demokratik haklar ve özgürlüklerin her hangi bir sosyal taraf tarafından diğerlerinin aleyhine kullanılarak suistimal edilmemesi için yasal düzenlemeleri yapması yoluyla kalıcı bir sosyal barışın sağlanabileceğine dair yaklaşımı açısından düşünüldüğünde; esasen Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının Prof. Dr. Gerhard KESSLER ile genel itibarıyla aynı yaklaşımı barındırdığı görüşü⁵⁰ haklı olabilmektedir. Ancak Prof. Dr. Cahit TALAS'tan farklı olarak Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in; toplumsal olanı bireyler ve onların ahlaki bağlılıkları ekseninde ortaya koyması, bu anlamda da sosyal politika yaklaşımını benzer hayat biçimi olanlar üzerinden şekillendirmesi ve sınıf yaklaşımı itibarıyla özellikle

⁴⁷ Andreas Hanlein, "Gerhard Kessler – Türkiye'de Sürgün Bir Alman Sosyal Politikacı", çev. Dr.Alpay Hekimler, **Çalışma ve Toplum**, 2006/2, İstanbul, 2006, ss.43-44.

⁴⁸ Gerhard Kessler, **İçtimaiyata Başlangıç**, çev.Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri, İstanbul Üniversitesi Yayınları No.71, İstanbul, 1938, s.175.

⁴⁹ Kessler, **a.g.e.**, s.37.

⁵⁰ **Prof. Dr. Ahmet Makal ile yapılan Söyleşi**, 02.12.2011, Ankara.

Weber'in sınıf anlayışını esas aldığına dair analiz⁵¹ ekseninde düşünüldüğünde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal demokrat yaklaşımına karşın daha liberal bir yaklaşıma sahip olduğu da söylenebilmektedir.

Prof. Dr. Orhan TUNA'nın sosyal politika yaklaşımı açısından düşünüldüğünde ise Prof. Dr. Cahit TALAS'ın hak temelli yaklaşımı belirgin olmaktadır. Prof. Dr. Orhan TUNA da esas olarak Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in sosyal politika yaklaşımını barındırmaktadır; ancak Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in sosyal politika yaklaşımındaki sosyolojik ağırlık Prof. Dr. Orhan TUNA'nın yaklaşımında yerini ekonomik ağırlığa bırakmaktadır.⁵² Prof. Dr. Orhan TUNA, özellikle, sosyal politikanın beslendiği önemli bir kaynak olarak demokratik sosyalizm konusunda da Prof. Dr. Cahit TALAS ile benzer görüşleri paylaşmaktadır.⁵³

Bir diğer dinamik olarak, Prof. Dr. Sabahattin ZAIM'in sosyal politika anlayışı ise gerek eserleri gerekse de ekonomik ve sosyal alandaki çalışmaları açısından, sosyal politikanın temel yaklaşımlarının yanı sıra İslam dininin sosyal sorunlara dair getirdiği yaklaşımları da referans alması⁵⁴ ve ekonomi alanındaki çalışmaları⁵⁵ itibariyle dini bir yaklaşımın etkisinin hissedildiği bir anlayış olarak nitelendirilebilmekle Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika yaklaşımından oldukça farklı bir niteliğe sahiptir. Bu açıdan Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının Prof. Dr. Sabahattin ZAIM'in sosyal politika anlayışından kesin olarak ayrıldığı sonucuna varılabilmektedir.

Bu çalışmanın genel olarak ikinci bölümü ve özel olarak da Türkiye'deki diğer sosyal politika yaklaşımlarıyla ilişkisinin irdelendiği bu başlık ekseninde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika yaklaşımını kendi özgünlükleri ve sosyal politikanın Türkiye'deki gelişimine etkisi çerçevesinde şu şekilde sıralamak mümkündür: Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika yaklaşımında devlet ve devletin yapısı önemli bir yer tutmaktadır. Prof. Dr. Cahit TALAS'a göre devlet sosyal taraflar açısından hem bir hakem

⁵¹ Ömer Ceylan, "Türkiye'de Sosyal Siyasetin Oluşumunda Gerhard Kessler", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.57, İstanbul, 2009, s.598.

⁵² Orhan Tuna – Nevzat Yalçıntaş, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999, s.31.

⁵³ Tuna – Yalçıntaş, **a.g.e.**, s.185.

⁵⁴ Ali Seyyar, "Sebahattin Hocamı Anarken", **Adapazarı Gazetesi**, 25 Aralık 2007.

⁵⁵ İsa Yazar, "Ali Coşkun Yakın Dostu Sabahattin Zaim'i Anlattı", **Zaman Gazetesi**, 10 Aralık 2007.

hem de güçsüz ve zayıf olanı koruyup kollamakla mükelleftir. Devlet, özgürlükler ve demokrasiyi güvence altına alacak düzenlemeleri yaptığı ölçüde, sosyal taraflar, özellikle işçiler, sosyal reformların hayata geçirilmesi konusunda ve işverenlerle pazarlıklarında daha etkin duruma gelebileceklerdir. Bu da bizi Prof. Dr. Cahit TALAS'ın demokratik sosyalizm konusundaki fikirlerine götürmektedir. Yine sosyal politika sorunlarına yaklaşımında cumhuriyetin ilk yıllarının korporatist yaklaşımının da izlerini dikkate alarak ve ama esas itibarıyla sosyal demokrasi anlayışı ekseninde düşünüldüğünde, Prof. Dr. Cahit TALAS, özellikle hak temelli bir yaklaşıma sahiptir. Sosyal Politika'nın gelişimi ve ilerlemesi açısından ekonomik koşulların belirleyiciliğini vurgulamakla birlikte, birincil olarak ekonomik işleyişin sonuçlarını ve bu sonuçlara dair önlemleri sıralamakta, ancak asıl ve ideal olarak sosyal hak temelli bir yaklaşımın belirlediği ve yön verdiği bir ekonomik işleyiş esas almaktadır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika yaklaşımında vakıf ve vakıflar ekseninde sosyal dayanışmanın izlerine rastlanmamaktadır. Yine Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal sınıfların çıkarlarının çatıştığını da kabul etmekte; bu çerçevede bu çıkar uyumsuzluklarının sınıf savaşımı ile değil, sosyal uzlaşa ile aşılabileceğini vurgulamaktadır. Prof. Dr. Cahit TALAS, sınıf esasına dayalı yönetim biçimlerini de kesin olarak reddetmekte; özellikle sosyalist ülkelerdeki pratik deneyimleri de mülkiyet haklarının ortadan kaldırılması ve demokratik yapıdan yoksun olmaları yönünden detaylı bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Bu konuda bu çalışmanın önceki bölümlerinde referanslar ekseninde bir tartışma yürütülmüştür.

Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye'de Sosyal Politika'nın gelişimine; sosyal demokrasinin esas alındığı; devletin önemli bir aktör olarak sendikal özgürlükleri ve demokratik hakları garanti altına alması sonucu örgütlenme düzeyinin yükseleceği, bunun sonucunda da ülkedeki genel ücret düzeyinin yükseleceği ve bu şekilde işçiler başta olmak üzere çalışanların yaşam standartlarının yükseleceği; yine tüm toplumun kapsandığı bir sosyal güvenlik sisteminin, temel işlevini yerine getirmesinin yanı sıra gelir dağılımı adaletsizliğinin de giderilmesi konusundaki işlevine yaptığı vurguları; sosyal tarafların örgütleri vasıtasıyla toplumsal uzlaşmanın sağlanabileceği; demokratik sosyalist modelin önemi ve genel olarak sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde sosyal hak temelli yaklaşımıyla etkide bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROF. DR. CAHİT TALAS’IN SOSYAL POLİTİKA ALANINA YAPTIĞI KATKILAR

1. SOSYAL HAKLARIN GELİŞİMİNE YAPTIĞI KATKILAR

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın sosyal politika yaklaşımında; sosyal politikanın sağlıklı gelişimi için sosyal demokrat bir yapının hakim olduğu bir ortam idealize edilmektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS’ın yaşamı boyunca gerek sosyal politika alanına kazandırmış olduğu eserler gerekse de bu alanda kimi zaman bir bürokrat, kimi zaman bir politikacı ama asıl olarak bir akademisyen olarak giriştiği çabalar bir bütün olarak ele alındığında; kendisinin sosyal politikanın merkezinde ele aldığı sosyal hakların gelişimi için en uygun ortam olarak sosyal demokrasiyi savunduğu; böyle bir ortamın oluşabilmesi için de öncelikle siyasal demokrasinin kurumsallaşmış olarak yerleşmesi gerektiğini (ve siyasal demokrasinin yerleşik hal almasının doğal bir sonucu olarak demokratik hak ve özgürlüklerin gelişmiş olmasını) savunduğu görülmektedir.¹

Prof. Dr. Cahit TALAS; demokrasi, sosyal demokrasi ve sendikal hak ve özgürlükler konusunda kaleme almış olduğu bir makalesinde bu anlayış ve sınıflandırmanın en açık ipuçlarını vermektedir. Prof. Dr. Cahit TALAS, söz konusu makalesinde, sosyal demokrasinin, tarihsel gelişimi içerisinde, siyasal haklar ve özgürlükler ile ekonomik ve sosyal hakların ve özgürlüklerin bir sentezi olarak² ortaya çıktığını ifade etmekte; sosyal politikanın gelişimi için en uygun yapı olarak ortaya koyduğu sosyal demokrasinin siyasal demokrasi ile ilişkisini de şöyle tarif etmektedir:

“Siyasal klasik demokrasi sosyal demokrasinin ilk aşaması, önemli bir kanadı ve bir bakıma onun altyapısı olmuştur. Şu halde hemen şunu saptamak ve söylemek mümkündür: Siyasal demokrasi olmazsa sosyal demokrasi de olmaz, ya da bir çok yanları ile eksik kalır. Siyasal haklar ve özgürlükler tüm boyutları ile var olduğu zaman sosyal demokrasiye bu niteliğini veren koşullar ve kurumlar gerçekleşebilir. Örneğin gelir bölüşümü daha adil olma yoluna girer, sendika, toplu pazarlık ve grev hakları ve özgürlükleri daha iyi işler ve etkinlik kazanır, çalışma hakkına, insancıl çalışma koşullarına, sosyal güvenliği yaymaya, derinleştirmeye ve yönetime katılmaya ulaşılır. Bu yoldan ekonomik gücü bütün topluma

¹ Cahit Talas, “Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, C.47, S.1-4, İstanbul, 1988, s.286.

² Cahit Talas, “Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler”, **a.g.m.**, s.287.

yaymakla ve siyasal demokrasiyi oturtmakla sosyal demokrasinin de sağlam temeller üzerinde güvenceleri ve temelleri oluşur.”³

Prof. Dr. Cahit TALAS, siyasal demokrasinin yerleşik bir hal almasını şüphesiz siyasal haklar ve özgürlüklerin gelişmesiyle ölçmektedir. Kendisinin sosyal hakların gelişimi için de önkoşul olarak gördüğü siyasal haklar ve özgürlükler bugün geniş anlamda demokratik haklar olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS’ın sosyal politika alanına yaptığı katkılar; yukarıda değinildiği üzere kendisinin bir anlamda üçlü bir yapı olarak ele aldığı siyasal demokrasi - sosyal demokrasi - sendikal haklar anlayışından hareketle sosyal hakların gelişimine yaptığı katkılar ve demokratik hakların gelişimine yaptığı katkılar olmak üzere iki ayrı sınıflandırmada ele alınmış; bunlara ek olarak üçüncü bir başlıkta da sosyal politika literatürüne yaptığı katkılar - kendisinin başlıca eserleri ekseninde- incelenmiştir.

1.1. Çalışma Hakkı ve Çalışma Hürriyetinin Gelişimine Yaptığı Katkılar

Prof. Dr. Cahit TALAS; “Devletin çalışma arzusunda ve kabiliyetinde olan herkese kabiliyetine uygun iş temini”⁴ olarak tanımladığı “Çalışma Hakkı”na, bu hakkın yasal düzenlemelerle garanti altına alındığı sosyalist ülkelerdeki yaklaşıma karşılık, söz konusu olacak bir yasal düzenlemenin, öncelikle devlet tarafından yönetilecek bir tam çalıştırma politikasını düzenlemesiyle ulaşılabileceğini savunmaktadır. Tam çalıştırma politikasının sosyal politikanın ve bunun içinde gelir bölüşümü adaletini sağlama politikalarının da ilk aşaması⁵ olduğunu savunan Prof. Dr. Cahit TALAS; -bu tez çalışmasının birinci bölümünde değinildiği üzere- 1924 Anayasası’nın çalışma hakkı’na da vurgu yaptığını savunmuş; bu düşüncesini anayasaya 1936 yılında eklenen halkçılık ilkesine dayandırmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus; Prof. Dr. Cahit TALAS’ın, çalışma hakkı kavramını çalışma hürriyeti kavramından ayrı tuttuğu gerçeğidir. Çalışmanın bu bölümünde ayrı bir başlık olarak ele alındığı üzere; Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bir

³ Talas, “Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler”, a.g.m., s.286.

⁴ Cahit Talas, “Taft-Harley Kanunu ve ‘Çalışma Hakkı’ ”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.XIV, S.1’den Ayrı Baskı, Ankara, 1959, s.6.

⁵ Cahit Talas, “Türkiye’de İşsizlik ”, Prof. Dr. Fehmi Yavuz’a Armağan, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No.528’den Ayrı Baskı, Ankara, 1983, s.251.

model önerisi olarak incelenmesi gereken Sosyal Ekonomi adlı eserinin bütününe hakim olan anlayış; liberal bir çalışma hürriyeti anlayışı yerine bir sosyal hak olarak çalışma hakkı yaklaşımı şeklindedir.

Çalışma hakkı ve çalışma hürriyeti kavramlarını bu ekseninde birbirinden ayrı şekilde kullanan Prof. Dr. Cahit TALAS; çalışma hürriyeti kavramının liberal içeriğine karşılık olarak çalışma hakkı'nın sosyal politika içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.⁶

Çalışma hakkıyla birlikte ücret politikalarının da önemine dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS, mevzuat yolu ile ekonomik ve sosyal politikanın belirli hedeflerine ulaşmak için hükümetlerin ücret düzeylerine müdahalelerinin önemli olduğunu ifade etmiş bu yolla düşük ücretlerin bertaraf edilmesi ve ülke genelinde adil bir ücret seviyesinin kurulmasının önemini vurgulamıştır.⁷

1.2. Sendikal Hakların Gelişimine Yaptığı Katkılar

Doktorasını tamamladığı Cenevre'den döndükten sonra bir bürokrat olarak çalışmaya başladığı yıllardan itibaren Türkiye'de sendikal hak ve özgürlüklerin gelişimi konusunda çaba sarfeden Prof. Dr. Cahit TALAS, asıl olarak sınıf örgütlenmesi olduklarının altını çizdiği sendikaların faaliyetlerinin çeşitli gerekçeler öne sürülerek yasalarla sınırlanmasına özellikle karşı çıkmıştır. Demokratik siyasal rejimlerin ayrılmaz bir parçası olarak sendikaların; üyelerinin çıkarlarını korumak ve geliştirmek olan asli görevlerini yerine getirirken doğal olarak siyasi bir faaliyet de sürdürdüklerinin altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS, sendikaların siyasal faaliyetlerinin de serbest olması gerektiğini savunmuştur.⁸

Bu çalışmanın birinci bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bakanlık görevi sürdürdüğü dönem incelenirken vurgulanan bir husus da kendisinin Türkiye'de sendikal hakların gelişimine yaptığına önemli bir katkı olarak değer kazanmaktadır. Daha önce

⁶ Talas, "Taft-Harley Kanunu ve 'Çalışma Hakkı' ", **a.g.m.**, ss.5-7.

⁷ Cahit Talas, "Ücret Politikaları", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, S.2'den Ayrı Baskı, Ankara, 1965, s.36.

⁸ Cahit Talas, "Sendikacılık ve Toplum", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXX, S.1-4'den Ayrı Baskı, Ankara, 1977, s.22.

değinildiği üzere Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bakanlık görevi sırasında çalışma hukuku ve sendikal faaliyetlerin düzenlenmesi konusunda bakanlar kurulunda yapmış olduğu konuşma metinleri; daha sonra 274 ve 275 sayılı yasaların hazırlanmasında önemli bir referans olmuştur. Bu anlamda kendisinin söz konusu bu yasaların hazırlanmasına öncülük ettiği de söylenebilir.

Sendikal hak ve özgürlüklerin gelişimi konusunda önemli bir soruna da dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS, “sendikaların birer devlet organı olmadığı ve devlet kontrolü altında bulunmadığı memleketlerde bu müesseseler sosyal politikanın öncülüğünü yapmakta ve istihsal hayatında başlıca rolü ifa etmektedirler”⁹ tespiti yaparak sendikaların sosyal politika alanında öncülük yapabilmeleri için vesayet altında olmamaları gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuda hükümetlerin de benzer yaklaşımlarını eleştiren Prof. Dr. Cahit TALAS, sendikaların gerçek işlevlerini yerine getirebilmeleri için hükümetlerin de sendikalara karşı tarafsız olması gerektiğini ifade etmiştir:

“Hele bir memlekette hükümet, sendikalara yalnız politikasını destekledikleri ölçüde müzahir olur ve onlara ancak tahammül eder görünürse, gelişme ve gerçek fonksiyonu ifa edebilme bütünü imkansızlaşır.”¹⁰

Sendikal hak ve özgürlüklerin gelişebilmesinin sosyal demokrasinin yerleşik bir hal alabilmesiyle yakından ilgili olduğu üzerine Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yaklaşımına daha önceki başlıklarda ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu bölümde vurgulanması gereken bir diğer husus da şudur: Sendika, toplu pazarlık, grev hakkı ve özgürlüğü Prof. Dr. Cahit TALAS tarafından bir ülkede demokrasinin ne ölçüde var olduğunu belirleyen temel ölçütler olarak nitelenmeleridir.¹¹

Grev hakkının ekonomik gelişmeyi önleyeceği tartışmalarına da İngiltere, ABD ve Almanya gibi üç gelişmiş ülkenin ekonomik gelişme performansları ve grev istatistiklerini

⁹ Cahit Talas, “Sendikalizmin Doğuşu, Türkiye Sendikalizmin Tarihçesi ve Bugünkü Mevzuat”, **Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası**, S.25, İstanbul, 1950, s.9.

¹⁰ Cahit Talas, **Sendika Hürriyeti**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:72-54, Ankara, 1957, s.53.

¹¹ Cahit Talas, **Türkiye’de Sendikal Haklar ve Özgürlükler ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (UÇÖ) Normları**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları, No:13’dan Ayı Basım, Ankara, 1987, ss.258-259.

de inceleyerek cevap veren Prof. Dr. Cahit TALAS, böylesi bir yaklaşımın dayanaktan yoksun olduğunu altını çizmektedir.¹²

Dönemin (1960'lı yıllar) devlet personeli sendikalar kanunu'nu da oldukça dar kapsamlı olması ve kamu çalışanlarının gerçek anlamda sendikal faaliyet sürdürebilmelerini engellemesi açısından eleştiren Prof. Dr. Cahit TALAS; bu kanunun dönemin yürürlükteki anayasasının tüm yurttaşlara taimış olduğu bir özgürlüğü (sendika özgürlüğünü) zedelediği tespitinde bulunmakta ve memurlara da sendikal özgürlüğün tanınması gerektiğini vurgulamaktadır.¹³

1.3. Sosyal Güvenlik Alanına Yaptığı Katkılar

Prof. Dr. Cahit TALAS, ülke nüfusunun tamamının sosyal güvenlik kapsamında olmasını savunmuştur. Kendisinin sık sık sosyal güvenliğin özellikle gelir dağılımda adaleti sağlama işlevine yaptığı vurgu; sosyal güvenliğin risk kapsamının genişliğinden ziyade ülke nüfusunun ne kadarını kapsadığının daha önemli olduğunu savunduğunun ipuçlarını da vermektedir.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal güvenliğin Türkiye'de gelişmesine yaptığı en önemli katkı; sosyal güvenlik dışındaki sosyal politika konularında da kaleme aldığı makalelerinde sürekli olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir devlet olduğuna yaptığı vurgu ve devletin bu niteliğini tüm halk için geçerli kılma zorunluluğuna dikkat çekmesidir.

Dönem itibariyle faaliyet yürütmekte olan Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur kurumlarının işleyişine de dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS; Türkiye'de sosyal güvenliğin finansmanına teorik anlamda sadece çalışanlar ve işverenlerin katkıda bulunduğunu, devletin katkıda bulunmadığı tespitini yapmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak da Türkiye'de sosyal güvenlik yolu ile ulusal gelirin bir yeniden dağılımının söz

¹² Cahit Talas, **Toplu İş Sözleşmesi Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1964, ss.43-45.

¹³ Cahit Talas, "Devlet Personeli Sendikalar Kanunu", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, S.2'den Ayrı Baskı, Ankara, 1965, s.869-871.

konusu olmadığının altını çizmiştir.¹⁴ Böylelikle kendisinin sosyal güvenlik yaklaşımının da merkezinde olan; sosyal güvenliğin adil bir gelir dağılımını düzenlemesi işlevinin Türkiye’de gerçekleşemediğini vurgulamıştır.

1.4. Konut Hakkına Dair Yaptığı Katkıları

Konut hakkını da sosyal politika içerisinde önemli bir konu olarak gören Prof.Dr. Cahit TALAS; kendisinin sosyal politika anlayışı incelenirken değinildiği üzere “Mesken Davamız” başlıklı makalesinde¹⁵ bu konuyu gündeme getirip devletin sosyal politika içerisinde yurttaşlarının sağlıklı barınma haklarını da dikkate alması ve bu konuda çalışma yürütmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bu konuya dair en önemli katkısı devlete bir konut politikası konusunda sorumluluklar yüklemesi olmuştur.

1.5. Mesleki Eğitim Alanına Yaptığı Katkıları

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bir ülkenin özellikle sosyal gelişmişliğinin önemli bir göstergesi olarak gördüğü mesleki eğitim konusunda özellikle gündeme getirmeye çalıştığı husus; bu çalışmanın ikinci bölümünde de değinildiği üzere, mesleki eğitimin işgücü planlamasından bağımsız olarak ele alınmaması gerektiğidir.

Mesleki eğitim konusuna özellikle kalkınmakta olan ülkelerin (ve bu çerçevede Türkiye’nin) büyük önem vermesi gerektiğinin altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS, bu alana daha fazla kaynak ayrılmasının, gelişmenin sağlıklı olarak gerçekleşebilmesindeki önemine dikkat çekmiştir:

“Gelişme halindeki memleketler kalifiye işgücü kıtlığının vücut verdiği dar boğazları bertaraf eylemek için kısa ve orta vade içinde etkili olabilecek ve semerelerini verebilecek metodlara önem vermek mecburiyetinde kalacaklardır. Çünkü bu memleketlerde çalışan nüfusun büyük bir kısmı mesleki eğitimi olmayan insanlardan mürekkeptir. Fakat bu memleketlerin kalkınmalarında işgücünün iktisadi kalkınmaya katılmasını sağlamakta acil ve birinci derecede önemi haizdir. Hal böyle olmakla beraber mesleki eğitime tahsis olunan

¹⁴ Cahit Talas, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXXI, S.1-4’den Ayrı Baskı, Ankara, 1978, s.20.

¹⁵ Cahit Talas, “Mesken Davamız”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.X, 1955, ss.2-14.

kaynaklar kifayetsizdir. (Arttırılmış olsalar bile milli gelirin küçük bir kısmı bu işe tahsis olunabilecektir).”¹⁶

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın –daha önce de atıfta bulunulan- bir çok makalesinde işgücünün niteliğinin artmasına verdiği önemle birlikte düşünüldüğünde; kendisinin, mesleki eğitimin Türkiye’de gelişmesi konusunda gösterdiği çabalar daha iyi anlaşılabilir.

1.6. İş Güvenliği Alanına Yaptığı Katkıları

Prof. Dr. Cahit TALAS, İş güvenliği konusunda mevzuattaki önemli boşluklara dikkat çekmiş ve iş kazalarının istatistiklerinin sağlıklı bir şekilde tutulmasının önemini altını çizmiştir. İş kazalarının önlenmesi konusunda iki farklı yaklaşıma dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS; birinci yaklaşıma göre iş kazalarının önlenmesi konusunda yasal önlemlerin önemini vurgularken digger yaklaşımın dayandığı işçinin eğitimi konusunun da önemini altını çizmiştir.¹⁷ Her iki yaklaşımdan hareketle Türkiye’de bu anlamda iki yönlü bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğini ifade eden Prof. Dr. Cahit TALAS, birbirinin tamamlayıcısı durumundaki bu her iki yaklaşımın da Türkiye’de eksik olduğunu vurgulamıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS’a göre bu konuda işçilerin bilgilendirilmesi de eksik kalmaktadır ve işçi sendikalarına da önemli görev düşmektedir:

“Memleketimizde, ameleleri kazalara karşı bilgilerini takviyeye matuf kanuni tedbirlere malik bulunmuyoruz. Bu sahada hiç bir hususi teşebbüs de mevcut değildir. Mesleki birliklerin ve amele sendikalarının gayri kafiliği, bizzat alakadarların harekete geçmesini imkansız kılmaktadır.”¹⁸

İş kazalarının önlenmesi konusunda sadece devlet müdahalesinin de yetersiz olduğuna dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS; bu konuda işverenlere ve işçilere eğitim verilmesinin önemine de dikkat çekmiştir.¹⁹

¹⁶ Cahit Talas, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIX, S.2’den Ayrı Baskı, Ankara, 1964, s.8.

¹⁷ Cahit Talas, “İş Kazaları ve Kazalara Karşı Alınacak Emniyet Tedbirleri”, **Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası**, S.8, İstanbul, 1949, s.338.

¹⁸ Talas, “İş Kazaları ve Kazalara Karşı Alınacak Emniyet Tedbirleri”, **a.g.m.**, s.341.

¹⁹ Talas, “İş Kazaları ve Kazalara Karşı Alınacak Emniyet Tedbirleri”, **a.g.m.**, s.344.

1.7. Sosyal Diyalogun Gelişimine Yaptığı Katkılar

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika içerisinde önem verdiği bir diğer konu da sosyal diyalog mekanizmalarıdır. Bu konuyu mikro ölçekte işletme düzeyinde çeşitli yönetime katılma mekanizmalarının uygulanabilirliği konusunda gündeme getirmekle sınırlı kalmayan Prof. Dr. Cahit TALAS, özellikle ulusal düzeyde olması gereken sosyal diyalog mekanizmalarının altını çizmiştir. İşletme düzeyinde bir diyalogun önemini; işçinin çalıştığı işyerini sahiplenmesinden öte kendisinin bir birey olduğunu hissetmesi²⁰ açısından önemli bulan Prof. Dr. Cahit TALAS; ulusal düzeydeki sosyal diyalog mekanizmalarının da sosyal barışı ve adil bir gelir dağılımını sürdürülebilir kılacağını vurgulamıştır.

Çalışmanın önceki bölümlerinde yer verildiği üzere Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bu alanda en önem verdiği gelişme 1978 yılında dönemin başbakanı Bülent ECEVİT liderliğindeki CHP hükümeti ile Türk İş arasında imzalanan -ancak çok kısa bir süre yürürlükte kalan ve pratikte uygulanma olanağı bulmayan- Toplumsal Sözleşme olmuştur. Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye'de sosyal diyalogun gelişmesi yönüne atılan bu adımın daha da ilerletilmesi ve kapsamının genişletilerek kalıcı bir mekanizma haline getirilmesi konusunda büyük çaba sarfetmiş; Toplumsal Sözleşme'yi akademide lisans düzeyinde bir ders haline de getirmiştir.

1.8. Avrupa Sosyal Şartı'nın Kabul Edilmesi Sürecindeki Katkıları

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politikanın Türkiye'de gelişimi konusunda yaptığı katkıların en önemlisi –çalışmanın birinci bölümünde de yer verilen- Avrupa Sosyal Şartı'nı Türkiye adına imzalayan kişi olmasıdır. Sosyal Politika açısından önemli bir ilerleme olarak gördüğü Avrupa Sosyal Şartı'nın Türkiye tarafından imzalanmasının oldukça önemli olduğuna dikkat çeken Prof. Dr. Cahit TALAS; ancak Türkiye'nin iç hukukta Avrupa Sosyal Şartı'nı kabul etmesi; tüm mevzuatın şartla uygun hale getirilmesi ve özellikle çekince konulan maddelerin de kabul edilmesi konusunda yetersiz kaldığını sürekli olarak ifade etmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, Avrupa Sosyal Şartı'nın Türkiye tarafından tam olarak kabul edilebilmesi için yalnızca bir akademisyen ve politikacı olarak

²⁰ Cahit Talas, “Endüstriyel Demokrasi ve Türkiye’de Uygulanma Olanakları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, S.2’den Ayrı Baskı, Ankara, 1970, s.231.

değil emekliye ayrıldıktan sonra bir yurttaş olarak da özellikle kaleme aldığı bir çok yazısı aracılığıyla hükümet yetkililerine seslenerek mücadele etmiştir.

2. DEMOKRATİK HAKLARIN GELİŞİMİNE YAPTIĞI KATKILAR

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışı içerisinde siyasal hak ve özgürlükler de önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, kendisinin biyografisi ekseninde değinildiği üzere 2. Dünya savaşı'nı savaşın merkezinde yaşamış birisi olarak Prof. Dr. Cahit TALAS; yaşamı boyunca hak ve özgürlüklerin gelişimi ve demokrasinin tüm kurumlarıyla kalıcı hale gelmesi konusunda ısrarlı bir çaba yürütmüştür.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın demokratik hakların gelişimi konusundaki çabalarının en önemlisi, kuşkusuz, kendisinin bizzat yaşadığı darbe dönemlerinin bir an önce geride bırakılması ve parlamenter rejimin yeniden kurulması yönünde yürüttüğü çalışmalardır. Kendisine bakanlık teklifinin yapıldığı ve –bu çalışmanın birinci bölümünde incelenen- aralıklarla iki ayrı dönem kısa süreli olarak yürüttüğü bakanlık görevleri (27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrası) sırasında da 12 Mart 1971 muhtırası koşullarında da ve nihayet 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında da bu tavrını aynı şekilde sürdürmüştür. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi öncesi özellikle demokratik ve sosyal haklar konusundaki tavrını eleştirdiği, muhalefet ettiği ve dönem dönem bir çok baskısına da maruz kaldığı DP hükümetinin darbe sonrası yargılanan üyelerinin adil yargılanma haklarına vurgu yapması, idam kararlarının engellenmesi konusunda gösterdiği çabalar; sonraki darbe dönemlerinde de farklı şekillerde sürmüştür; 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında kurulan YÖK'e tepki olarak da akademik yaşamını sonlandırmış ve emekliye ayrılmıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın ifade ve düşünce özgürlüğü ve akademik özgürlük konusundaki çabaları 1960 askeri darbesi öncesinde görev yaptığı Ankara Üniversitesi'nde –çalışmanın birinci bölümünde yer verildiği üzere- hükümetten gelen bir çok baskıya karşı yürüttüğü çalışmalarla başlamış; darbe sonrası bakanlık görevinin ardından üniversiteye döndüğünde de devam etmiştir. Dekanlık görevi sırasında üniversiteye yapılan polis baskınına karşı koymuş; öğrencilerinin yanında fiziken de bulunarak öğrencilerinin demokratik haklarını savunmuştur.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın demokratik hakların korunması ve geliştirilmesi konusundaki çabaları yalnızca askeri darbe dönemleriyle sınırlı kalmamıştır. 1960 öncesinde Forum dergisinin özellikle sosyal politika yanlısı aydınlar için bir muhalefet merkezi işlevi görmesi ve Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Forum dergisinde yayınlanan makalelerinde demokratik hakların geliştirilmesi konusunda dönemin hükümetine yapılan çağrılar yer almaktadır. Akademisyenlik görevi sırasında da akademik makalelere dışında bir çok dergi ve gazetede yayınlanan yazılarında Prof. Dr. Cahit TALAS, demokrasinin ve özellikle sosyal demokrasinin Türkiye'de gelişimi için büyük çaba sarfetmiştir.

1980 Askeri darbesi sonrası emekliye ayrıldıktan sonra da çeşitli gazete ve dergilerde güncel konulara dair yazılar yazan Prof. Dr. Cahit TALAS, dönemin hükümetinin yalnızca ekonomik politikalarını değil yer yer anti-demokratik uygulamalarını da eleştirmiştir.

3. SOSYAL POLİTİKA LİTERATÜRÜNE YAPTIĞI KATKILAR

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika alanına kazandırdığı eserler; günümüzde de bu alanın başlıca bir çok eserinin yararlandığı kaynaklar olmaya devam etmektedirler.*

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika literatürüne yaptığı katkılar, kendisinin sosyal ekonomi yaklaşımı aracılığıyla yapmış olduğu katkılar ve diğer eserleri ile yapmış olduğu katkılar şeklinde iki ayrı başlıkta incelenmiştir.

3.1. Bir Model Olarak Cahit TALAS'ın Sosyal Ekonomi Yaklaşımı

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Ekonomi yaklaşımının; kendisinin önce bir lisans ve lisansüstü ders olarak verdiği ve daha sonra Sosyal Ekonomi adıyla lisans düzeyinde bir ders kitabı olarak hazırladığı eserinde kapsadığı konuların niteliği itibarıyla ve yine kendisinin sosyal politika anlayışı bütünlüklü olarak ele alındığında; gerek ekonomi biliminin bir alt dalı olarak gerekse de sosyal politika biliminin bir alt dalı olarak sosyal ekonomi alanında Türkiye'de daha önce yapılmış çalışmalardan ve yayınlardan farklı olarak kapsamlı bir yöntem içerdiği söylenebilir.

20. yy'ın üçüncü çeyreği itibariyle dünyanın önemli bir bölümünde hakim olan karma ekonomik sistem ve bir bakıma onun sosyal politika bilimi açısından anlamını da ifade eden sosyal devlet anlayışı; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Sosyal Ekonomi yaklaşımının da temelini oluşturmaktadır. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın; kendisinin sosyal demokrasi kavramından bağımsız olarak ele almadığı²¹ sosyal devlet anlayışını da içermek üzere; ancak ek olarak dönem itibariyle dünyanın belirli ülkelerinde egemen olan sosyalist sistemi, yine Prof. Dr. Cahit TALAS'ın tanımlamasıyla muhafazakar kapitalist ülkeleri ve az gelişmiş ülkeleri ekonomik ve sosyal açıdan kendi özgünlükleriyle ele alan ve işçilerin geliri (ve istihdam), işçi ve işveren ilişkileri, sosyal güvenlik ve yönetime katılma olmak üzere dört temel konu açısından söz konusu ekonomik sistemlerin yaklaşımlarını inceleyen Sosyal Ekonomi adlı eserinde; bu konular açısından Türkiye'de o dönem itibariyle mevcut olan yapısal duruma da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Sosyal Ekonomi kitabının birinci kısmında İşçilerin Geliri ve İstihdam Sorunu başlığı altında Prof. Dr. Cahit TALAS; öncelikle ücret kavramını temel ücret kuramları çerçevesinde ele almış ve ücret sistemlerine açıklamalı olarak yer vermiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS, en az ücret (asgari ücret) kavramını ayrıntılı bir şekilde ele alarak onun sosyal ekonomi içerisindeki önemine işaret etmiştir. En az ücrete dair mevzuatın amacının yalnızca görülen işin gerçek değerine kıyasla çok düşük bir ücretin ödenmesinin yasaklanması olmadığını -bir başka temel amacı da- ulusal gelirin adil dağılımını sağlamayı da içerdiğini vurgulayan Prof. Dr. Cahit TALAS; bunun, gelişmekte olan ülkeler açısından kalkınma çalışmalarının da temel amaçlarıyla birleştiğini savunmaktadır.²² Prof. Dr. Cahit TALAS, daha önce kendisinin sosyal politika anlayışı çerçevesinde değinildiği gibi genel ücret düzeyi ve örgütlenme özgürlüğü arasında güçlü bir ilişki bulunduğu görüşünü en az ücretin belirlenmesi konusunda da yinelemekte; en az ücretin mevzuat ile saptanmadığı ülkelerde toplu iş sözleşmelerinin adil bir çözüm konusundaki önemine işaret etmektedir.²³ Ücret konusunu ele aldıktan sonra aynı kısımda

²¹ Talas, "Demokrasi, Sosyal Demokrasi, Sendikal Haklar ve Özgürlükler", **a.g.m.**, ss.287-289.

* Bu konuda bkz: Meryem Koray, **Sosyal Politika**, 2. b., İmge Kitabevi, İstanbul, 2005. Ayrıca bkz: Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika Dersleri**, 2. b., Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006. Ayrıca bkz: Sami Güven, **Sosyal Politika'nın Temelleri**, 3. b., Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001.

²² Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, S Yayınları, Ankara, 1979, ss. 48-49.

²³ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss. 50-51.

İşsizlik ve İşsizlikle Savaşım başlığı altında İstihdam sorununu inceleyen Prof. Dr. Cahit TALAS, bu bölümde “insan yaşamı üzerinde derin ekonomik, sosyal ve moral etkiler bırakan bir olay”²⁴ olarak nitelendirdiği işsizliğin tanımına farklı teoriler açısından yer vermiş; işsizliği, türleri açısından ise sanayileşmiş ülkeler ve geri kalmış ülkelere özgün türler açısından sınıflandırmıştır. Prof. Dr. Cahit TALAS, işsizlik türlerine göre işsizlikle mücadele biçimlerine de yer verdiği Sosyal Ekonomi kitabının bu bölümünde özellikle tam çalıştırma (tam istihdam) konusunu ayrıntılı olarak ele almıştır. Teorik anlamda tam istihdamın yani çalışma yeteneğinde ve isteğinde olan nüfusun yüzde yüzünün istihdamının olanaksız olduğu tespitini yapan Prof. Dr. Cahit TALAS; bunun ancak bir istek ve hedef olabileceğini ifade etmekte ve doğal işsizlik yaklaşımını benimsemektedir.²⁵ Tam istihdamın sağlanmasının önündeki başlıca engelleri geçici işsizlik ve toplam gerçek talep yetersizliği olarak sıralayan Prof. Dr. Cahit TALAS, yine de tam çalıştırma konusunu ulaşılmaya çalışılması gereken (her ne kadar ulaşılmaması olanaksız olsa da) bir hedef olarak ortaya koymakta ve Sosyal Ekonomi kitabının diğer bölümlerinde de bu konuyu sosyal ekonominin temel meselelerinden birisi olarak ele almaya devam etmektedir. Bu tez çalışmasının birinci bölümünde Prof. Dr. Cahit TALAS’ın bakanlık görevi sırasında ele aldığı sosyal politika uygulamaları konusunda hükümetin mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde hareket etmeye çalıştığı düşünüldüğünde kendisinin bu yaklaşımının pratikte yetersiz kaldığı düşünülebilir. Ancak yine daha önce değinildiği üzere kendisinin, devletin ekonomik ve mali gücünün elverdiği ölçüde sosyal yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda, söz konusu bu yaklaşımın anayasal nitelik kazanmasıyla istismar edileceği tespitini öncesinden yapması ve bu durumu eleştirmesi gerçeğiyle birlikte ele alındığında, esas olarak Sosyal Ekonomi adlı eserinin kendisinin temel yaklaşımları açısından birincil kaynak olması ve Türkiye’de Sosyal Politika’nın gelişimine yaptığı en önemli katkı olduğu gerçeği daha iyi anlaşılmaktadır.

Sosyal Ekonomi kitabının ikinci kısmında Toplu Düzeyde İşçi ve İşveren İlişkileri başlığı altında Sendikacılık, Toplu Pazarlık, Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Hakkı konularını inceleyen Prof. Dr. Cahit TALAS’ın –daha önce değinildiği üzere- genel ücret düzeyi ve örgütlenme özgürlüğü arasında kurduğu güçlü ilişki burada da etkisini önemli ölçüde

²⁴ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s. 89.

²⁵ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss. 97-98.

hissettirmektedir. Prof Dr. Cahit TALAS’a göre “Sendikaların üyeleri çoğaldıkça ve siyasal rejim demokrasi ilkelerini benimsedikçe, genel olarak etkileri de artmaktadır.”²⁶ Bu kısımda, sendikacılığın tanımlarına farklı doktrinler açısından yer veren Prof. Dr. Cahit TALAS; sendikacılığın tarihsel gelişimi ve bu tarihsel gelişim içerisinde ücret düzeyleri ve ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlikleri üzerindeki etkilerini de incelemektedir. Bu kısmın ikinci bölümünde ise Türkiye’de Sendikacılık konusuna yer veren Prof. Dr. Cahit TALAS, sendikaların sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan yapılanmalar olduğu gerçeğinden hareketle “ekonomsal yapımızın doğal bir sonucu olarak Türk sendikacılık hareketinin uzun bir geçmişi yoktur”²⁷ tespiti yapmakta ve ama eklemektedir:

“Bugünkü Türk sendikacılık hareketi, Osmanlı İmparatorluğu içindeki cılız örgütlenmenin bir devamı değildir. Arada önemli bir kesinti bulunmaktadır. Cumhuriyet Türkiye’sinde işçilerin örgütlenmesi 1945 yılından itibaren başlayarak yeniden doğmakta, gelişmekte ve oluşmaktadır. O halde, bugün sendikacılık hareketinin otuz beş yıllık bir geçmişi vardır.”²⁸

Böylelikle Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye’de sendikacılık hareketinin tarihi üzerine daha sonra yapılacak çalışmalara metodolojik olarak önemli bir bakış açısı getirmiş ve Türkiye’de sendikacılık hareketlerinin Osmanlı İmparatorluğu’ndaki kimi yapılanmaların bir devamı olarak değil 1945 (1946) sonrasında başladığı tespiti yapmıştır. Bu yaklaşımıyla Prof. Dr. Cahit TALAS’ın, Cemiyetler Dönemi olarak bilinen 1923-1946 arası dönemi Türkiye’de sendikacılığın gelişimi açısından bir kesinti dönemi olarak gördüğü söylenebilir. Kendisinin bu yaklaşımında, söz konusu dönemde –bu dönemin temel belirleyeni olan- sınıf esasına göre dernek kurmanın yasak olmasının etkisi olduğu tespiti yapabilmek de olanaklıdır. Prof. Dr. Cahit TALAS’ın, Sosyal Ekonomi kitabındaki bu tespiti kendisinin diğer eserleriyle birlikte ele alındığında, sendikaları asıl olarak sınıf örgütlenmeleri olarak gördüğü söylenebilir. Prof. Dr. Cahit TALAS, Sosyal Ekonomi kitabının ikinci kısmının sonunda o dönem itibarıyla faaliyet gösteren iki büyük işçi sendikası konfederasyonunu, Türk-İş ve DİSK’i hem örgütsel yapıları açısından

²⁶ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s.169.

²⁷ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s. 171.

²⁸ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s. 171.

hem de doktrin ve siyaset açısından incelemekte²⁹ ve Türk sendikacılık hareketi hakkında genel bir değerlendirmeye bitirmektedir:

“Türk sendikacılık hareketi büyüyüp geliştikçe, davranışları, izlemekte olduğu siyasa ve benimsemiş bulunduğu felsefe ile toplumumuzun, yalnız ekonomsal ve sosyal değil, fakat aynı zamanda siyasal yaşantısını ve oluşmasını da derin bir biçimde etkilemeye başlamıştır. Bu nedenden ötürü, toplum olarak sendikacılık hareketinin davranışlarını ve toplum karşısındaki sorumluluk anlayışını yakından izlemek zorundayız.”³⁰

Prof. Dr. Cahit TALAS, Sosyal Ekonomi kitabının üçüncü kısmında ise Sosyal Güvenlik başlığı altında sosyal güvenliğin tarihsel gelişimini, uygulama alanlarını, sosyal güvenlik kapsamındaki sigorta türlerini ve sosyal güvenliğin finansman yöntemlerini açıklamalı olarak ele almaktadır. Kısaca insanlığın ‘yarın’dan emin olma isteğinin somut bir belirtisi olarak nitelendirdiği sosyal güvenliği geniş anlamıyla “bir ülke halkının bugününü ve yarınını güven altına almayı amaçlıyan ve birbiri arasında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan bir kurumlar bütünü”³¹ olarak tanımlayan Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye’de sosyal güvenliğin gelişimi ve kurumsallaşmasına da kronolojik olarak yer vermiş ve dönem itibariyle faaliyet yürüten sosyal güvenlik kuruluşlarının işleyiş esasları ve örgütsel yapılarını da ayrıntılı olarak açıklamıştır.

Sosyal Ekonomi kitabının dördüncü ve son kısmında ise İşçilerin Yönetime Katılmaları başlığı altında önce yönetime katılmanın tarihsel oluşumunu inceleyen Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyalist ülkelerde ve kapitalist ülkelerde yönetime katılma yöntemleri ve mekanizmalarına ayrıntılı olarak yer vermiş; ve son olarak da Türkiye’de yönetime katılma düzenlemelerine yer vermiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS’ın Sosyal Ekonomi yaklaşımının çalışma ilişkileri metodolojisi açısından ortaya koyduğu bu model, kendisinin sosyal politika anlayışının

²⁹ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss. 208-246.

³⁰ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., s. 248.

³¹ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi**, a.g.e., ss. 319-320.

*Bu konuda bkznz: Taner Akan, “Sosyoloji, Politika ve Ekonomi [SPE]’ Bölümüne Doğru: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerinin Yeniden Yapılanmasına İlişkin Bir Model Önerisi”, **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, C.13, S.3, Temmuz 2011, s.34. Ayrıca bkznz: Ahmet MAKAL, “Çeyrek Yüzyılın İçinden Kendimize Bakmak: Kuruluşlarının 25. Yılında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Çalışma ve Toplum**, 2008/1, İstanbul, 2008, ss. 11-25.

özgünlüğü çerçevesinde günümüzde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerinin üzerinde yükseldiği bir temel olmaya devam etmekte ve yine dönem dönem gündeme gelen revizyon tartışmaları açısından da örnek teşkil etmeye devam etmektedir.*

3.2. Cahit TALAS'ın Sosyal Politika Literatürüne Yaptığı Diğer Katkıları

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal ekonomi yaklaşımına ek olarak sosyal politika literatürüne yaptığı başlıca katkıları; Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi adlı eseri, Sosyal Politika (birinci kitap) adlı eseri, Toplumsal Politikaya Giriş adlı eseri, Ekonomik Sistemler adlı eseri, 1920-1960 arasını incelediği Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Politika Meseleleri adlı eseri, Sendika Hürriyeti adlı eseri; bunlara ek olarak Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi aracılığıyla yayınlanan makaleleri ve Forum dergisinde sosyal politika üzerine kaleme almış olduğu yazılarıdır. Prof. Dr. Cahit TALAS; sosyal politika literatürüne başlıca katkıları olan bu eserler dışında da daha sonra revizyona tabi tuttuğu söz konusu bu eserlere temel teşkil eden bir çok kitap, onlarca yazı ve makale kaleme almıştır. Güncel bir çok soruna dair de Prof. Dr. Cahit TALAS'ın yayınlanmış köşe yazıları bulunmaktadır. Bu tez çalışmasının sonunda Prof. Dr. Cahit TALAS'ın bibliyografyasına yer verilmiştir.(EK:1)

SONUÇ

Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye’de Sosyal Politika Bilimi’nin kurucularındandır; ve Sosyal Politikanın Türkiye’de hem teorik anlamda hem de uygulamalar anlamında gelişiminin öncülerindendir. İsviçre’deki doktora öğrenimini başarıyla tamamlarken hazırlamış olduğu doktora tezinden; ömrünün son yıllarında emekli bir akademisyen olarak aktif politika yapmasına değin geçen tüm yaşamı Türkiye’de Sosyal Politika’nın gelişimi için yürüttüğü mücadelelerle doludur. Prof. Dr. Cahit TALAS, bu mücadeleyi yürütürken, geriye, sosyal politika alanında kaydedilmiş bir çok somut ilerleme bırakmakla da kalmamış; sosyal politika bilinciyle hareket eden ve dahası sosyal politika ruhunu sonraki kuşaklara da aktaracak bir çok öğrenci yetiştirmiştir. “Dostoyevski, Gogol’un ünlü Palto isimli eserini kastederek ‘biz hepimiz Gogol’un paltosundan çıktık’” dermiş. Bu anlamda, günümüzde sosyal politika alanındaki pek çok bilim adamının ve uygulamacının Cahit Talas’ın ‘İçtimai İktisat’ından çıktığını söylemek yanlış olmaz.”*

Prof. Dr. Cahit TALAS, ekonomik ilişkilerin birer sonucu olarak sosyal tarafların çıkar farklılıklarının oluştuğunu ve bu çıkar farklılıklarından kaynaklı olarak da söz konusu sosyal tarafların sürekli bir anlaşmazlığa meyilli olduklarını düşünmüştür. Bu sosyal tarafların hepsinin eşit şartlarda ve güçte olmadıklarının da her zaman altını çizen Prof. Dr. Cahit TALAS; söz konusu taraflar arasındaki anlaşmazlıkların barışçıl çözümü için devletin rolünün oldukça önemli olduğunu, ancak devletin, zayıf ve güçsüz olanın bu dezavantajını giderebilmek için gereken şartları da sağladığı ölçüde bu rolünü sağlıklı olarak yerine getirebileceğini savunmuştur. Devletin söz konusu düzenlemeleri yaparken demokratik anlayıştan da taviz vermemesi gerektiğini savunmuş; sosyal taraflar arası müzakere şartlarının demokratik bir şekilde oluşturulması gerektiğini düşünmüştür. Prof. Dr. Cahit TALAS, söz konusu demokratik yapının taraflardan herhangi birisi lehine suistimal edilebilme riskinin de sürekli olarak varolacağını ifade etmiş; ancak böylesi bir durumun varlığı bahane edilerek de demokratik ve sosyal hakların kısıtlanamayacağını sürekli olarak vurgulamıştır. Devletin ister bir yasa koyucu isterse de bir işveren olarak; ekonomik ve sosyal alanda karşı karşıya geleceği sosyal sınıflar karşısında her zaman zayıf

* Alpaslan Işıklı, “Sosyal Devlet ve Prof. Dr. Cahit Talas”, **Çalışma ve Toplum**, 2007/1, İstanbul, 2007, s.20.

olanın bu zayıflığının giderilmesi düşüncesiyle hareket etmesinin altını çizmiş; örneğin kendisinin de ifade ettiği gibi grev hakkının karşısında lokavtın bir hak olarak görülmemesi¹ gerektiğini savunmuş; sermayeyi elinde tutan işverenler ile sadece emeğiyle geçinmek durumunda kalan işçilerin asla eşit şartlarda olmadıklarını sürekli vurgulamıştır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, bir ülkede ekonomik ve sosyal hakların gelişmesinin o ülkenin gelişmişlik düzeyiyle de paralel olduğunu düşünmüştür. Bu çerçevede, ülkenin ekonomik gelişmişliğinin elverdiği ölçüde sosyal politika alanında ilerleyeceğini düşünmektedir. Ancak burada altı çizilmesi gerek en önemli olgu, Prof. Dr. Cahit TALAS'ın; bu düşüncesi açıldığında rahatlıkla görülebileceği gibi; ekonomik gelişme sağlanırken ülkenin tüm sosyal taraflarının bu gelişmeye katkısının gözardı edilmemesi gerekliliğidir. Yani bir anlamda sosyal tarafların bu gelişmede eşit derecede fedakarlıkta bulunabilmeleridir. Burada eşitlik kıstası da Prof. Dr. Cahit TALAS'ın sosyal politika anlayışının bütününde görülebileceği gibi, sosyal tarafların ekonomik ve sosyal yaşamdaki güçsüzlüğü ekseninde düşünülerek ve devletin güçsüz olanı koruyup kollaması çerçevesinde görecelilik kazanmaktadır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, sosyal politikanın gelişiminde devlete birincil derecede görev yüklerken, devletin bu görevini yerine getirme konusunda sosyal tarafların kolektif bilinçle hareket ederek haklarını savunmalarının etkisini de önemsemektedir. Örgütlenme özgürlüğü ve aynı bağlamda sendika hürriyetine vurgu yapan Prof. Dr. Cahit TALAS, bir ülkedeki genel ücret düzeyiyle sendikal hareketin gücü arasında da paralellik kurmuştur. Bu noktaya ek olarak ve esasen belirleyeni olarak vurgulamak gerekir ki Prof. Dr. Cahit TALAS; sosyal tarafların barışçıl amaçlı olarak haklarını savunmaları ve sosyal barışın sağlanması konusunda temel görevi devlete yüklemektedir ve devletin demokratik sistemi sosyal bir anlayışla kurgulaması ve sürekliliğini sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Demokratik Sosyalizm anlayışına sürekli vurgu yaptığı gibi, Prof. Dr. Cahit TALAS, örneğin işçilerin sendikaları ve parlamentoda kendi haklarını savunan temsilcileri vasıtasıyla devletin siyasal, sosyal ve ekonomik alanlara dair bakış açısını etkileyebileceklerini, piyasa ekonomisinin olumsuz dışsallıklarını kontrol altında tutarak ülkenin tüm sosyal taraflarının karşılıklı olarak çıkarlarını dengeleyici bir sosyal barış

¹ Alpaslan Işıklı - Mesut Gülmez "Cahit TALAS ile Söyleşi – Yaşam Öyküsü", **Cahit TALAS'a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, s. 33.

anlayışının bu anlamda devletin temel yaklaşımı olmasında da sosyal tarafların rolüne dikkat çekmiştir. Prof. Dr. Cahit TALAS böylesi bir sosyal uzlaşmanın şartlarının ancak sosyal demokrasiyle sağlanabileceğini vurgulamıştır. Bu çerçevede; öncelikle demokratik bir ortam, ardından sosyal demokrasi anlayışının güç kazanması ve sendikal özgürlüklerin bu şartlarda gelişmesinin önemini vurgulamış; sendikal özgürlükler geliştiği ölçüde de sosyal ve ekonomik hakların gelişimi için güçlü bir baskı unsurunun ortaya çıkacağına işaret etmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, akademik yaşamı boyunca ekonominin sosyal boyutuyla ilgilenmiş; bir ders olarak başlayan İktisat'ın bir kürsü olması ve nihayetinde günümüzde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri adıyla faaliyet gösteren bir bölüm olması konusunda öncü olmuştur. Akademik çalışmalarında sadece teorik çalışmalarla sınırlı kalmamış; güncel politik ve ekonomik gelişmeleri yakından takip etmiş; sosyal politika konusunda atılan adımları analiz etmiş ve ekonomik ve sosyal alanda yapılması gereken somut öneriler de sunmuştur. Üniversitede verdiği derslerden kaleme almış olduğu kitaplarına, makalelerine kadar tüm çalışmalarında güncel olanı takip etmeye özen göstermiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, uluslararası alanda sosyal haklar anlamında kaydedilen gelişmelere büyük önem atfetmiş; bu gelişmelerin Türkiye'de de yansımalarının sağlanması konusunda başta ILO olmak üzere, Avrupa Birliği (dönemler itibarıyla Avrupa Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu), Birleşmiş Milletler gibi yapıların sosyal hakların ilerlemesi konusundaki önemine vurgu yaparak bu yapılanmalar nezdinde yoğun çabalar sarfetmiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS'ın çalışma boyunca temel yönleri incelenmeye çalışılan sosyal politika anlayışı; Türkiye'de ilk kez İstanbul Üniversitesi'nde Prof. Dr. Gerhard KESSLER ile başlayan sosyal politika çalışmalarıyla büyük oranda aynı doğrultuda olmuştur. Bu çerçevede onun, çeşitli özgünlükleri de barındırmakla beraber, kısmen bir devamı ve tamamlayıcısı sayılabilir. Sosyal Politika'nın temel hareket noktası olan sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan kapitalizmin yaratmış olduğu eşitsizlik ve adaletsizliklerin giderilmesine yönelik izlenmesi gereken yol konusunda; Prof. Dr. Cahit TALAS da temel olarak Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in ortaya koymuş olduğu düşüncelerle paralellik gösteren bir anlayışa sahip olmuştur. Ancak Prof. Dr. Cahit

TALAS, devletin önemine yaptığı vurgularla ve yine örneğin sosyal sınıfları kolektif olarak yer aldıkları sosyal uzlaşma alanında ekonomik ve sosyal hakların ilerlemesi konusunda Prof. Dr. Gerhard KESSLER ile kısmi farklılaşmalar göstermektedir. Prof. Dr. Gerhard KESSLER'in düşünceleri, devletin rolü konusunda daha liberal bir yaklaşım; ve yine sendikaların işlevleri konusunda dayanışmacı düşünceye yakın bir seyir izlerken Prof. Dr. Cahit TALAS, devletin temel olarak ezilen ve güçsüz olanın koruyup kollanması düşüncesiyle hareket etmesi gerekliliğini savunması ve yine sendikalar konusunda daha çok Fabyancı düşünceye yakınlığıyla bazı nüanslar göstermektedir. Prof. Dr. Orhan TUNA ile birlikte düşünüldüğünde ise yine Prof. Dr. Cahit TALAS'ın devlete biçtiği roldeki ısrarlı tutumu temel ayırım noktası olmaktadır. Yine örneğin Prof. Dr. Sabahaddin ZAİM'in sosyal dayanışmaya attığı önem; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın düşüncesinde devletin, zayıf olana, kendi haklarını savunabilmek için gerekli şartları sağlama yükümlülüğü ve ötesi bu hakların bizatihi devlet tarafından garanti altına alınması şeklinde karşılık bulmaktadır.

Prof. Dr. Cahit TALAS, Türkiye'nin 20. Yy.'ın ikinci yarısındaki siyasal tarihinin de hem bir tanığı hem de bir bileşeni olmuştur. Üniversite kürsüsünden ülke gündemini hiç bir zaman eksik etmemeye gayret etmiştir. Değişen hükümetler ve onların sosyal politika tutumlarını titizlikle takip etmiş; DP hükümetlerinden 27 Mayıs 1960 askeri darbesine; genel olarak AP ve CHP arasında el değiştiren 1960'lı ve 1970'li yılların hükümetlerinden 12 Eylül 1980 askeri darbesine gelinen süreçlerde sürekli aktif bir şekilde sosyal haklar savunucusu olarak siyasal iktidarların yaklaşımlarını analiz etmiş, eleştirmiş, sosyal politika alanında kaydedilen gelişmeleri olumlamıştır. Tüm bu zaman zarfında Prof. Dr. Cahit TALAS için temel belirleyen, insan hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması gerekliliği ve demokratik ortamın sağlanması ve sürekli olması gerekliliği olmuştur.

Prof. Dr. Cahit TALAS, kısa süren bakanlık dönemleri boyunca da özellikle sosyal politika alanında kaydedilmesi gereken ilerlemeler konusunda ısrarcı olmuş; Avrupa Sosyal Şartı'nı Türkiye adına imzalayan isim olmuştur. Prof. Dr. Cahit TALAS'ın insanı merkezine alan düşüncesi; bakanlık döneminde, 27 Mayıs öncesi DP iktidarının yoğun baskılarına maruz kalmasına rağmen ısrarlı bir çabayla, idam cezasına çarptırılan DP yöneticilerinin idam edilmemesi için yürüttüğü mücadelede de kendisini göstermiştir.

Prof. Dr. Cahit TALAS, siyasal yaşamda dönem dönem aktif olarak yer almasına rağmen, her hangi bir siyasal partinin sürekli olarak üyesi ve yöneticisi olmamıştır. Ancak

kurucusu olduğu, dönem dönem çeşitli davetler aldığı siyasal partiler bağlamında ve kendisinin ortaya koyduğu fikirler düzleminde; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın tutarlı bir sosyal demokrat olarak yaşamını sürdürdüğü rahatlıkla söylenebilmektedir.

Son olarak; Türkiye'de Sosyal Politika'nın Gelişimi'nde Prof. Dr. Cahit TALAS'ın Etkisi'nin incelenmeye çalışıldığı bu çalışmanın son cümlesini; Prof. Dr. Cahit TALAS'ın çok sevdiği ve ilk olarak Sosyal Ekonomi adlı kitabının önsözünde kullandığı (Günümüze değin gerek Sosyal Politika alanında gerekse de Prof. Dr. Cahit TALAS anısına kaleme alınmış bir çok yazıda da atıfta bulunulan) eski bir latin atasözüyle kurmak; çalışma boyunca incelenen konuyu –kelimenin en geniş anlamıyla– özetlemeye yetecektir: “Barış istiyorsanız, adalet ekiniz!”

EK:1 PROF. DR. CAHİT TALAS'IN BİBLİYOGRAFYASI*

Kitaplar

La législation du travail industriel en Turquie (préface par Antony Babel) Imprimerie centrale, Genève, 1948.

Tam Çalıştırmayı Sağlamaya Matuf Milli ve Milletlerarası Tedbirler, (Çeviri), Ankara, 1952.

Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları, Ankara, 1953.

İşsizlikle Mücadele, (Çeviri), İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayınları, No.14, Ankara, 1953.

Avrupa Memleketlerinde Kira Politikası, (Çeviri), A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.43-25, Ankara, 1954.

İçtimai İktisat Dersleri, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.46-28, Ankara, 1955.

Yeni Zamanların İktisat Tarihi (1890-1939), (Çeviri), A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.56-38, Ankara, 1956.

İş Müfettişlerine Rehber, (Çeviri), Çalışma Bakanlığı Yayını, No.1, Ankara, 1956.

Sendika Hürriyeti, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.72-54, Ankara, 1957.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Politika Meseleleri (1920-1960), Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, No.1, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü, Ankara, Mayıs 1960.

İçtimai İktisat, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş İkinci Baskı, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.40, Ankara, 1961.

Türkiye'de Sendikacılık Hareketi ve Toplu Sözleşme (İktisadi Yönleriyle), (Sait Dilik ve Alpaslan Işıklı ile Birlikte), Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, No.18, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü, Ankara, 1965.

Sosyal Politika, Birinci Kitap: Sosyal Politikaya Giriş ve Tarihsel Gelişim, Yenilenmiş Üçüncü Basım, Ankara, 1967.

* Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ'in "Cahit Talas'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları N.9, Ankara, 1990" için hazırladığı bibliyografya esas alınmış; http://spaum.politics.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=101 adresli web sayfasındaki (erişim: 02.07.2012) bibliyografya ile karşılaştırılmıştır. Söz konusu kaynaklarda yer almayan bazı makaleler, bu bibliyografya'ya eklenmiştir.

Sosyal Ekonomi, (İşçilerin Geliri, İşsizlik, İşçi ve İşveren İlişkileri, Sosyal Güvenlik, Yönetime Katılma), Gözden Geçirilmiş ve Yenilenerek Genişletilmiş Dördüncü Baskı, S Yayını, No.5, Ankara, 1976.

Ekonomik Sistemler, Doğan Yayınevi, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, 1977,

Toplumsal Politikaya Giriş, S yayınları, Ankara, 1981.

Bir Toplumsal Politika Belgesinin Yorumu – Toplumsal Anlaşma, A.Ü. SBF Yayını, No.488, Ankara, 1982.

Sosyal Ekonomi (İşçilerin Geliri, İşsizlik, İşçi ve İşveren İlişkileri, Sosyal Güvenlik, Yönetime Katılma), Gözden Geçirilmiş Altıncı Basım, S Yayını, Ankara, 1983.

Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

Makaleler – İncelemeler

“Verimliliğin Artırılmasında Psikolojik Faktörlerin Rolü”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.VII, S.1-4, 1952, ss.45-51.

“Kollektif İş İhtilafını Halletmekle Görevli Tahkim Sistemimiz Hakkında Bazı Düşünceler”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.VIII, S.1-4, 1953, ss.11-21.

“Otuzyedinci Milletlerarası Çalışma Konferansı ve Kollektivist Bir Ekonomiye Sahip Üye Devletlerin İşçi ve İşveren Delegeleri Meselesi”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.IX, S.3, 1954, ss.1-20.

“Türk Sendikalizminin Bugünkü Durumu ve Gelişme Şartları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.IX, S.4, Aralık 1954, ss.1-16.

“Mesken Davamız”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.X, S.1, Mart 1955, ss.1-14.

“Sendika Hürriyeti ve Bizim Sendikalarımız”, **Forum**, C.VI, S.16, 1 Ekim 1956.

“Türkiye’de Sosyal Sigortaların Gelişme Temayülleri”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XII, S.2, 1957.

“Sendika Hürriyeti, Bizde ve Başka Memleketlerde”, **Forum**, C.VI, 15 Ocak 1957.

“Taft-Hartley Kanunu ve Çalışma Hakkı”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIV, No.1, Mart 1959, s.1-20.

- “Türk Sendikacılığı”, Yüzüncü Yıl Armağanı, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını**, No.97-79, Ankara, 1959, ss.223-244.
- “Avrupa İktisadi Camiası İçinde Sosyal Politikamızın Muhtemel Gelişme İstikametleri”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını**, No.104-86, Ankara, 1960.
- “Ortak Pazar Karşısında Türk Sendikacılığının Durumu ve Tutumu”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XVII, No.2, Haziran 1962, ss.1-7.
- “Kalkınmamızda Sistem Münakaşaları”, **Tebliğler**, Eskişehir İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayınları, No.19, Eskişehir, 1963.
- “Çeşitli İktisadi Sistemler ve Siyasi Rejimler İçinde Toplu İş Sözleşmeleri”, **Toplu İş Sözleşmeleri Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.43, Ankara, 1964, ss.2-15.
- “Toplu İş Sözleşmelerinin İktisadi Fonksiyonları”, **Toplu İş Sözleşmeleri Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.43, Ankara, 1964, ss.18-29.
- “İktisadi Gelişme ve Grev Hakkı”, **Toplu İş Sözleşmeleri Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.43, Ankara, 1964, ss.32-45.
- “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIX, No.2, Haziran 1964, ss.1-9.
- “Başbakan İsmet İnönü ve Sosyal Politika”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, No.1, Mart 1965, ss.341-358.
- “Ücret Politikaları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XX, No.2, Haziran 1965, ss.17-38.
- “Grev Hakkı Üzerine Düşünceler”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, No.2, Haziran 1965, ss.39-42.
- “Kamu Personeli Sendikaları Kanunu”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, No.2, Haziran 1965, ss.867-872.
- “Petrol Davamız”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXI, No.1, Mart 1966, ss.1-19
- “Üniversite, Toplum ve Politika”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 1967, No.3, Ankara, ss.1-13.
- “Sendikacılığımızın Dünü, Bugünü ve Politikası” **Abadan’a Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.280, Ankara, 1969, ss.365-656.
- “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Haklar”, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku ve Siyasal Bilimler Enstitüsü Yayınları**, Ankara, 1970, ss.218-244.

- “Değiştirilen Sendikalar Kanunu (274 Sayılı), Uluslararası Bağlantılarımız ve Anayasamız”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, No.4, Aralık, 1970, ss.161-188.
- “Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cahit Talas’ın 4 Aralık 1970 Günü Fakültenin 111. Kuruluş Yıl Dönümü Dolayısıyla Yaptığı Konuşma”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No.4, Aralık 1970, ss.2-4.
- “Endüstriyel Demokrasi ve Türkiye’de Uygulama Olanakları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, No.2, Haziran 1970, ss.191-234.
- “Türkiye’de Kentleşme”, (Ortak Yayın), **Mimarlar Odası Ankara Şubesi**, Ankara, 1971.
- “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Sosyal Düşünce”, **Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta’ya Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 1974, ss.505-535.
- “La Participation des travailleurs aux decisions dans l’entreprise En Turquie”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No.1-2, Mart-Haziran 1975, ss.37-42.
- “Sendikacılık ve Toplum”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXX, No.1-4, Mart-Aralık 1975, ss.1-23.
- “İşçilerimizin Göçü”, **Prof. Dr. Mahmut Koloğlu’ya 70. Yaş Armağanı**, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, No.367, Ankara, 1975, ss.1-17.
- “Türkiye’de ve Dünyada Devlet-Memur İlişkileri”, **Yıllık 1974-1976**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi / Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara.
- “Cumhuriyet Döneminde Sosyal Politika”, **Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’de Sanayileşme ve Sorunları Semineri**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 1975, ss.835-868.
- “Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXXVI, No.1-4, Mart-Aralık 1976, ss.1-27.
- “Türkiye’de İşçi ve İşveren İlişkilerinin Bugünkü Durumu ve Sosyal Barış”, **Onar Armağanı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, No.530, İstanbul, 1977.
- “Uluslararası Belgelerde Toplumsal İnsan Haklarının Evrimi ve Yeni Boyutları”, **İnsan Hakları Armağanı (XXX. Yıl)**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği, Ankara, 1978, ss.35-78.
- “Örgütlenme Özgürlüğü Sempozyumu”, **Tüm-Person-Kon**, Özel Sayı.5-6, 16 Aralık, Ankara, 1978.
- “Bir İnsan Hakkı Olarak Sendika Hakkı ve Uluslararası Belgelerde Yeri ve Önemi”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Yıl 1, 1979, ss.36-63.

- “Avrupa’da Göçmen İşçiler ve İnsan Hakları”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Yıl 2, 1980, ss.95-110.
- “Birleşmiş Milletler Dernekleri ve Birleşmiş Milletler Türk Derneği”, **Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yıllığı**, Ankara, 1980, ss.107-124.
- “Un Problème de droit de l’homme: les travailleurs migrants”, **Turkish Yearbook of Human Rights**, Vol.2, 1980, ss.79-88.
- “Çocuk, Çocuk Haklarının Evrimi ve Ülkemizdeki Durumu”, **Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer’e Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.468, 1981, ss.317-335.
- “Atatürk ve Toplumsal Politika, Bir Yorum”, **Atatürk’e Armağan**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1982, ss.31-53.
- “Sosyal Haklar ve Türk Anayasalarında Sosyal Hakların Evrimi”, **İnsan Hakları Yıllığı / Turkish Yearbook of Human Rights**, Vol.3-4, 1981-1982, ss.38-75.
- “Türkiye’de İşsizlik”, **Prof. Fehmi Yavuz’a Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.528, Ankara, 1983, ss.251-264.
- “Federal Almanya’daki Türk İşçileri ve Durumları”, **Prof. Dr. Fadıl H. Sur’un Anısına Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.522, Ankara, 1983, ss.601-634.
- “Fadıl Hakkı Hoca”, **Prof. Dr. Fadıl H. Sur’un Anısına Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.522, Ankara, 1983, ss.13-15.
- “Evrensel Bildirge’nin 35. Yılına Girerken İnsan Hakları Üzerine Düşünceler”, **Armağan, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin XXXV. Yılı için**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, No.9, Ankara, 1983, ss.1-13.
- “Yaşarken Görmek Hakkı”, **Hukuk Devleti ve Velidedeoğlu**, Türk Hukuk Kurumu Yayını, Ankara, 1985.
- “Özgür Sendikal Düzen için Demokrasi”, **Otomobil-İş Dergisi**, S.9, İstanbul, 1985.
- “39. Kuruluş Yıldönümünde Birleşmiş Milletler Üzerine Bazı Düşünceler”, **Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yıllığı 1984**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1985, ss.21-28.
- “Türkiye’de İşsizlik ve Yoksulluk”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.78, Mayıs, 1985.
- “İşsizlik: Büyük Sorun”, **Bilim ve Sanat**, S.49, Ocak, 1985.
- “Kırkıncı Yılında Birleşmiş Milletler Üzerine Düşünceler” **Birleşmiş Milletler Örgütü’nün 40. Yıldönümü 24 Ekim 1985**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1985, ss.35-43.

- “İktidardan İşçilerden Yana Politikalar Beklemek Saflık Olur”, **Otomobil-İş Dergisi**, No.5, İstanbul, 1985.
- “Kırkıncı Yılında Birleşmiş Milletler”, **Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yıllığı 1985, Birleşmiş Milletler 40. Yıl Armağanı**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1986, ss.1-9.
- “Türkiye’de Sosyal Haklar ve Özgürlükler ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (UÇÖ) Normları”, **Birleşmiş Milletler Türk Derneği – Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayını, Ankara, 1987, ss.229-260.
- “Demokrasilerde İşçi Sendikalarının İşlevleri ve Hakları” **BANKS**, S.14, İstanbul, 1987.
- “Sendikal Özgürlükler ve Uluslararası Çalışma Örgütü” **BANKS**, S.16, İstanbul, 1987.
- “Anayasa Değişikliğine Öneriler – Ekonomik ve Sosyal Haklar” **Bahri Savcı’ya Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara, 1988, ss.460-470.
- “Prof. Dr. Cahit Talas ile Söyleşi”, **Harb-İş Dergisi**, Kasım 1988, s.34.
- “Grev Hakkı”, **Bilim ve Sanat**, S.94. Aralık, 1988.
- “Evrensel Bildirgenin 40. Yılında İnsan Hakları”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.102, Aralık, 1988.
- “Avrupa Toplumsal Temel Yasası ve Türkiye”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.110, Ağustos 1989, ss. 49-56.

Gazete Yazıları

- “Cumhuriyetin Sosyal Politikası”, **Öncü**, 29 Ekim 1960, s.2.
- “Türk Sendikacılığı”, **Öncü**, 23 Ekim 1960, s.1.
- “Fikir İşçileri”, **Öncü**, 10 Ocak 1961, s.1-5.
- “Bir Terim: Sosyal Güvenlik”, **Öncü**, 26 Ocak 1961, s.2.
- “İşçi Ücretleri Meselesi”, **Öncü**, 25 Şubat 1961, s.2.
- “Sosyal Politika”, **Öncü**, 17 Ocak 1962, s.1.
- “27 Mayıs ve Sosyal Politika”, **Öncü**, 18 Ocak 1962, s.1.
- “Grev Kanunu Tasarısı”, **Öncü**, 19 Ocak 1962, s.1.
- “İşçi Partisi”, **Öncü**, 25 Ocak 1962, s.1.

“İşçi Partililerinin Başarı Şartları”, **Öncü**, 28 Ocak 1962, s.1.

“Başbakan, İş Hayatı ve Sosyal Adalet”, **Öncü**, 3 Şubat 1962, s.1.

“İkinci Karar”, **Öncü**, 6 Şubat 1962, s.1.

“Eğitim Sistemimiz”, **Öncü**, 7 Şubat 1962, s.1.

“Yılanların Öcü ve Düşünce Hürriyeti”, **Öncü**, 8 Şubat 1962, s.1.

“Küçük Sanayi ve Esnafın Meseleleri”, **Öncü**, 9 Şubat 1962, s.1.

“Zirai Nüfusta Göç”, **Öncü**, 10 Şubat 1962, s.1.

“Açıklık İhtiyacı”, **Öncü**, 12 Şubat 1962, s.1.

“Köy Enstitüleri”, **Öncü**, 17 Şubat 1962, s.1.

“Nato ve Türkiye”, **Öncü**, 18 Şubat 1962, s.1.

“Sağduyu Sahipleri Birleşiniz”, **Öncü**, 20 Şubat 1962, s.1.

“İktisadi Plan ve Siyasi Ortam”, **Öncü**, 21 Şubat 1962, s.1.

“Selamet Yolu”, **Öncü**, 23 Şubat 1962, s.1.

“Olayların Dergisi”, **Öncü**, 24 Şubat 1962, s.1.

“Çalışmaya Koyulalım”, **Öncü**, 25 Şubat 1962, s.1.

“Önümüzdeki Devre”, **Öncü**, 26 Şubat 1962, s.1.

“Beşeri Sermaye”, **Öncü**, 28 Şubat 1962, s.1.

“Huzur Yolu”, **Öncü**, 1 Mart 1962, s.1.

“Sistem Meselesi mi?”, **Öncü**, 3 Mart 1962, s.1.

“Devleti Korumak Hakkı”, **Öncü**, 5 Mart 1962, s.1.

“Uzayan Hikaye”, **Öncü**, 11 Mart 1962, s.1.

“İşsizlik, Yatırımlar ve Plan”, **Öncü**, 17 Mart 1962, s.1.

“Hükümet Buhranına Doğru mu?”, **Öncü**, 8 Nisan 1962, s.1.

“Ortak Pazar ve İşçilerimiz”, **Öncü**, 12 Nisan 1962, s.1.

“Büyük Dertler”, **Öncü**, 15 Nisan 1962, s.1.

“Hükümet Buhranı”, **Öncü**, 23 Nisan 1962, s.1.

“Sorumluluk Duygusu”, **Öncü**, 5 Mayıs 1962, s.1.

“Hükümet Programı”, **Cumhuriyet**, 10 Kasım 1965

“Sendikacılığımızın Dünü ve Bugünü”, **Cumhuriyet**, 29 Mart 1966

“Başarılı Planlamanın Şartları”, **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1966

“Ana Üniversiteler ve İktidarın Oyunları”, **Milliyet**, 26 Mart 1969

“Grevlerin Ertelenmesi”, **Cumhuriyet**, 27 Ağustos 1969

“Üniversite ve Adalet Partisi”, **Milliyet**, 16 Ekim 1969

“Suçlu Kim?”, **Milliyet**, 25 Şubat 1970

“Demokrasi ve Üniversite”, **Milliyet**, 3 Nisan 1970

“Sorumluluk Yükleyen Yeni Bir Oluşum”, **Cumhuriyet**, 14 Mayıs 1970

“8. Eğitim Şurası için”, **Milliyet**, 1 Ekim 1970

“AP, Emek ve Sermaye Arasında Denge Arıyor”, **Milliyet**, 11 Ekim 1973

“CHP ve Yoksullukla Savaş – Yönetime Katılma”, **Milliyet**, 13 Ekim 1973

“Sorumluluk Yalnız Partilerin mi?”, **Barış**, 16 Aralık 1973

“Sorunlar Büyüyor”, **Barış**, 23 Aralık 1973

“Vatan Sana da Minnettardı”, **Barış**, 30 Aralık 1973

“Petrol Bunalımı ve Türkiye”, **Barış**, 13 Ocak 1974

“Seyfi Demirsoy ve Ardından”, **Barış**, 20 Ocak 1974

“Ne Yapmalı”, **Barış**, 24 Şubat 1974

“Sosyal Bir Devlet miyiz?”, **Barış**, 3 Mart 1974

“Başka Seçenek Var mıydı?”, **Barış**, 4 Mart 1974

“Gene Dışarlarda İşçiler”, **Barış**, 18 Mart 1974

“En Az Ücretlerin Yeniden Saptanmasına Doğru”, **Barış**, 25 Mart 1974

“Hükümet”, **Barış**, 1 Nisan 1974

“Kısa Kısa”, **Barış**, 15 Nisan 1974

“Özel Kesim Neden Kuşkulu”, **Barış**, 22 Nisan 1974

“Sosyal Güvenliğin Bütünleşmesi ve Kutsal Bencillik”, **Barış**, 29 Nisan 1974

“Memurlar”, **Barış**, 6 Mayıs 1974

“Hemen İstifa Yeterli mi?”, **Barış**, 19 Mayıs 1974

“Gene En Az Ücretler”, **Barış**, 27 Mayıs 1974

“Aşırı – Yetersiz”, **Barış**, 3 Haziran 1974

“Tutuklular ve Yasalar” **Barış**, 10 Haziran 1974

“Kutsal Bencillik ve Genel Grev”, **Barış**, 17 Haziran 1974

“Sosyal Sigortalar Kanununun Sorunları”, **Barış**, 24 Haziran 1974

“Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Sorunları, **Milliyet**, 29 Haziran 1974

“Sosyal Politika”, **Barış**, 1 Temmuz 1974

“TRT’nin Açık Oturumları Üstüne”, **Barış**, 8 Temmuz 1974

“Örnek Diye...”, **Barış**, 15 Temmuz 1974

“Kıbrıs Bunalımı”, **Barış**, 20 Temmuz 1974

“Çetin Kararlara Doğru”, **Barış**, 12 Ağustos 1974

“Tarihin Yargısı Önünde”, **Barış**, 16 Ağustos 1974

“Başbakan Ecevit’i Uğurlarken”, **Barış**, 12 Eylül 1974

“Yardım İstediniz mi?”, **Barış**, 16 Eylül 1974

“Çıkaryol Azınlık Hükümet”, **Barış**, 17 Eylül 1974

“Yeni Bir Tarihsel Yanılgıya Doğru Mu?”, **Barış**, 23 Eylül 1974

“Hükümet Bunalımı Uzakıkça”, **Barış**, 25 Ekim 1974

“Ne için Anlaşamıyorlar”, **Barış**, 4 Kasım 1974

“Türkiye’de Grevler Neden Yoğunlaştı?”, **Milliyet**, 4 Eylül 1975

“Sendikalar, Memurlar ve Sosyal Yaşamın Genel Görünümü”, **Milliyet**, 21 Ocak 1976

“Yol Kavşağındaki Türk-İş Ne Yapmalı?”, **Milliyet**, 12 Nisan 1976

“Türk-İş’deki Yeni Durum ve Politika”, **Milliyet**, 12 Mayıs 1976

“Atatürk Türkiye’de Ne Yaptı?”, **Milliyet**, 9 Temmuz 1976

“Memurlara Sendika Kurma Hakkı Gerekli”, **Milliyet**, 8 Eylül 1976

“DGM’ler, Demokrasi ve Sendikacılık Hareketi”, **Milliyet**, 13 Ekim 1976

“İnsan Hakları – Umulan ve Gerçek”, **Milliyet**, 10 Aralık 1976

“Gelir Dağılımı, Memurlar ve Parlamenterler”, **Milliyet**, 29 Ocak 1977

“Türk-İş ve Politikadaki Çıkmazı”, **Milliyet**, 19 Nisan 1977

“Türkiye’de Gerçek Bir Sosyal Politika Var Mı?”, **Milliyet**, 24 Mayıs 1977

“1977 Seçimi Sonrası ve Genel Grev”, **Milliyet**, 1 Ağustos 1977

“Birleşmiş Milletler’in 30. Yılında”, **Milliyet**, 24 Ekim 1977

“Enflasyon, Ücret ve Memur Sendikaları”, **Milliyet**, 30 Aralık 1977

“Toplu Sözleşme Düzeni ve Sorumlulukları”, **Milliyet**, 13 Haziran 1978

“Uluslararası Çalışma Örgütü”, **Cumhuriyet**, 20 Haziran 1978

“Strateji, İşsizlikle Savaş”, **Cumhuriyet**, 10 Ağustos 1978

“İşçi Memur Ayrımına Nasıl Son Verilebilir?”, **Milliyet**, 17 Ekim 1978

“Türkiye’de Büyüyen İşsizlik ve Çözüm Yolları”, **Milliyet**, 5 Nisan 1979

“Memurlara da Sendika Hakkı Tanınmalı”, **Milliyet**, 28 Ağustos 1979

“Toplumsal Anlaşma Yenilenmeli mi?”, **Cumhuriyet**, 3 Eylül 1979

“Bilinçli Oylar ve CHP’nin Borcu”, **Milliyet**, 26 Kasım 1979

“1979’da Toplumsal Oluş ve Siyasalar”, **Cumhuriyet**, 6 Mart 1980

“Günümüzde Türk Sendikacılığı”, **Cumhuriyet**, 2 Haziran 1980

“Bunalım ve İşçi Sınıfı”, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1980

“Dışardaki İşçilerimiz”, **Cumhuriyet**, 31 Ağustos 1980

“Grev Hakkı Kötüye Kullanılmadı”, **Yankı**, 23-29 Mart 1981, S.521, ss.31-32.

“Tilki ve İşsizlik”, **Cumhuriyet**, 24 Ağustos 1981

“Tasarının Çanları ve Sendikacılık”, **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1982

“Emek- Anamal İlişkisi ve Sosyal Politika”, **Milliyet**, 5 Ocak 1983

“Ekonomik Politikalar ve İşsizlik”, **Cumhuriyet**, 11 Mart 1983

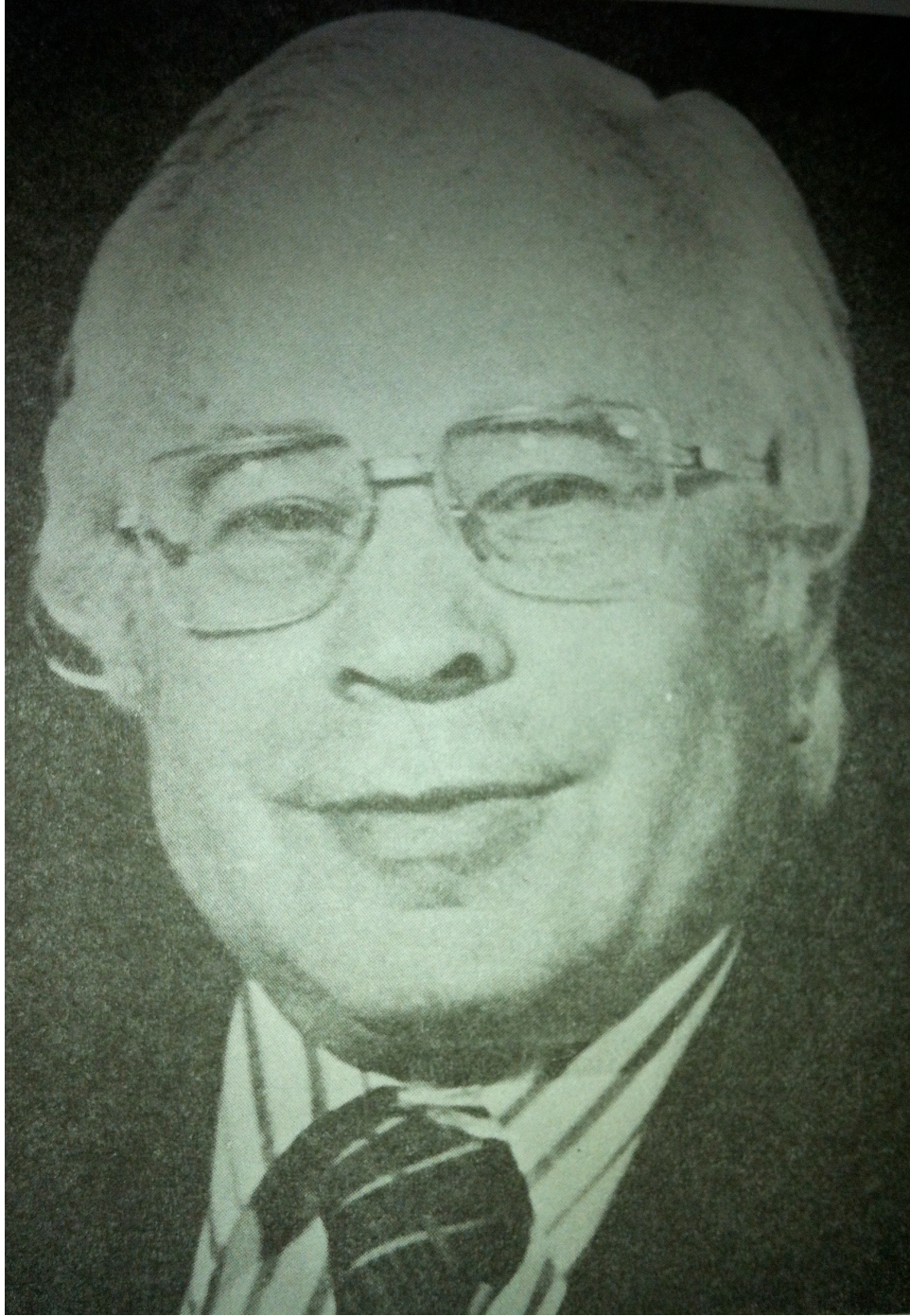
- “Göçmen İşçiler”, **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983
- “Kapitalizm, Demokrasi ve Ücretler”, **Cumhuriyet**, 21 Kasım 1983
- “Hükümet Programında...”, **Cumhuriyet**, 25 Ocak 1984
- “Yeni Bir Yıl Dönümünde Türk-İş”, **Cumhuriyet**, 2 Ağustos 1984
- “Demokrasilerin Vazgeçilmez Dayanağı”, **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1984
- “Türkiye’de Çalışma Hakkı”, **Cumhuriyet**, 29 Temmuz 1985
- “İnsan Hakları, Bir Düşten Bir Gerçeğe”, **Cumhuriyet**, 10 Aralık 1985
- “Sosyalist Enternasyonel Üzerine”, **Cumhuriyet**, 29 Ocak 1986
- “Türk-İş Nihayet Uyanıyor mu?”, **Yeni Gündem**, 7-20 Şubat 1986
- “Bir Barış Yılında İnsan Hakları”, **Cumhuriyet**, 13 Haziran 1986
- “Sendikal Özgürlükler ve Uluslararası Çalışma Örgütü”, **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1987
- “Demokrasi ve Sosyal Demokrasi”, **Cumhuriyet**, 29 Temmuz 1987
- “Anlayan Beri Gelsin”, **Cumhuriyet**, 31 Ekim 1989

Forum Dergisi’nde Yayınlanan Diğer Yazıları

- “İkinci Çalışma Meclisi”, **Forum**, N.1, C.1, 1954, s.12.
- “Kiralar Serbest Bırakılmalı mıdır?”, **Forum**, N.14, C.2, 1954, s.10.
- “Sendikalarımızın Gelişmesindeki Duraklama ve Sebepleri”, **Forum**, N.18, C.2, 1954, s.10.
- “İşçi Sigortalarımızın Gedikleri”, **Forum**, N.20, C.2, 1954, s.13.
- “İktisaden Az Gelişmiş Memleketlerde Ücretler ve Enflasyon”, **Forum**, N.32, C.3, 1953, s.13.
- “Kollektif İş Mukaveleleri ve Memleketimizdeki Durum”, **Forum**, N.36, C.3, 1955, s.11.
- “Müessir Bir Sosyal Politika Zarureti”, **Forum**, N.39, C.3, 1955, s.14.
- “Sosyal Politikanın Ana Meselelerini Düşünmek Zamanı Gelmiştir”, **Forum**, N.48, C.4, 1956, s.10.

- “Sendikaların Siyasi Fonksiyonları Var mıdır?”, **Forum**, N.169, C.14, 1961, s.7.
- “Türk Sendikacılık Hareketinin Yolu”, **Forum**, N.192, C.14, 1962, s.14.
- “Türk Ekonomik ve Politik Sisteminin Tahlili ve Gelişme İstikametleri I”, **Forum**, N.202, C.15, 1962, s.11.
- “Türk Ekonomik ve Politik Sisteminin Tahlili ve Gelişme İstikametleri II”, **Forum**, N.203, C.15, 1962, s.11.
- “Kalkınma ve İktisadi Sistemler”, **Forum**, N.209, C.15, 1962, s.15.
- “Yön, Sosyalizm ve Siyasi Sistemler”, **Forum**, N.212, C.16, 1963, s.10.
- “Kavel Uyuşmazlığının Düşündürdükleri”, **Forum**, N.215, C.16, 1963, s.9.
- “Kanun Tekniği ve Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Tasarısı”, **Forum**, N.220, C.16, 1963, s.9.
- “Sosyal Sigortalarda Yeni Gelişmeler”, **Forum**, N.227, C.16, 1963, s.8.
- “Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru”, **Forum**, N.250, C.17, 1964, s.8.
- “Başbakan İsmet İnönü ve Sosyal Politika”, **Forum**, N.261, C.18, 1965, s.7.
- “Petrol Davamız”, **Forum**, N.262, C.18, 1965, s.7.
- “Kozlu Olaylarının Düşündürdükleri”, **Forum**, N.264, C.18, 1965, s.10.
- “Sendikacılık Hareketi İşçi Partisi”, **Forum**, N.266, C.18, 1965, s.10.
- “Petrol ve Madenlerimiz”, **Forum**, N.267, C.18, 1965, s.10.
- “Grev Hakkı Üzerinde Düşünceler”, **Forum**, N.273, C.18, 1965, s.10.
- “Üniversite Muhtariyeti ve Yeni Gelişmeler”, **Forum**, N.277, C.18, 1965, s.7.
- “Eğitim Sistemimiz, Kalkınma ve Üniversite Meselesi”, **Forum**, N.281, C.18, 1965, s.9.

EK:2 - Prof. Dr. Cahit TALAS (Fotoğraf 1983 yılında çekilmiştir)

EK:3 - Prof. Dr. Cahit TALAS ve eři Nuran Hanım

EK:4 - Prof. Dr. Cahit TALAS Cenevre’de (1943)

**EK:5 – 1961 Yılında Hükümet Üyeleri Tarafından İdamların Önlenmesi
Amacıyla Cemal GÜRSEL'e Hitaben Yazılmış Mektup (6 sayfa)**

Ankara, 22 Ağustos, 1961

Sayın Orgeneral

CEMAL GÜRSEL

Devlet ve Hükümet Başkanı,
Millî Birlik Komitesi Başkanı,
Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı,

ANKARA

Pek Sayın Orgeneral,

Memleketimizin idaresini demokratik yollarla yapılışacak seçim-
ler neticesinde gelecek siyasi iktidara devretmek hususunda Zati Devletlerinin ve
Millî Birlik Komitesinin sarsılmaz azimleri, şu sıralarda nihai tahakkuk safhasına
intikal etmek üzeredir. Bu münasebetle memleketimizin geleceği, Özlediğimiz ve
uğrunda ihtilâl yaptığımız demokratik sistemin bütün müesseseleri ile kurulup
devam edebilmesi ve hatta memleketimizin birlik ve huzur içinde bekası ile çok
yakından ilgili gördüğümüz hayati bir mevzuda, düşünce ve inançlarımızı, şimdiye
kadar Hükümet içinde mes'uliyetleri cesaretle ve samimî olarak paylaşmış olan
bisler, Hükümet üyeleri arkadaşlarınız, Size açıklamayı uygun bulduğumuzu ve bunu
bir vazife saydığımızı arz etmek isteriz.

Sayın Orgeneral,

Önümüzdeki günlerde Yüksek Adalet Divanı, son on yıllık bir
şer ve mes'uliyetsizlik idaresini yürütmüş ve Türk milletini aldatmış olanlar
hakkında adil hüküm verecektir. Divan kararının idam hükmünü de ihtiva edecek
bir şekilde tecellî etmesi mümkündür.

Mer'î mevzuatımızın , neticesi bu suretle tezahür etmesi
mümkün Yüksek Adalet Divanı kararlarının infazını, başkanlığını büyük bir vatan-
perverlik ve dirayetle ifa etmekte olduğunuz Millî Birlik Komitesinin tasdikine
muallak bırakılmasını da hepimizce maldür. Ancak, Komitenin, akisleri hiç değilse
gelecek iki nesil boyunca münakaşa edilebilecek ve Türk Adalat ve Siyaset
tarhinde husuf ve önemli yerlerini alacak olan bu adli kararların tasdikinde
veya tebdilinde, konuyu teknil veçheleri ile ve bilhassa iotimaf fayda ve millî
menfaat yönünden tartarak ve son merhalesine varmakta olduğumuz demokratik düzene

1: Her sahifesi parafli 6 sahifelik
metnin birinci sahifesidir.

yeniden geçişi kolaylaştırmak bakımından en isabetli neticeleri bulacağından da şüphelenmemekteyiz.

Her türlü şahsî düşüncelerden usak ve idarenizde bugüne kadar en ağır mes'uliyetleri paylaşmış olaş yürekleri, hepimiz gibi, hudutsuz bir vatan sevgisi ile çarpan arkadaşlarımızın olarak, bu husustaki mütalaalarımızı Zatıdevletlerine arz etmeyi, kaçınılması ocaz olmayan bir vasıfe talakki etmekteyiz.

Yüksek maddeleri bulunduğu üzere, siyasî kararların her zaman münakaşa olunabilecek tarafları mevcut bulunabilir. Fakat yine siyasette asıl hüner, alınan kararların en az mahzurlusunu seçebilmektir. Yüksek Adalet Divanı kararlarının verilmesi ve Millî Birlik Komitesince tasdik veya tebdili ile seçin tarihi arasında geçecek zaman yalnız bir aydır. Bu sebepten ötürüdür ki, kanaatımızca burada, tasdik ve seçin tarihlerinin adetaş birbiri içine girmiş olduğu bir sırada, Millî Birlik Komitesine en az mahzurlu kararı almak vazifesi düşmektedir. Adaletin vereceği hükümler ne olursa olsun, bizler bunlardan idam cezası şeklinde təcəllif edebileceklerin tasdikinde en az mahzurlu yolun, ihtilâli kansız bir şekilde bağaran ordumuzun, bunu aynı şekilde sona erdirmesi olduğunu düşünüyör ve idam hükümlerinin tasdik değil, tebdil edilmesinin, milletçe ihtiyar olunacak en isabetli ve selâmetli hal tarzı olduğu kanaatına varmış bulunuyoruz. Bizleri bu kanaata ulaştıran sebepleri Zatıdevletlerine kısaca arz edelim:

1 - İhtilâlin, ilk günlerinde ifade buyurulan açık gayesi, memlekette bir kardeş kavgasına gidebilecek bir durumun bertaraf edilmesi ve Zatıdevletlerinin, Komitedeki arkadaşlarımızın değişmez inançları olduğunu bildiğimiz üzere, memleketin, şirazesinden çıkmış bir idareden kurtarılacak, bir an evvel demokratik idareye kavuşturulmasıdır. Bizler, Yüksek Adalet Divanı tarafından verilmesi muhtemel idam hükümlerinin tasdikini, ihtilâlin, büyük bir isabet taşıyan bu iki açık hedefine hem aykırı görmekte ve hem de daha çok mahzurlu olduğuna inanmaktayız.

Evvelâ, idam hükümlerinin tasdik ve infazı, memlekette, ihtilâlin önlemeyi şiar edindiği kardeş kavgasını bertaraf edilecek şöyledursun, belki de yıllar boyunca izleri silinmeyecek bir kin ve nifak kaynağı teşkil edecek ve vatandaşlar arasında kanlı çatışmalara vesile olabilecek hadiseler silsilesinin başlangıcını teşkil edebilecek vahim bir siyasî hata ~~siyasî hata~~ olacaktır.

Not: Her sahifesi parafli 6 sahifelik metnin ikinci sahifesidir.

27 Mayıs ihtilâlinin tebit eylediği gayelerin tahakkukunu ve devamlılığını sağlamak için, on yıllık sakim bir politika neticesinde birbirinden uzaklaşmış olan kitlelerin birbirine yaklaşmasına yardımcı olacak kararların alınması lâzımdır. Yakın tarihimizin, bunun misalleri ile dolu olduğu Zati devletlerince mecbur değildir. İnkilâplarına candan bağlı bulunduğumuz Büyük Atatürk, Millî Mücadelede vatana ve vatanın kurtarılması hareketine kasteden hainleri idamla cezalandırmak yolunu ihtiyar etmemiştir.

Bunun yanında, bir yıldan beri sarfettiğimiz gayretler, bir an evvel demokratik nizamı kavuşmak ve idareyi milletin serbest iradesi ile seçilecek iktidara devretmek istikametinde tecelli etmiş ve yeni Anayasanın Halkoyunda tasvibi ile meşruiyetini tamamen kazanmış olan rejimimiz, seçim tarihini de 15 Ekim olarak tesbit etmiştir.

Demokrasinin hakim olduğu memleketlerde, hepimizce malûm olduğu gibi, seçimler, zihinlerin, ihtirasların en sakim olduğu zamanlarda icra edilir? Her türlü istikametten gelen tahriklerle zihinlerin esasen teşviş edilmekte bulunduğu bu bir yıllık devrede, başta Zati devletleri olmak üzere, Hükûmetteki arkadaşlarımız memlekette her şeyden evvel huzur ve emniyetin teessüsü için büyük gayretler sarfetmişlerdir. Şimdi, seçim havası içinde bulunmaya daha mütemayıl kitlelerin, Yassıada davaları neticesinde verilebilecek idam cezalarının infazı ile büsbütün ırkılacaklarını, memlekette kaynamakta olan fitne ve fesat kazanlarının vatandaş zihinlerini tahrik edebilmek için gayet müsait bir zemin bulabileceklerini ve nihayet, o kadar özlediğimiz ve arzuladığımız demokrasi nizamının tam manasile tesisine yol açacak seçimlerin bile icrasına mani olmak isteyeceklerini gözden uzak tutamıyoruz. Kanaatımızca idamların infazından bir ay sonra bu memlekette seçim icrası gayet güç ve hatta imkânsız bir hal alacaktır ve rejimimiz tam bir çıkmaza girecektir.

Böyle bir halin tahakkukunu ne Zatiâliniz ve Silahlı kuvvetlerimiz ne onları temsil eden Komite arkadaşlarımız arzulayabilir.

2 - Mutlak olarak bilinen bir husus varsa, demokratik rejimin teessüsü ve önümüzdeki bir kaç yıl içinde tam manasile kök salabilmesi, ihtilali, Türk Silahlı kuvvetlerini temsilen muvaffakiyetle başarmış olan Millî Birlik Komitesinin, siyasi partilerin dışında, tarafsız bir hakem mevkiinde kalarak,

Not: Her sahifesi parafli 6 sahifelik metnin üçüncü sahifesidir.

açacak bir düşün noktasının kaydedilmesine Millî Birlik Komitesinin imkân verebileceğine kani bulunmıyoruz.

Diğer taraftan, dünya siyasi durumunun halen çok kritik bir safha-ya girdiği ve hatta bir dünya harbi ihtimalinin kuvvetle belirdiği bilinmektedir. Memleketimizin her bakımdan hazırlıklı bulunması lüzumu inkâr edilemeyecek olan böyle gayet hassas bir devirde, milletimizin tam birlik ve beraberlik halinde olmasının lüzum ve zarureti izaha ihtiyaç görmemekteyiz. Bu ise Yassıadada verilebilecek idam kararlarının infazında itidal ve tesamugla hareket edilmesini ve 27 Mayıs'ta yapılan kansız ihtilâlin kanlı bir şekilde intaç edilmemesini lüzumlu kılmaktadır.

Sayın Orgeneral,

Yukarıda maruz mülâhazalarımız, Yassıadadaki muhakemelerin sonunda verilebilecek olan idam hükümlerinin infaz edilmemesi lüzum ve kanaatini bizde kesin olarak tevlit etmiştir. Bu kanaat ve telkine karşı ileri sürülebilecek bazı mülâhazaların mevcudiyetini de bilmekteyiz. Bu cümleden olarak, idam hükümlerinin müebbet hapse çevrilmesinin bir zaaf alâmeti olarak telâkki edilebileceği ve bunun da bir takım bedbahtları cür'etkâr davranmaya sevkedeceği, bir ihtimal olarak, ileri sürülebilir.

Kanaatimizce, ihtilâl rejimlerinin müsamahası bir zaaf değâl, bil'akis bir kuvvet eseridir. Af ile af edilen, kuvvetlenmek şöyle dursun, bil'akis zaafa uğrar. Buna muvazi olarak, af eden daima kuvvet kazanır. Af edilenin kendisine gösterilen ulûvvücenabı takdir etmiyerek, bugün veya gelecekte bir kuvvet hareketine tevessül etmesi milletçe kat'iyyen destek ve itibar göremez olur. Gayrimeşru yollara sapmış olan bir idareyi kansız bir ihtilâlle iş başından uzaklaştıran ve yerinâ, hiç bir şiddet ve kuvvete baş vurmak ihtiyacını hissetmeksizin seçimle gelen meşru bir iktidara terkeden kuvvetin, millet gözünde ve dünya umumî efkârında kazanacağı çok büyük itibar, bir kaç bedbaht cür'etkârın her türlü muhtemel teşebbüs ve hareketini kırmak için başlıbaşına yeter kuvvet ve teminât olacaktır. Millet, şahsî kin ve ihtiraslarını tatmin etmek ve intikam almak için teşebbüse girmek istiyecek hiç bir soysuza rağbet etmiyecek ve kardeşi kardeşe vurdurmaya yol açabilecek bir çığırda girilmesine, geçmişte olduğu gibi, gelecekte de kat'iyyen imkân vermiyecektir.

İleri sürülebilecek diğer bir iddia da, suçluların cezasını tam olarak

Not: Her sahifesi parçaları 6 sahifelik metnin beşinci sahifesidir.

pekmesi ve bunun istikbal için bir ibret teşkil etmesi lâzımdır. Komünistlerin
Tasniadada bugün görülmekte olan davalar, suçlular için her bakımdan manevî şifa ola
muştur. Bundan başka, Millî Birlik Komitesinin müdame ve şifasızlığı ile idam
cezalarının müebbet hapse tahvil edilmesi kayfiyeti dahi, bu kimseler için başlı
başına çok ağır ve ibret verici bir cezâ teşkil edecektir. Böyle bir cezaya
maruz kalamak bedbâhtların vaziyetinden cesaretlenerek aynı yola sapacak başkala
rının zühur edebileceğini düşünmek kabil olmaz.

Sayın Devlet Reisi,

Hükümet üyeleri olarak, yukarıda maruz müddesalarının hakkında
Zatıdevletleri ile Millî Birlik Komitesindeki arkadaşlarınızın düşüncelerini
öğrenmekten büyük bir inşirah ve haz duyacağınızı, emirlerinize daima amade oldu
ğumuzu datayiden arz ve bu vesile ile derin saygılarınızın kabulünü rica ederiz.

Devlet Bakanı

Adalet Bakanı

İçişleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı

Bayındırlık ve İmar Bakanı

Ticaret Bakanı

Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanı

Gıda ve Tekel Baka
Bakanı

Tarım Bakanı

Ulaştırma Bakanı

Çalışma Bakanı

Sanayi Bakanı

Basın-Yayın ve Turlan
Bakanı

İmar ve İskân Bakanı

Dışişleri Bakanı

Her sahifesi parafli 6 sahifelik
metnin altıncı sahifesidir.
Tevdi edilen nüshanın takımı sekiz
sahifeye yazılmıştır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ALTAN Ömer Zühtü, **Sosyal Politika Dersleri**, 2. b., Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006.
- ÇELİK Aziz, **AB Sosyal Politikası Uyum Sürecinin Uyumsuz Alanı**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.
- ÇELİK Aziz, **Vesayetten Siyasete Türkiye’de Sendikacılık**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- GÜVEN Sami, **Sosyal Politikanın Temelleri**, 3. b., Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001.
- KARA Muzaffer Ayhan, **Yön’ün Devrimi Devrim’in Yönü**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2006.
- KESSLER Gerhard, **İçtimaiyata Başlangıç**, çev. Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1938.
- SOMEL Ali, **Devletçilik ve Planlama Tartışmalarına Damga Vuran Forum Dergisi**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2010.
- KARA Muzaffer Ayhan, **Yön’ün Devrimi Devrim’in Yön’ü**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2006.
- KORAY Meryem, **Sosyal Politika**, 2. b., İmge Kitabevi, İstanbul, 2005.
- MAKAL Ahmet, **Türkiye’de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1920-1946**, Ankara, 1999
- TALAS Cahit, **Sendika Hürriyeti**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1957.
- TALAS Cahit, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyal Politika Meseleleri (1920-1960)**, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü, Ankara, 1960.
- TALAS Cahit, **Sosyal Ekonomi**, S Yayınları, Ankara, 1979.
- TALAS Cahit, **Ekonomik Sistemler**, 4. b., S Yayınları, Ankara, 1980.
- TALAS Cahit, **Toplumsal Politikaya Giriş**, S Yayınları, Ankara, 1981.

TALAS Cahit, **Bir Toplumsal Politika Belgesinin Yorumu Toplumsal Anlaşma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

TALAS Cahit, **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

TUNA Orhan – YALÇINTAŞ Nevzat, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999.

Makaleler

DAYIGİLLİ Haluk (TALAS Cahit), “Grev Hakkına Dair”, **Cahit Talas’a Armagan**, Mülkiyeliler Birliği yayınları, Ankara, 1990, ss. 69-74.

GÜLMEZ Mesut, “Sosyal Politika Biliminin Öncüsü Prof. Dr. Cahit TALAS”, **Çalışma ve Toplum**, 2007/1, İstanbul, 2007, ss.23-26.

IŞIKLI Alpaslan, “Sosyal Devlet ve Prof. Dr. Cahit Talas”, **Çalışma ve Toplum**, 2007/1, İstanbul, 2007, ss.19-22.

TALAS Cahit, “Otuz Yedinci Milletlerarası Çalışma Konferansı ve Kollektivist bir Ekonomiye Sahip Üye Devletlerin İşçi ve İşveren Delegeleri Meselesi”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.9, 1954, ss.80-99.

TALAS Cahit, “Sendika Hürriyeti ve Bizim Sendikalarımız”, **Forum**, C.VI, S.16, 1 Ekim 1956, ss.9-10.

TALAS Cahit, “Sendika Hürriyeti, Bizde ve Başka Memleketlerde”, **Forum**, C.VI, 15 Ocak 1957.

TALAS Cahit, “Taft-Hartley Kanunu ve Çalışma Hakkı”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIV, S.1’den Ayrı Basım, Ankara, 1959.

TALAS Cahit, “Avrupa İktisadi Camiası İçinde Sosyal Politikamızın Muhtemel Gelişme İstikametleri”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No.104-86**, Ankara, 1960.

TALAS Cahit, “Çeşitli İktisadi Sistemler ve Siyasi Rejimler İçinde Toplu İş Sözleşmeleri”, **Toplu İş Sözleşmesi Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını No. 43, Ankara, 1964, ss. 2-15.

TALAS Cahit, “Toplu İş Sözleşmelerinin İktisadi Fonksiyonları”, **Toplu İş Sözleşmesi Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını No. 43, Ankara, 1964, ss. 18-29.

- TALAS Cahit, “İktisadi Gelişme ve Grev Hakkı”, **Toplu İş Sözleşmesi Konferansları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını No. 43, Ankara, 1964, ss. 32-45.
- TALAS Cahit, “İnsan Gücü Planlaması Üzerinde İstihdam Hedefleri ve Mesleki Eğitim”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XIX, S.2’den Ayrı Basım, Ankara, 1964.
- TALAS Cahit, “Başbakan İsmet İnönü ve Sosyal Politika”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, S.1’den Ayrı Basım, Ankara, 1965.
- TALAS Cahit, “Devlet Personeli Sendikalar Kanunu”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, S.2’den Ayrı Basım, Ankara, 1965.
- TALAS Cahit, “Ücret Politikaları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XX, S.2’den Ayrı Basım, Ankara, 1965.
- TALAS Cahit, “Üniversite ve Politika”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXI, S.3’den Ayrı Basım, Ankara, 1967.
- TALAS Cahit, “Değiştirilen Sendikalar Kanunu”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, S.4’den Ayrı Basım, Ankara, 1970.
- TALAS Cahit, “Endüstriyel Demokrasi ve Türkiye’de Uygulanma Olanakları”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXV, S.2’den Ayrı Basım, Ankara, 1970.
- TALAS Cahit, “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Haklar”, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku ve Siyasal Bilimler Enstitüsü Yayınları**, Ankara, 1970, ss.218-244.
- TALAS Cahit, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.31., S.1, Ankara, 1976.
- TALAS Cahit, “Sendikacılık ve Toplum”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXX, S.1-4’den Ayrı Basım, Ankara, 1977.
- TALAS Cahit, “Siyaset Bilimi ve Hukuk – Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Karşılaşılan Sorunlar”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.XXXI, S.1-4’den Ayrı Basım, Ankara, 1978.
- TALAS Cahit, “Atatürk ve Toplumsal Politika – Bir Yorum”, **Atatürk’e Armağan**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları No.8’den Ayrı Basım, Ankara, 1982.
- TALAS Cahit, “Evrensel Bildirge’nin 35. Yılına Giderken İnsan Hakları Üzerine Düşünceler”, **Armağan – İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin XXXV. Yılı İçin**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları No.9’dan Ayrı Basım, Ankara, 1983.

- TALAS Cahit, “Fadıl Hakkı Hoca”, **Prof. Dr. Fadıl H. Sur’un Anısına Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No.522’den Ayrı Basım, Ankara, 1983.
- TALAS Cahit, “Türkiye’de İşsizlik”, **Prof. Dr. Fehmi Yavuz’a Armağan**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No.528’den Ayrı Basım, Ankara, 1983.
- TALAS Cahit, “39. Kuruluş Yıldönümünde Birleşmiş Milletler Üzerine Bazı Düşünceler”, **Birleşmiş Milletler Türk Derneği 1984 Yıllığı**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları No.10’dan Ayrı Basım, Ankara, 1985.
- TALAS Cahit, “Kırkıncı Yılında Birleşmiş Milletler”, **Birleşmiş Milletler 40. Yıl Armağanı - Birleşmiş Milletler Türk Derneği 1985 Yıllığı**’ndan Ayrı Basım, Ankara, 1986.
- TALAS Cahit, “Türkiye’de Sendikal Haklar ve Özgürlükler ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (UÇÖ) Normları”, **Atatürk ve 1986 Dünya Barış Yılı**, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları No.13’den Ayrı Basım, Ankara, 1987.
- TALAS Cahit, “Avrupa Toplumsal Temel Yasası ve Türkiye”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.110, Ağustos 1989, ss. 49-56.

Diğer Kaynaklar

- Ahmet MAKAL ile Yapılan Söyleşi, **(EK:1)**, Ankara, 02.12.2011.
- BORATAV Korkut - GÜLMEZ Mesut - TUNÇAY Mete, “Cahit Talas’la 27 Mayıs Devrimi Üzerine Bir Söyleşi”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S.118-128, 1990-1991, ss.31-41.
- CEYLAN Ömer, “Türkiye’de Sosyal Siyasetin Oluşumunda Gerhard Kessler”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.57, İstanbul, 2009.
- GÜLMEZ Mesut, “Kırkıncı Yılında, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi Üzerine Prof. Dr. Cahit Talas ile Bir Söyleşi”, **Cahit TALAS’a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, ss.59-68.
- GÜLMEZ Mesut - IŞIKLI Alpaslan, “Cahit TALAS ile Söyleşi – Yaşam Öyküsü”, **Cahit Talas’a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 1990, ss.1-41.
- KOÇAK Cemil, **27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları**, C.I, Yapı Kredi Yayınları, 1. b., İstanbul, 2010.
- MAKAL Ahmet, “Türkiye’nin Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Sendikalar: 1946-1950”, **A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Tartışma Metinleri**, N.100, A.Ü. SBF Matbaası, Aralık, 2006.

KİM - Haftalık Haber Dergisi, 3 Ağustos 1960.

KİM - Haftalık Haber Dergisi, 24 Ağustos 1960.

KİM - Haftalık Haber Dergisi, 31 Ekim 1960.

Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 18 Şubat 1954.

Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 9 Haziran 1960.

Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 18 Ağustos 1960.

Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 26 Ağustos 1960.

Milliyet - Günlük Siyasi Gazete, 15 Ocak 1961.

T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Kırk altıncı Birleşim – 17.4.1961 Pazartesi, C.3, TBMM, Ankara, 1961, s.292.

T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Doksan dördüncü Birleşim – 1.8.1961 Salı, C.6, TBMM, Ankara, 1961, s.369.

T.C. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Yetmişikinci Birleşim – 15.4.1963 Pazartesi, C.16, TBMM, Ankara, 1963, s.312.

YÖN Dergisi, 9 Ocak 1963, y.y., s.7.

Université de Genève Faculté Des Sciences Economiques et Sociales, **Former Professors/Anciens professeurs**, <http://www.unige.ch/ses/ihise/about/formerprofs.html>, (22.11.2011).

Historisches Lexikon de Schweiz, **No.1 Babel Antony**, <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/f/F31455.php>, (22.11.2011).

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Ömer Furkan		ÖZDEMİR
Doğum Yeri ve Yılı	Bingazi/LİBYA		1982
Bildiği Yabancı Diller	İNGİLİZCE		
ve Düzeyi	61.25 (2011 KPDS)		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1992	1999	Ceyhan Anadolu Lisesi
Lisans	2002	2008	Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans	2009	2013	Uludağ Üniversitesi
Doktora	-	-	-
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2010	-	Kocaeli Üniversitesi
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	-		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	-		
Yayınlar:	-		
Diğer:	-		
İletişim (e-posta):	omerfurkanozdemir@gmail.com		
		Tarih İmza Adı Soyadı	